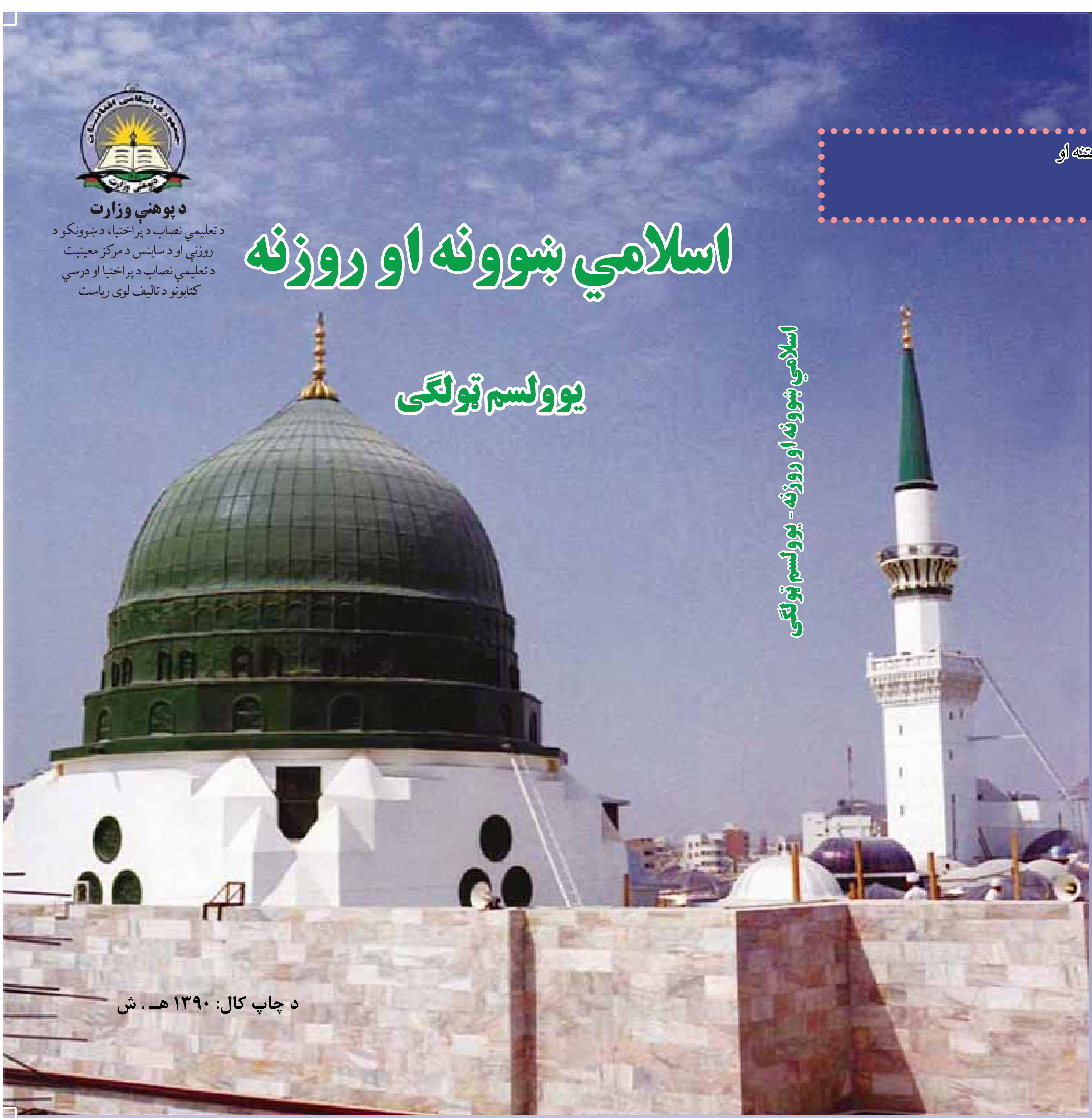

د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د
روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

يوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش

اسلامي ښوونه او روزنه - يوولسم ټولګی

درسی کتابونه دپوهنې په وزارت پورې اړه لري په بازار کې يې اخيستنه او
خرڅونه په کلکه منع ده. له سر غړونکو سره قانوني چلن کيږي.

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو
د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

یوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هــ. ش.

ليکوالان

- استاد محمد آصف کوچی
- استاد سید فاضل شاه
- استاد حبیب الله فوزی

علمي ایډیټ

- دکتور شیر علی ظریفی

د ژبې ایډیټ

- مولف محمد سهراب دیدار

دیني، سیاسي او کلتوري کمیټه

- ډاکټر عطاء الله واحدیار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- مولوی قیام الدین کشاف
- استاد محمد آصف کوچی

د څارنې کمیټه

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شیر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او ډیزاین

عنایت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دي چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کيږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤوليت په ريښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تأليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

د موضوعاتو فهرست

لومړی لوست – آسماني کتابونه ۱
دويم لوست – وحي ۵
دريم لوست – پر انبياوو او رسولانو ايمان ۸
څلورم لوست – د انبياوو او رسولانو عليهم السلام صفتونه ۱۳
پنځم لوست – اولو العزمه پيغمبران ۱۸
شپږم لوست – معجزه او سحر ۲۱
اووم لوست – کرامت او استدراج ۲۵
اتم لوست – قضاء او قدر ۲۷
نهم لوست – د برزخ حالات ۳۱
لسم لوست – بعث او حشر ۳۶
يوولسم لوست – د پيغمبرﷺ شفاعت ۳۹

د حديثو برخه ۴۳

دولسم لوست – غيبت لويه ګناه ده ۴۴
ديارلسم لوست – مسلمان د مسلمان هنداره ده ۴۸
څوارلسم لوست – د مشورې اهميت ۵۱
پنځلسم لوست – د بېوزلو سره مرسته ۵۴
شپاړسم لوست – د لوږو پالنه او روزنه ۵۷
اوولسم لوست – د حلالې روزې ګټل ۶۱
اته لسم لوست – په دين کې آسانتيا ۶۴
نو لسم لوست – لعنت(ښېرا) ويل ۶۸
شلم لوست – په چارو کې منځنی حالت غوره کول ۷۱
يوويشتم لوست – په ځوانۍ کې د الله جل جلاله بنده ګي ۷۴
دوه ويشتم لوست – په لار کې د کښيناستلو آداب ۷۸

د فقهي برخه ۸۲

در ويشتم لوست – کورنی ۸۳
څلور ويشتم لوست – نکاح ۸۷

پنځه ويشتم لوست – د نکاح مقدمات ۹۰
شپږ ويشتم لوست – د نکاح ارکان او شرطونه ۹۵
اوه ويشتم لوست – ولايت ۹۸
اته ويشتم لوست – کفائت ۱۰۱
نهه ويشتم لوست – د نکاح محرمات ۱۰۳
ديرشم لوست – رضاعي محرمات (حراموالى) ۱۰۶
يو ديرشم لوست – موقتي محرمات ۱۰۸
دوه ديرشم لوست – مُتعه ۱۱۲
درې ديرشم لوست – مهر ۱۱۴
څلور ديرشم لوست – وليمه ۱۱۸
پنځه ديرشم لوست – د ښځې او خاوند حقوق ۱۲۱
شپږ ديرشم لوست – د خاوند حقوق په ښځه باندې ۱۲۵
اوه ديرشم لوست – حجاب ۱۲۹
اته ديرشم لوست – د ښځې او ميړه د ستونزو دحل لارې ۱۳۵
نهه ديرشم لوست – طلاق ۱۴۰
څلويښتم لوست – د طلاق ډولونه ۱۴۳
يو څلويښتم لوست – د تفريق ډولونه (۱) ۱۴۶
دوه څلويښتم لوست – د تفريق پاتې ډولونه (۲) ۱۵۰

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لیږلي دي، تر څو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغي خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کېږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپېڅلي قانون په توګه قبول کړي او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزمنو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبي کریم ﷺ په مبارکو احادیثو کې ډېر زیات دلایل شته چې موږ یې دلته په لنډه توګه بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] **ژباړه:** ووایئ چې! موږ ایمان راوړیدی په الله او پر هغه هدایت چې موږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم علیه السلام، اسماعیل علیه السلام، اسحاق، یعقوب او د یعقوب علیه السلام خوځات ته راغلی ؤ او هغه چې موسی علیه السلام، عیسی علیه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی ؤ، موږ د هغو په منځ کې هیڅ توپیر نه کوو، او موږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

پدې مبارک آیت کې الله تعالی مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالی په بل ایت کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ۲۸۵]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړیدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبرانﷺ منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "موږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګناه د ښښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.

الله تعالی پدې مبارک آیت کې د نبي کریمﷺ او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه څه یې پکې څرګند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالی، ملائکو، کتابونو او رسولانو دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ۱۳٦] **ژباړه**: ای مؤمنانو! په الله، په رسول یې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالی پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې ړومبی یې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملایکو، کتابونو، رسولانو او وروستی ورځې نه منکر شي نو رښتیا چې هغه په بې لارېتوب کې ډېر لرې ولاړ.

حديث شريف

کله چې جبرئیلﷺ له نبي کریمﷺ څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول اللهﷺ ورته وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».[1] **ژباړه**: ایمان دې ته ویل کیږي چې ته ایمان او یقین وکړې په الله تعالی او د

---

۱ - صحیح مسلم - (۱ / ۲۸)

هغه په ملائکو، کتابونو، رسولانو، د قیامت په ورځ او پدې ایمان او باور ولري چې د خیر او شر ټولو اندازه د الله تعالی له لوري ده.

په آسماني کتابونو د ایمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لوري را نازل شوي ایمان راوړل، یقین او باور کول پرې فرض دي.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتیا

د بشر د تاریخ له پلټلو څخه څرګندیږي چې انسان له یو لوري ځان غوښتنه لري، ځان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثرا په نظر کې نه نیسي.

فعالیت: له پخواني او معاصر تاریخ څخه د ظالمو چارواکو او زورورو خپلسرو قومونو د بشري ځان غوښتنې ځینې بېلګې د مثال په توګه په وار سره بیان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نیمګړې ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لاربښوونې پرته حقیقت ته نه شي رسېدای او په همدې توګه د ټولنیزو اصولو او قوانینو په هکله یې علم نیمګړی دی، غوره او ګټورې لارې چارې په خپل سرې سره نه شي پېژندلی، الله تعالی د انسان دې نیمګړتیا ته زموږ پام را اړوي فرمایي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۞ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى﴾ [القيامة: ٣٦ ، ٣٧] آیا انسان ګمان کوي چې خپل سرې دې پرې ښودل شي، آیا دی د منیو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعالیت

زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:

١. هغه فیلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولو یې د بشر د ژوند لپاره قوانین رامنځته کړي، آیا د ژوند د اصولو په هکله سره یوه خوله دي؟

٢. نو آیا بشر د دې وړتیا لري چې خپل سرې پرې ښودل شي؟

٣. د الله تعالی له لوري د شریعت رالیږلو ته څه اړتیا لیدل کیږي؟

نو بشر سخته اړتیا درلوده چې الله تعالی د دوې د لارښوونې او له هڅك پك كيدو څخه د ويستلو لپاره په بېلابېلو وختو كې پيغمبران را واستوي او د هغوی په لاس شريعتونه او كتابونه رانازل كړي.

الله تعالی فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [نساء:۱۶۵]، **ژباړه:** (الله تعالی) زېرى وركوونكي او وېروونكي پيغمبران راواستول چې له هغوی وروسته په الله تعالی كوم حجت نه وي او الله تعالی غالب او د حكمت خاوند دی.

دا خبره ضروري ده بايد پرې پوه شو چې د ټولو آسماني كتابونو پيغام په قرآن كريم كې شتون لري او دغه كتاب د ټول بشريت د لارښوونې وروستنی كتاب دی. په دې سربېره د الله په دې كتاب كې بركتونه دي، د هغه تلاوت ذكر دی او په دنيا كې د رحمتونو او په آخرت كې د ژغورنې سبب گرځي.

پوښتنې

۱. كتاب تعريف كړئ!
۲. په آسماني كتابونو باندې د ايمان د اثبات دلايل ووايې!
۳. رسول الله ﷺ جبرئيل عليه السلام ته د ايمان په هكله څه وويل؟
٤. په آسماني كتابونو باندې د ايمان حكم بيان كړئ!
۵. آسماني كتابونو ته خلك څه اړتيا لري؟

كورنۍ دنده

زده كوونكي دې آسماني كتابونو ته د خلكو د اړتيا تر سرليك لاندې يوه مقاله وليكي چې له شلو كرښو كمه نه وي.

وحي

پدې لوست کې موږ په وحي باندې له ايمان راوړلو څخه بحث کوو.
وحي څه ته ويل کيږي؟ وحي د چا له خوا په چا باندې نازليږي؟

د وحي تعريف

وحي په لغت کې په ډېرو معناګانو سره استعمال شوې ده لکه: اشاره، پيغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.[1] او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالى له لوري په پټه او خارق العاده طريقې سره د نبي خبرولو ته وحي ويل کيږي.[2]

د تعريف شرح

وحي د الله تعالى له لوري له هغه څه سره چې د پيغمبرئ لپاره يې غوره کړى وي په هر هغه څه چې اراده يې لري، په خفي او داسې طريقو سره خبرولو ته ويل کيږي چې د بندګانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحي د ثبوت دليل

نقلي دليل: حضرت محمدﷺ لومړنى پيغمبر نه و او نه لومړنى انسان و، چې خلکو ته يې له وحي څخه خبرې کولې او دوى يې په اسماني خبرو باندې خبرول، بلکې له آدم عليه السلام څخه پيل تر حضرت محمدﷺ پورې ډېر پيغمبران تېر شوي چې خلک يې له وحي څخه خبرول. دوى له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې بلکې د الله تعالى له لوري په راليږلې وحي به يې دوى خبرول لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ۞ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٣ ، ١٦٤] **ژباړه:** اى محمدهﷺ موږ تا ته په هم هغه شان وحي ليږلې ده، لکه چې نوح عليه السلام او له هغه وروسته پيغمبرانو ته مو ليږلې وه. موږ ابراهيم عليه السلام، اسمعيل عليه السلام، اسحٰق عليه السلام، يعقوب عليه السلام او د يعقوب عليه السلام اولادې، عيسىٰ عليه السلام، ايوب عليه السلام، يونس عليه السلام، هارون عليه السلام او سليمان عليه السلام ته وحي وليږله او موږ داؤد ته زبور ورکړ، او موږ پر هغو پيغمبرانو هم وحي نازله کړې چې د هغو يادونه مو له دې نه

---

١ – لسان العرب، القاموس المحيط،، تفسير الرازي او تفسير البيضاوي.
٢ – مناهل العرفان – (١ / ٤٦)

مخکې تا ته کړېده او پر هغو پیغمبرانو هم چې د هغو یادونه مو تاته نه ده کړې. الله له موسی علیه السلام سره داسې خبرې کړي دي لکه څنګه چې خبرې کیږي.

په یو بل آیت کې الله تعالی د محمد ﷺ په هکله فرمایي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى۞ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣ ، ٤] **ژباړه:** هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحي ده چې پر هغه نازلیږي. همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ﴾ [یونس: ٢] **ژباړه:** آیا د خلکو له پاره دا د حیرانتیا وړ خبره شوه چې موږ له همغو څخه یو سړي ته وحي وکړه چې (په غفلت کې لوېدلي) خلک را ویښ کړه او خوک چې یې ومني هغو ته زېرى ورکړه چې د دوی له پاره د هغو له رب سره رېښتونی عزت او سرلوړي ده؟ منکرانو وویل چې دا سړی ښکاره کوډګر دی؟.

عقلي دلیل

وحي یو رېښتونی واقعیت دی، څوک چې د الله تعالی پر وجود او د هغه د قدرت په کمال ایمان لري د وحي له وجود څخه نه منکرېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحي د دلیلونو په اړه یو له بل سره مباحثه وکړي.

پر وحي د ایمان حکم

په ټولو نازل شویو کتابونو او په ټولو وحیو باندې په اجمالي توګه ایمان او باور لرل فرض دي.

د وحي ډولونه

الله تعالی خپلو پیغمبرانو ته په درې ډوله وحي کړې ده:

١. د الهام او خوب په توګه وحي.

أ. الهام: لکه څرنګه چې نبي کریم ﷺ فرمایي: «إن روح القدس نفث في روعي أن نفسا لن تموت حتى تستكمل أجلها وتستوعب رزقها فأجملوا في الطلب ولا يحملن أحدكم استبطاء الرزق أن يطلبه بمعصية فإن الله لا ينال ما عنده إلا بطاعته» [1] **ژباړه:** یقیناً چې جبرائیل علیه السلام زما په زړه کې دا خبره الهام کړه چې هیڅ نفس تر هغه وخته نه مړ کیږي تر څو خپله ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړئ او د رزق ورو کېدل او کموالی دې په تاسو کې هیڅ یو دې ته اړ

١ - حلية الأولياء - (١٠ / ٢٧)

نکړي چې په ناروا لارو بې ولتوي. ځکه هغه څه چې د الله تعالی په وړاندې شته هغه د طاعت څخه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. **په خوب کې ليدل:** لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهيم عليه السلام ته په خوب کې وحې وکړه چې خپل زوی اسماعيل عليه السلام ذبحه کړي او له همدې رښتينو خوبونو څخه پر حضرت محمد ﷺ باندې وحې پيل شوې ده.

٢. **د پردې تر شا خبرې کول:** يعنې پدې صورت کې به د پيغمبر او الله تعالی تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکې پرته له واسطې به الله تعالی خپل پيغمبر ته وحې کوله لکه څرنګه چې موسی عليه السلام د الله تعالی خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلې دي.

٣. **د ملائکې په واسطه:** يا به الله تعالی خپل پيغمبر ته ملائکه ليږله نو دې ملائکې به هغه وحې پيغمبر ته رسوله چې دا د جبرائيل عليه السلام دنده ده.[1]

د وحې پورتنې درې ډولونه الله تعالی پدې مبارک آيت کې داسې بيانوي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** هيڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي يا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي يا د پردې تر شا، يا کوم پيغام راوړونکي (پرښته) ليږي او پرښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحې کوي، هغه لوړ او د حکمت خاوند دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه يو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې

١. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
٢. د وحې د شتون دليلونه بيان کړئ.
٣. په وحې باندې د ايمان حکم څه دی؟
٤. د وحې ډولونه بيان کړئ.
٥. هغه مبارک ايت ذکر کړئ چې الله تعالی د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

---

١ – نفسير الرازي، ج: ٢٧، ص: ١٨٦.

دریم لوست

پر انبیاوو او رسولانو ایمان

۱. نبي او رسول چا ته ویل کېږي؟
۲. آیا نبوت او پیغمبري په کار او زحمت سره ترلاسه کېدای شي؟

۱- د نبي او رسول تعریف

أ. نبي: چې د الله تعالی له لوري وحې ورته راغلی وي.

ب. رسول: هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شریعت سره استولی وي.

۲. د نبي او رسول تر منځ توپیر

رسول هغه چا ته ویل کیږي چې الله تعالی خپلو بندګانو ته له نوي شریعت سره را استولی وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبي هغه دی چې الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی وي، برابره خبره ده که د پخوانو انبیاوو شریعت خلکو ته رسوي، نوی شریعت ورسره نه وي او یا هم نوی شریعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول ته نبي ویل کیږي، خو هر نبي ته رسول نه ویل کیږي.

۳. د انبیاوو شمیر

په قرآن کریم کې د پنځه ویشتو انبیاوو یادونه راغلې، اتلس تنه یې د الله تعالی په دې قول کې ذکر شوي: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۞ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ۞ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۸۳ - ۸۶)

ژباړه: او دا زموږ دلیل دی چې ابراهیم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی و، چا ته چې مو خوښه شي درجې یې لوړوو، بې شکه ستا څښتن ډېر د حکمت او علم خاوند دی او ده ته مو اسحاق او یعقوب وربښلي وو، ټولو ته مو لاره ښودلې وه، او نوح ته مو پخوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی او هارون

وو او مونږ نېکو کارو خلکو ته همداسې غوره بدل ورکوو او زکريا، يحيى، عيسى او الياس ټول له صالحانو څخه وو او اسماعيل، اليسع، يونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلکو غوره ګرځولي وو.

او اوه نه يې په نورو ځايونو کې ذکر شوي چې هغوی عبارت دي له: آدَم،إدْرِيس، هُــود، صَالِح، شُعَيْب، ذُو الْكِفْل او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِيِّين (عَلَيْهِمْ جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلاَمُهُ).

په قرآن کې راغلي چې نور پيغمبران هم شته، الله تعالى فرمايي: ﴿وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْل وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ [النساء: ١٦٤]

او په حديثو کې د انبياوو شمېر يو لک او څليرويشت زره او د رسولانو شمېر درې سوه او ديارلس ښودل شوی، خو علماء وايي چې په دې حديثونو کې ضعف دی[١] نو د مجموعي تعداد په هکله يې توقف غوره دی.

٤. په رسولانو باندې د ايمان د اثبات دليل

الله تعالى په خپل کتاب قرآن کريم کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره: ١٨٥] ژباړه: پيغمبر پر هغه هدايت ايمان راوړيدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شويدي او څوک چې د دې پيغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدايت د زړه په مينه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پيغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وينا دا ده چې: «موږ د الله په پيغمبرانو کې يو له بله توپير نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د ګناه د ښښنې غوښتونکي يو او همدا ستا لوري ته زموږ درتګ دی.»

فعاليت: زده کوونکي دې په خپلو کې د نبي او رسول تر منځ پر توپير بحث وکړي.

٥. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان حکم

په ټولو انبياوو او رسولانو عليهم السلام باندې ايمان لرل فرض او د اسلامي عقيدې له ارکانو څخه شمېرل کيږي نو له يو نبي او رسول څخه انکار د ټولو انبياوو او رسولانو

---

١ ـ د ابن کثير تفسير د دې آيت لاندې (وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ).

ځخه انکار بلل کېږي، له همدې امله مسلمان د ټول لپاره لـه خپلې عقیـدې سره سم دا ګواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ایمان کې توپیر نه کـوي، پـه ټولـو رسـولانو او نبیانو باندې پرته له کوم توپیره یو ډول ایمان لري ځکه دوی ټول د الله تعالی لـه لـوري را استول شوي دي.

٦. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت یوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالی وغواړي نبوت او رسالت ورکـوي، په شوق، کوښښ او خپله خوښه هېچا تـه نـه ورکـول کېږي، یعنې دا چې پـه عبـادت، ریاضت او زیار نه تر لاسه کېږي، الله تعالی د انبیاوو توصیف پـه قـرآن کـریم کې داسې کړی دی: ﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷] **ژباړه:** په یقیني توګه زموږ پـه نزد هغوی په غوره شویو نیکو کسانو کې شمار دي لـه دي. آیـت ځخه دا څرګنـده شـوه چې انبیاء د الله ﷻ د لوري غوره شوي کسان دي.

فعالیت: زده کوونکي دې پر انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان د حکم په اړه یو لـه بـل سـره بحث وکړي.

٧. په نبیانو او رسولانو باندې د ایمان تفصیل

په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان درلودل د قرآن او سنتو په رڼا کې تفصیل لري چې په لانـدې کرښو کې ورته اشاره کوو:

١. پر هغو انبیاوو او رسولانو باندې ایمان لرل چې الله تعالی په قرآن کریم کې ذکـر کـړي دي او ټول شمېر یې پنځه ویشت تنه دی، همدارنګه پدې باندې هم ایمـان لـرل چـې الله تعالی لدې ذکر شویو پیغمبرانو ځخه پرته نور هم را استولي دي.
٢. پدې ټینګ باور او ایمان لرل چې د ټولو انبیاوو د بلنې محور د الله تعـالی د یـووالي منـل او د هغه عبادت وو.
٣. پرته له توپیره په ټولو انبیاوو باندې ایمان لرل، د دوی د نبوت او رسـالت تـصدیق کـول، سره لدې پدې باور لرل چې ځینې یې له ځینـو نـورو ځخه غوره او محمـدﷺ تـر ټولـو پیغمبرانو غوره دی.

٤. پدې باندې ایمان او باور لرل چې دوی ټول انسانان دي او د الوهیت هیڅ ډول خصوصیات نه لري.
٥. پدې باندې ایمان لرل چې انبیاء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت یې په پوره امانت دارۍ سر ته رسولی دی.
٦. پدې باندې ایمان لرل چې الله تعالی د خپلو انبیاوو د تصدیق لپاره دوی ته معجزې ورکړې دي.
٧. پدې باندې ایمان لرل چې د نبوت لړۍ په محمدﷺ پای ته رسېدلې او محمدﷺ ټولو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبي یا رسول د قیامت تر ورځې پورې نه راځي او د وحې لړۍ پای ته رسېدلې ده.

فعالیت: په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

٨ په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمایلي دي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] ژباړه: ووایئ چې! مونږ ایمان راوړیدی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب او د یعقوب څوځات ته راغلی ؤ او هغه چې موسی، عیسی او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی ؤ، مونږ د هغو په منځ کې هیڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان او ټینګ باور لرل دې ته وایي چې الله تعالی خپلو ځینو بنده ګانو ته وحې کوي تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونو زیری ورکړي او د هغه له عذاب څخه یې ووېروي، خو دا هر څه یوې موخې ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چې هغه د الله تعالی عبادت، د دین اقامت او الله تعالی په ربوبیت، الوهیت، اسماوو او صفاتو کې یو ګڼل دي.

پوښتنې

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

١. نبي او رسول تعریف کړئ.
٢. نبي او رسول څه توپیر لري.؟ په لنډو ټکو کې یې بیان کړئ.
٣. آیا نبوت په زیار او عبادت سره تر لاسه کیږي؟
٤. په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان د وجوب دلایل ذکر کړئ.
٥. په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته یاد دي ویې لیکئ.
٦. په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې یوه مقاله ولیکي چې له شپږو کرښو کمه نه وي.

څلورم لوست

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه

الله تعالی پیغمبران د ښو، غوره او نیکو صفتونو خاوندان ګرځولي دي تر څو په ښه توګه خلک نېکۍ لارې ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالی دوی له ټولو هغو خویونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاک او سپېڅلي کړي دي.

د انبیاوو صفتونه

د انبیاوو علیهم السلام ځینې صفتونه په قرآن کریم کې ذکر شوي دي، چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعریف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وايي.

او د عقایدو د علم په اصطلاح کې (پاکوالی): عصمت د الله تعالی هغه لطف دی چې پیغمبر د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه یې ساتي، له انسان څخه اختیار نه ساقطوي تر څو د ازمایښت او امتحان حقیقت باقي وي.[۱]

د تعریف شرح

الله تعالی خپل ټول انبیاء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو ګناهونو څخه پاک ساتلي دي، داسې ځواک یې ورکړی دی چې د نېکو کارونو کولو ته یې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه یې منع کوي، خو له دوی څخه اختیار نه ساقطوي.

له ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انبیاوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

---

۱ - المسامرة. ص: ۲۲۹.

أ. کبائر ګناهونه: کبیره ګناه هغې ګناه ته ویل کېږي چې یا په دنیا کې حد ورته ټاکل شوی وي او یا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او یا لعنت او یا غضب ورباندې ویل شوی وي.

ب. صغائر ګناهونه: صغیره ګناه هغې ګناه ته ویل کېږي چې په دنیا کې حد ونه لري او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوی.

لومړی: له لویو ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت (پاکي)

ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو ګناهونو لکه: کفر، دروغ ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېڅلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هېڅ وخت لویه ګناه نه پېښیږي، بلکې له دې ټولو ګناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلایل

څرنګه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله پیغام رسول دي نو قرآن په څرګندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق ګواهي ورکړې، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم:۳، ٤] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږیږي، دا خو یوه وحې ده چې پر هغه نازلیږي.

همدارنګه نبي کریمﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمايي: عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قالوا: يا رسول الله إنَّك تُدَاعِبُنا. قال: (إِنِّي لا أَقُولُ إلا حَقًّا) (۱) **ژباړه:** له حضرت ابو هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو وویل: ای د الله تعالی رسوله! ته له موږ سره ټوکې کوې. رسول اللهﷺ وفرمایل: زه له حق څخه پرته بل څه نه وایم.

همدارنګه د دوی په هکله الله تعالی فرمايي: ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الانعام: ۸۷) **ژباړه:** او دوی مو خوښ کړي او نیغه لاره مو ورته ښودلې.

۱ - سنن الترمذي - (٤ / ۳۵۷)

دويم: له صغائرو (کوچنيو) ګناهونو څخه د انبياوو عليهم السلام عصمت

د امام ابو حنيفه رحمه الله په نزد پيغمبران عليهم الصلاة والسلام لکه څرنګه چې له لويو ګناهونو څخه پاك او معصوم دي همدارنګه له صغائرو (کوچنيو) ګناهونو څخه هم پاك او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] ژباړه: په يقيني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شويو نېکو کسانو کې شمار دي.

٢. **بشريت:** انبياء او رسولان ټول بشر دي، خوراك، څښاك کوي، ويده کېږي، ناروغه کېږي، وږي کېږي، تږي کېږي، نکاح کوي په غيبو باندې نه پوهېږي او د داسې نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي. تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقيمې لارې په ښودلو کې الله تعالی په دوی باندې قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [التوبة: ١٢٨] ژباړه: وګورئ تاسې ته يو پيغمبر راغلی دی چې په خپله له همدا تاسې څخه دی، په زيان کې ستاسې لوېدل پر هغه ګران تماميږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناك دی. د مؤمنانو له پاره هغه خواخوږی او زړه سواندی دی.

٣. **تبليغ:** خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسولو يې مامور شوی وي تبليغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنيا او آخرت د نېکمرغيو لارښوونه وکړي، چې دا کار ټولو پيغمبرانو تر سره کړی او هيڅ شی يې نه دي ورڅخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمايلي دي: ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ [المائدة: ٦٧] ژباړه: ای پيغمبره! څه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل کړی شويدي هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دې ونه کړل نو د هغه د پيغمبرۍ حق دې ادا نه کړ.

٤. **زيرکتيا:** هر نبي د زيرکتيا او لوړ فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمايي: ﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: ٧٩] ژباړه: نو په هغه وخت کې موږ د فيصلې صحيح صورت سليمان ته وښوده پداسې حا ل کې چې موږ حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له

داؤد سره موږ غرونه او الوتونکي ایل کړي وو چې پاکي یې بیانوله، د دغه کار کوونکي همدا موږ وو.

۵. **نارینتوب:** ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبیاء نارینه رالیږلي دي هیڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځینو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړې ده، څکه الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ﴾ [الیوسف: ۱۰۹] ژباړه: ای محمده (ﷺ) له تا نه مخکې چې موږ کوم پیغمبران لیږلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته موږ وحې لېږو. په پورتني آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی، او په عربي ژبه کې رجل نارینه ته ویل کیږي.

۶. **له عیبونو څخه پاکوالی:** پیغمبران له لاندې عیبونو څخه پاک او سپېڅلي دي:

أ. هر پیغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زمانې له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.

ب. هر نبي له داسې عیبونو څخه چې طبعیت ورڅخه نفرت کوي، پاک او سپېڅلی دی، لکه: پیس، جذام او داسې نور.

ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف یې بد وګڼي، لکه: ښکر لګول او داسې نور.

د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاک وي، څکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي نو بیا خلک ورڅخه نفرت کوي، الله تعالی پدې اړه داسې فرمایلي دي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران: ۱۵۹] ژباړه: ای پیغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو لپاره ډېر نرم خویه جوړ شوی یې، که داسې نه وای او ته توند خویه او سخت زړی وای نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعالیت: زده کوونکي دې د انبیاوو علیهم السلام د صفتونو په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې

۱. عصمت تعریف کړئ.

۲. د انبیاوو د عصمت دلایل بیان کړئ.

۳. د بشریت د صفت دلایل ووایئ.

٤. د تبلیغ د صفت دلایل ووایئ.

۵. د زیرکتیا د صفت دلایل ووایئ.

٦. د نارینتوب د صفت دلایل بیان کړئ.

۷. له کومو عیبونو څخه د انبیاوو پاکوالی لازمي دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انبیاوو د صفتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، ټول پیغمبران د ډېر زيات عزم، صبر اوحوصلې خاوندان وو، خو ځيني پيغمبران الله تعالی په عزم سره ستايلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیاوو عليهم السلام په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعريف

عزم صبر، ثبات او د يو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ويل کيږي.

ولې ځينو پيغمبرانو ته اولوالعزم ويل کيږي؟

ځينو پيغمبرانو ته ځکه اولو العزم ويل کيږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډېر زغم او حوصلې څخه کار اخيستی دی، نو الله تعالی په اولوالعزم صفت سره ستايلي دي او فرمايي: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ [الاحقاف، ۳۵] **ژباړه:** نو صبر کوه لکه چې همتناکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پيغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پيغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخه ډېر قولونه نقل شوي دي خو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پيغمبران پنځه کسان دي، حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام، حضرت عيسی عليه السلام او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم.

چې الله تعالی پدې قول کې راټول کړي دي: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغه مهال چې موږ له (ټولو) انبياوو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهيم، موسی او د مريمې زوی عيسی نه ژمنه واخيسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخيسته.

او همدارنګه الله تعالی پدې مبارک آيت کې هم ذکر کړي دي: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ [الشورى: ۱۳] ژباړه: تاسو ته يې هماغه دين ټاکلی (بيان کړی) چې په هغه سره يې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تا ته مو

وحي کړی او په هغه سره موږ ابراهيم، موسی او عيسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دين تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندې هغه خبره ډېره درنه ده چې ته يې وربلې.

د اولوالعزمه پيغمبرانو نومونه

١. حضرت نوح عليه السلام
٢. حضرت ابراهيم عليه السلام
٣. حضرت موسی عليه السلام
٤. حضرت عيسی عليه السلام
٥. حضرت محمد ﷺ

فعاليت: زده کوونکي دې د اولوالعزمه پيغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولو العزمه پيغمبرانو فضيلت

دغه اولو العزمه پيغمبران له نورو ټولو پيغمبرانو څخه د زيات فضيلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زيات فضيلت خاوند حضرت محمد ﷺ دی.

له ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «خِيَارُ وُلْدِ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ»، **ژباړه:** د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت عيسی عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام او حضرت محمد ﷺ دی.

همدارنګه امام بخاري له ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».[1]

١ - أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة - (١ / ٢٢١)

ژباړه: زه د قيامت په ورځ د آدم (علیه السلام) د اولادې سيد او مشر يم، لومړى به له ما څخه قبر شق او څيرې کيږي، زه لومړى شفاعت کوونکى يم، او لومړى به زما شفاعت قبليږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پيغمبرانو نور فضيلتونه هم بيان کړي.

پوښتنې

١. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
٢. عزم تعريف کړئ.
٣. اولو العزمه پيغمبرانو ته ولې اولوالعزمه ويل کيږي؟
٤. اولو العزمه پيغمبران څو دي؟
٥. د اولو العزمه پيغمبرانو د فضيلت په اړه يو حديث شريف ووايئ.

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعریف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخیستل شوی چې بېوسې کوونکې او عاجز کوونکې ته وېل کیږي او په اصطلاح کې د هغه ننګوونکي، خارق العادة کار او وینا څخه عبارت ده چې الله تعالی یې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د ریښتینولی په قصد له دوی څخه صادروي چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د تعریف شرحه

معجزه داسې کار او وینا ته ویل کیږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادریږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننګوونکې وي که چېرې ننګونه ونه لري معجزه نه بلل کیږي.
۲. د رسالت او یا نبوت د دعوا د ریښتینولی په خاطر یې ښکاره کوي که څوک خارق العادة کار تر سره کوي مګر د نبوت یا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کیږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
٤. مقابل لوری به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لوری هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کیږي.

د معجزې ډولونه

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
۲. غیر محسوسې معجزې.

لومړی محسوسې معجزې: له هغه ډول معجزو څخه عبارت دي چې انسانان یې په پنځه ګونو حواسو سره درک کوي، لکه د صالح عليه السلام په دعاء سره له غره څخه د بلاربې اوښې را ایستل، د عیسی عليه السلام په دعاء سره د مور زادي ړوند او د برص (برګي) مریض روغیدل، د موسی عليه السلام امسا په مار بانـدې بدلیدل، او د نیل بحر دوه ځایه کیدل، د

پیغمبرﷺ اسراء او معراج، د سپوږمۍ دوه ټوټې کېدل، د پیغمبرﷺ له مبارکو ګوتو څخه د اوبو بهېدل او داسې نور.

دويم غير محسوسي معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسيله درک کېږي، لکه د راتلونکو غائبو واقعاتو او حوادثو په اړه معلومات ورکول، او پر محمدﷺ نازل شوی کتاب (قرآن کريم) چې د محمدﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پيغمبرانو عليهم السلام پر معجزاتو ايمان درلودل فرض دي، ځکه چې د هر پيغمبر معجزه په حقيقت کې د الله تعالی وحې ده چې د پيغمبر رېښتينولي ثابتوي لکه څرنګه چې پر پيغمبر ايمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پر معجزو هم ايمان درلودل فرض دي.

فعاليت: زده کوونکي دې د معجزې په اړه يو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعريف

سحر په لغت کې دوکې، باريکۍ، د يوشي شکل بدلولو او هغه کارته وايي چې ظاهري سبب ونه لري.

او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې د شيطانانو په مرسته له ناوړه او خبيثو نفسونو له خوا ترسره کيږي.

د تعريف شرحه

سحر په عربي لغت کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وايي چې ظاهري سبب يې په سترګو نه ښکاري.

او په اصطلاح کې هغه نا اشنا کار ته ويل کيږي چې د دين څخه لرې او د بد عمله اشخاصو له خوا ترسره کيږي، د کفري الفاظو په ويلو او د شيطانانو په ملتيا ترې صادريږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسی پيدا کوي.

که چيرې څوک داسې نا اشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او يا د خاصو دواګانو استعمال رول ولري حقيقي سحر نه بلل کيږي.

د سحر حقیقت

د سحر حقیقت په قرآن کریم او نبوي احادیثو او د امت پـه اجماع سـره ثابت دی چې واقعیت لري.

الله ﷻ د موسی ﷺ د ساحرانو په باره کې فرمـایي: ﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾[الأعراف: ١١٦] **ژباړه:** موسی ﷺ ورته وویل: تاسې يـې وغورځوئ کله چې هغوی (پړي او همساګانی) واچولی او (په خپلو منترونو ویلو سره یـې) د خلکو سترګې مسحورې کړې او په ویره کې یې واچول او ډیر غټ سحر یې وکړ.

په حدیث شریف کې راځي یوکس چې لبید بن اعـصم نومیـده پـر پیغمبرﷺ یـې سحر کړی وو.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقیقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی، او که سحر په کفري عقیده بناوي نوبیـا یـې زده کړه کفر دی او زده کوونکی یې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپیر

د سحر او معجزې تر منځ ډیر توپیرونه شته چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

١. سحر له شریرو او پلیتو نفسونو څخه صادرېږي مگر معجزه د پاکو، عزتمنـدو او الله ﷻ ته له ډیرو نږدې نفسونو څخه صادرېږي.

٢. معجزه په ننګونې بناء وي، مگر په سحر کې ننګونه نه وي.

٣. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شیطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کیږي او معجزه یواځې د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.

٤. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، مگر په معجزه کې پیغمبر یواځې لـه الله ﷻ څخه د هغې د ایجادولو غوښتنه کوي.

٥. معجزه د شي حقیقت بدلوي، مگر سحر یواځې د شی ظاهري شکل بدلوي.

٦. په معجزې سره د پیغمبر ریښتینولي ثابتیږي، مگر سحر لویه ګناه او د خلکـو د ګمـراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هیڅ ګټه نلري.

۷. سحرپه خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، مګر معجزه هیڅ شرط او کوم معین ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.

۸. دسحرمعارضه او مقابله کیدای شي، مګرد معجزې مقابله محاله ده.[۱]

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومي تر منځ څه توپیر معلومیږي؟

پوښتنې

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.
۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.
٤. د معجزې حکم بیان کړئ.
٥. د سحر د اثبات دلایل بیان کړئ.
٦. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه یوه مقاله ولیکي چې له اتو کرښو کمه نـه وي.

۱ـ جامع العلوم في اصطلاحات الفنون – (۲ / ۱۲۰)، مذکرة التوحید – (۱ / ٦۱)

کرامت او استدراج

ایا پوهیږئ چې کرامت څه ته وايي؟ کرامت او استدراج څه توپیر لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعریف

کرامت په لغت کې عزت او درناوي ته وايي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ [الإسراء: ۷۰] **ژباړه:** بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی.

او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادرېږي.[۱]

د تعریف شرح

عادتاً د ناشوني کار صادرېدل که له داسې شخص څخه سرته ورسېږي چې عقیده او عمل يې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کېږي او که د شخص عقیده یا عمل له اسلام سره برابر نه وي نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی بلکې استدراج ګڼل کېږي.

د کرامت د اثبات دلیل

د اولیاوو کرامت په زیاتو دلایلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مریم علیها السلام په هکله فرمايلي دي: ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ [آل عمران: ۳۷] **ژباړه:** هرکله به چې زکریا عليه السلام د هغې عبادت خانې ته ورننوتلو له هغې سره به يې څه ناڅه د خوراک او څښاک څه مېندل، پوښتنه به يې ترینه کوله ای مریم! دا تا ته له کومه راځي؟ هغې به ځواب ورکاوه د الله تعالی له لوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کریم کې ذکر شوې ده.

همدا رنګه د صحابه وو په دورکې له بې شمېره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صادر شوي دي چې تفصیل يې د حدیثو او تاریخ په کتابونو کې بیان شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د اصحاب کهف قصه په نوبت سره بیان کړي.

۱_ التعریفات - (۱ / ۲۳۵)، إتحاف السائل بما في الطحاوية من مسائل - (۳۰ / ۲۱)

د کرامت حکم

د اولیاوو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښې پورې تړاو لري. په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ثابتیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وایي.

او په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادریږي استدراج بلل کیږي.

د تعریف شرح

که چیرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق،کاهن، نجومي، ساحر او یا کوډګر شخص څخه صادر شي استدراج ورته ویل کیږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتیږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لورې ته نیږدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۲]. **ژباړه:** او هغه کسان چې زمونږ آیتونه یې دروغ ګڼلي دي، نو هغوی به موږ په داسې تدریجي ډول هلاک کړو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې

۱. ولي چاته ویل کیږي؟
۲. دکرامت د اثبات دلیل وواياست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
٤. استدراج څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ.

کورنۍ دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه ولیکئ.

قضاء او قدر

د ایمان له ارکانو څخه یو رکن په قضاء او قدر باندې عقیده درلودل دي.

په قضاء او قدر ایمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقیده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغېزه لري.

د قضاء او قدر تعریف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فیصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ویل کېږي.

ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فیصلې او اندازې ته ویل کېږي.

او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدیر او اندازې څخه عبارت دی چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کائناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې دهغه دحکمت غوښتنه وه.

د تعریف شرح

قضاء او قدر لفظونه په عربي ژبه کې د مختلفو معناګانو لپاره استعمال شوي دي مګر د عقایدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له یو مقصد څخه پرې تعبیر شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهیدلو په خاطر د څلورو خبرو پیژندل ډیر اړین دي چې په لاندې توګه بیانیږي:

۱ـ د الله ﷻ ازلي علم: په دې خبره ایمان درلودل چې الله ﷻ د هرشي په اجمالي او تفصیلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنګه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندګانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تیرو اورا تلونکو ټولو واقع کیدونکو حوادثو اوتغیراتو داسې علم لري چې هیڅ شی یې له علم څخه پټ ندی.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلا فِي الأَرْضِ وَلا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلا أَكْبَرُ إِلا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [السبأ: ٣]

ژباړه: هغه (الله ﷻ)په ټولو پټو پوه دی له هغه نه ديو بخرې په اندازه کوم شی نه په اسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخرې څخه غټ او نه له بخرې کوچنی ،مګر هرڅه په یو څرګند دفتر کې درج دي.

الله ﷻ له مخلوقاتو له پیدایښت څخه لا ډیر مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنګه اوکله یې پیداکړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لویو او وړو حرکتونو خوځښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲ـ په لوح محفوظ کې هر څه لیکل شوي دي: په دې هم ایمان لرل فرض دي چې الله ﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې یې لیکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقدیرونه یې کښلي چې دوی ته پیښیدونکي دي، او پایې دوی انجامونکی وي. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾.[القمر: ٥٢ ، ٥٣]

ژباړه: او هر څه چې دوی یې کوي په لوح محفوظ کې لیکل شوي دي او هره کوچنۍ او لویه خبره لیکل شوې ده.[1]

پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ...»[2]

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقدیرونه د آسمانونو او ځمکو له پیدایښت څخه پنځوس زره کاله مخکې لیکلي دي.

۳ـ د الله ﷻ خوښه او مشیئت: په دې ایمان لرل فرض دي چې هیڅ شیز د الله ﷻ د خوښې،ارادې، او مشیئت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې الله ﷻ وغواړي هغه کیږي، او څه چې ونه غواړي، نه کیږي.

الله ﷻ فرمایي: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ [القصص: ٦٨]

ژباړه: ستا رب پیدا کوي هر څه چې وغواړي او(هغه په خپله دخپل کار لپاره چاته یې چې خوښه شي) غوره کوي یې.

همدا راز فرمایي: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [التکویر: ٢٩]

ژباړه: اوستاسې په غوښتنه هیڅ نه کیږي ترڅو پورې چې د الله (رب العالمین) خوښه نه وي.

١ـ تفسير القرطبي - (١٧ / ١٤٩)

٢ - صحيح مسلم

٤_ د الله ﷻ تخليق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو څخه پرته نور هر څه مخلوق او الله ﷻ يې خالق دی. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الرعد: ١٦]

ژباړه: الله ﷻ د هرشي خالق او پيداکوونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده يې کاسب دی. د خير او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خير په کولو خوښيږي د خير کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مينه لري، بالعکس شر بد ګڼي انسانان يې ورڅخه منع کړي دي او د شرکسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مينه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دليل

د قضاء او قدر موضوع په ډېر شمېره آيتونو او احاديثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمايي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ [القمر: ٤٩] **ژباړه:** موږ هر څه په اندازه او تقدير سره پيدا کړي دي.

په بل ايت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ٢] **ژباړه:** او (الله) هغه ذات دی چې ټول شيان يې پيدا کړي دي او ورته يې اندازه ټاکلې ده.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ [الأنفال: ٤٢] **ژباړه:** د دې لپاره چې فيصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی وو.

په حديث شريف کې راځي: «وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»[1] **ژباړه:** جبرئيل عليه السلام پيغمبر ﷺ ته وويل: او دا چې ته ايمان ولرې د خير او شر په تقدير باندې.

په بل حديث شريف کې راځي: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ»[2]

ژباړه: هېڅکله يو بنده د ايمان خاوند کېدای نه شي تر څو چې د تقدير په خير او شر ايمان ونه لري او تر څو چې په دې ايمان ونه لري هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کيږي او هغه څه چې ده ته رسيدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسيږي.

---

١ – صحيح مسلم – (١ / ٢٨)

٢ – رواه الترمذي

په قضاء او قدر باندې د ايمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ايمان درلودل فرض دي.

موږ په دې ټينګ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پيدايښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقيده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې ليکلي دي او په دې هم باوري يو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنګه الله ﷻ د خير او شر دواړو خالق او پيدا کوونکی دی او انسان ته يې د خير او شر په کولو کې اختيار ورکړی دی. که يې خير وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که يې په شر لاس پورې کړ الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پيغمبر ﷺ فرمايي: «والذي نفسي بيده ، لو جاءت الأمة لتنفعك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك ، ولو أرادت أن تضرك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك»(۱) **ژباړه:** زما دې هغه په ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته ګټه ورسوي او هغه ګټه الله تعالی تاته نه وي ليکلې، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زيان ورسوي او هغه زيان الله تعالی تاته نه وي ليکلی نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

پوښتنې

۱. قضاء او قدر تعريف کړئ.
۲. د قضاء او قدر د اثبات دلايل ووايئ
۳. په قضاء او قدر باندې د ايمان حکم واضح کړئ.
٤. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه يوه مقاله وليکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

۳- القدر للفريابي - (۱ / ۱۳۵)

د برزخ حالات

هر انسان له وفات څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرګه وروسته د قيامت تر ورځې پورې، چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وايي او بيا له قيامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پيل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړئ.

۱. د برزخ تعريف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د دنيوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرګه وروسته تر بيا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ويل کيږي.

د تعريف شرح

له نبوي احاديثو څخه دا جوتيږي: انسان چې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړي هغه ګړۍ بېرته ژوندی شي که نېکو کاره مؤمن وي، د خوښۍ د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازول کيږي او که بد کرداره او کافر وي د غم او خواشينۍ احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سزا ورکول کيږي، چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ويل کيږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحي تعريفونو تر منځ اړيکه ووايي.

د برزخ د اثبات دليل

د برزخ پړاو د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمايلي دي:﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۰۰] **ژباړه:** او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنيا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی په قيامت کې را پاڅول کيږي.

۲. نَكِيْر او مُنْكَرْ

د نَكِيْر او مُنْكَرْ پېژندنه

نکير او منکر د الله تعالی دوه ملکي دي، الله تعالی له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو ګمارلي دي، د نبي کريمﷺ د حديث له مخې يې رنګونه تور او سترګې يې شنې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتنې کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلک ورڅخه بېرته وګرځي نو ده ته نومووړي دوې ملکې راځي(مکلف مړی د الله تعالی په امر سره بېرته را ژوندی کېږي، خپل عقل او پوهه يې بېرته ورته را ګرځي) او له ده څخه د رب، دين او نبي په هکله پوښتنې کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحيح ځواب ورکړ او بريالی شو نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کېږي او وروستي پړاوونه پرې آسانېږي او که ناکام شو نو عذاب ورکول کېږي او وروستي پړاوونه يې هم سختېږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دليل

په قبر کې له مړي څخه د نکير او منکر سوال کول په قرآن کريم او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو سره ثابت دی.

قرآن کريم: الله تعالی پدې اړه په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړدي ژوند او په آخرت کې په ثابته (د توحيد کلمه ورڅخه مراد ده) وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

نبي کريمﷺ څرګنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حديث شريف: حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه روايت کوي چې رسول اللهﷺ وفرمايل: «إِذَا أُقْبِرَالْمَيِّتُ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَزْرَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّـهُ وَأَنَّ مُحَمَّـدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ الْتَئِمِي عَلَيْهِ

فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّـهُ مِـنْ مَـضْجَعِهِ ذَلِـكَ»[1]

ژباړه: کله چې مړی په قبر کې کېښودل شي نو دوې ملکې ورته راشي، چې تورې ځېرې او شنې سترګې لري، یوې ته نکیر او بلې ته منکر ویل کېږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ویل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وایم چې له الله تعالی نه پرته بل بر حق معبود نشته او شاهدي وایم په دې چې محمدﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی. نو پرښتې به ووایي مونږ پوهېدو چې ته به همدا وایې. له هغه وروسته به د هغه قبر اویا ګزه په اویا ګزو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بیا به ورته ووایي چې ویده شه، نو دی به ووایي زه ځم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زېری ورکړم نو پرښتې به ورته ووایي: ته د هغې ناوې غوندې ویده شه چې د خپلې کورنۍ د ډېر ګران فرد نه پرته بل څوک یې نه شي ویښولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی یې له دغه آرامځې څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وایي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ویل ما هم همغسې ویل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرښتې به وایي مونږ پوهېدو چې ته به همداسې وایې. بیا به ځمکې ته وویل شي پر ده باندې را تنګه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنګه شي چې د ده پښتۍ به سره تېرې ببرې شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی یې له دغه استوګنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ویل کېږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرګ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ویل کېږي، که هغه ریښتینی قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه یې یوسي او یا څوک له مرګه وروسته ځناور وخوري، یا یې څوک وسوځوي او داسې نور.

---

۱ - رواه الترمذي.

الله تعالی فرمايي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ۷] **ژباړه:** او الله تعالی د قبرونو والا خامخا راپاڅوي.

په دې آيت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توګه چې الله تعالی مړي هرو مرو راپاڅوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلي وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دليل

د قبر نعمتونه د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت شوي دي.

۱ـ الله تعالی په قرآن کريم کې د قبر د نعمتونو پـه اړه فرمـايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نـړدې ژوند او په آخرت کې په ثابته وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

۲ـ نبي کريمﷺ د قبر په اړه فرمـايلي دي: «إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْـرَةٌ مِـنْ حُفَرِ النَّارِ»[۱] **ژباړه:** په يقيني توګه قبر يـا د جنت لـه بـاغچو څخه يـوه باغچه ده او يـا د دوزخ له کندو څخه يوه کنده ده.

۳ـ نبي کريمﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو ويې فرمايـل: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَـبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْـشِي بِالنَّمِيمَـةِ»[۲] **ژبـاړه:** دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لويې ګناه له امله ورته عذاب نه ورکول کيږي يوه بـه د خپلو تشو متيازو (له ځاځکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکير او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ايمان حکم

په برزخ او ټولو هغو شيانو چې په برزخ کې واقع کيږي او نبي کريمﷺ موږ پرې خبـر کـړي يو لکه په قبر کې د نکير او منکر پوښتنې کول، د قبر عذاب او نعمتونـه پـه دې ټولـو ايمـان راوړل فرض دي.

---

۱ - رواه الترمذي.

۲ - صحيح البخاري ت - (۱ / ۲۲۹)

پوښتنې:

۱. برزخ تعریف کړئ.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلائل ذکر کړئ.
۳. په قبر کې د پوښتنې کوونکو ملائکو نومونه څه دي؟
٤. له مړي څخه په قبر کې ملائکې د څه شي پوښتنې کوي؟
۵. د قبر د سوال په هلکه یو نقلي دلیل بیان کړئ.
٦. قبر تعریف کړئ.
۷. د قبر د نعمتونو په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۸. د قبر د عذاب په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۹. په پورتنیو موضوعاتو د ایمان حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د برزخ د حالاتو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلك ایمان لري هغه غیبي حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي لکه بعث، حشر، د اعمالو تلل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. بعث

د بعث تعریف: په لغت کې لیږلو، راپاڅولو او ژوندي کولو ته وایي: او په شرع کې جسدونو ته د ارواحو بیرته راګرځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاڅولو ته بعث ویل کیږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانية او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوو حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرګه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راولاړیږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کیږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د **نشأة ثانية** (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوی.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمايي: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ١٦] **ژباړه:** بيا به تاسې د قیامت په ورځ کې راپاڅول شئ.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او بېشکه الله ﷻ راپاڅوي هغه خلك چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی نو له مرګ څخه وروسته په بیا ژوندي کیدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوك چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

۲. حشر

د حشر تعریف: حشر په لغت کې د قیامت په ورځ د فیصلې او حساب لپاره د انسانانو راټولېدلو ته ویل کیږي.

د تعریف شرح

د قیامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر میدان ته راټولولو او راجمع کولو ته حشر ویل کیږي، انسانان به ټول د محشر په میدان کې د دې لپاره راجمع کیږي تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي د نیکانو نیکي و تلل شي او د بدانو بدي او هغوی ته خپلې عملنامې په ښي یا چپ لاس کې ورکړل شي.

د دوې تر منځ د دې فیصله او پریکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ویل کیږي.

د حشر د اثبات دلیل

د قیامت په ورځ حشر په بې شمیره دلایلو ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [البقرة: ۲۰۳] **ژباړه:** او ښه پوه شئ بیشکه تاسې به د الله ﷻ حضور ته راټولیږئ.

په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۷۹]

ژباړه: او الله ﷻ هغه ذات دی چې تاسې یې په ځمکه کې خواره واره پیدا کړي یاستئ بیا به همده ته راجمع کیږئ.

رسول الله ﷺ په خپل یو مبارک حدیث کې فرمایلي دي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا»(۱) **ژباړه:** ای خلکو ببشکه تاسې به په داسې حا ل کې چې پښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه یاست الله تعالی ته به راټولیږئ.

حشر به د چا کیږي؟

حشر به له انسانانو، پیریانو او له ټولو ژوندیو مخلوقاتو سر ته رسیږي، کله چې څاروي او نور ژوي یو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي نو دوی به بیا مړه شي او یوازې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ [التكوير: ۵] **ژباړه:** او (یاد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آیت کې فرمايي: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي

---

۱ - صحیح البخاري ت - (۱۱ / ۲۴۸)

الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الأنعام: ۳۸] **ژباړه:** په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکښ او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مارغه ته وګورئ، دا ټول همدا ستاسې په څېر انواع او ډولونه دي، موږ د هغو د تقدير په ليکنه کې څه نيمګړتيا نده پرېښې. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډېږي.

حديث: په حديث شريف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ دوه پسونه وليدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پيغمبرﷺ و فرمايل: ای أبو ذره ته پوهېږې چې دوي ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهيږم. پيغمبرﷺ وفرمايل: مګر الله ﷻ پوهيږي، چې ولی دوی يو بل په ښکرونو وهي او نيږدې ده چې د دوی تر منځ به فيصله وکړي.[۱] په بل حديث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارويو څخه زکات نه ورکوي: اوښان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي.[۲] په بل روايت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حيوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او غچ واخلي بيا به ورته الله تعالى امر وکړي چې خاورې شئ، هغوی به خاورې شي نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم خاورې شوی وای.[۳]

پوښتنې

۱. بعث تعريف کړئ.
۲. حشر تعريف کړئ.
۳. د بعث او حشر د اثبات دليلونه ووايئ.
٤. د بعث او حشر تر منځ توپير واضح کړئ.
٥. الله تعالى به د قيامت په ورځ څوک حشر کوي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کريم څخه نور دلايل ووايي چې په کتاب کې ندي ذکر شوي.

---

۱ – احمد .
۲ – متفق عليه .
۳ – تفسير بحر العلوم د ابو الليث السمرقندي. کتاب ۱/ ٤٦٧ تفسير طبري.

يوولسم لوست

د پيغمبرﷺ شفاعت

آيا پوهيږئ چې شفاعت څه ته وايي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پيغمبرﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟

د دې لپاره چې په پورتنيو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعريف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د نېکۍ کولو او جرم او خطا د بښلو غوښتلو ته وايي.

او د عقايدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قيامت په ورځ غوښتنه ده، څو د يو چا له خطاوو څخه تېر شي او ښښنه ورته وکړي

په دې ځای کې له شفاعت څخه مرا د زموږ د خوږ پيغمبر حضرت محمدﷺ شفاعت مراد دی چې د قيامت په ورځ به يې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتيانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې تر سره کوي او الله تعالی به د خپلې مهرباني له مخې او د پيغمبرﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبلوي.

د شفاعت د اثبات دليل

د پيغمبرﷺ شفاعت په قرآن کريم، نبوي احاديثو او د امت په اجماع سره ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ [الإسراء: ۷۹] **ژباړه:** نژدې ده چې ستا څښتن به تا ستايل شوي ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذيفة بن اليمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم ويلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پيغمبرﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پيغمبرﷺ د شفاعت په باره کې دومره زيات احاديث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسيږي، لکه چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». [۱]

---

۱ - صحيح مسلم - ۷ / ۵۹

ژباړه: زه به د قيامت په ورځ د آدمعليه السلام په اولاده کې سردار يم او زه به لومړی هغه څوك يم چې له قبر څخه راپاځيږي،[1] او زه به لومړی هغه څوك يم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه څوك به يم چې شفاعت يې قبليږي.

د پيغمبرﷺ د شفاعت ډولونه

الله تعالی حضرت محمدﷺ ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ورپه برخه کړی دی:

١. شفاعت کبری.

٢. شفاعت صغری.

١. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په ميدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالی له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډيرې ويرې او هيبت څخه به په ډير لوی مشقت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر ځلويښتو کلونو پورې وځنډول شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوك داسې پيداکړي چې الله تعالی ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پيغمبرﷺ حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالی څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بيا به پيغمبرﷺ الله تعالی ته په سجده پرېوزي او الله تعالی ته به دومره عذر او زاری وکړي چې الله تعالی به ووايي: ای محمده! سر را پورته کړه هر څه چې غواړې درته به درکړل شي اوشفاعت به دې قبول کړل شي. پيغمبرﷺ به الله تعالی ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالی به يې قبول کړي.

فعاليت: آيا امتونه به له نورو پيغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله مو څه اوريدلي، په نوبت سره يې بيان کړئ.

١ـ تفير زاد المسير للامام ابن الجوزی رح- (٥ / ٧٦) و تفسير النکت والعيون للامام الماوردي البصري (٣ / ٢٦٥)

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری څخه مراد د پیغمبرﷺ هغه شفاعت دی چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.
۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نیکۍ او بدۍ یې برابرې وي نو د دوی په هکله به شفاعت کوي تر څو جنت ته داخل کړل شي.
۳. د خپل امت د ګناهکارو لپاره شفاعت تر څو الله تعالی یې ګناهونه ورو‌بښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.
٤. د نیکانو د درجو او مرتبو د لا اوچتولو لپاره د پیغمبرﷺ شفاعت
٥. د پیغمبرﷺ شفاعت د ځینو خلکو لپاره تر څو بې له محاسبې جنت ته داخل شي.
٦. د عذاب له مستحقینو څخه د عذاب د تخفیف لپاره شفاعت[۱]

د پیغمبرﷺ د شفاعت شرطونه

د پیغمبرﷺ د شفاعت لپاره د دریوو شرطونو وجود لازمي دي:

۱. **د قیامت ورځ:** پیغمبرﷺ به شفاعت د قیامت په ورځ کې کوي، هغه څوک چې د دنیا په چاروکې د پیغمبرﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه په خطا دی.
۲. **د الله تعالی اجازت:** د شفاعت لپاره ضروري ده چې الله به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمایي: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقـرة: ۲٥٥].
ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟
په یو بل آیت کې الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ [سبأ: ۲۳].
ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هیڅ شفاعت د چا لپاره ګټور ثابتیدای نشي، مګر دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.
۳. **د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه یې ځانګړی شفاعت کیږي:** څوک که له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پیغمبرﷺ ځانګړی شفاعت نشته.

البته شفاعت کبری چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره شروع کیږي، دا شفاعت عام دی.

۱ـ شرح العقيدة الطحاوية - (۱ / ۲۰۳)

پوښتنې:

١. شفاعت تعریف کړئ.
٢. د پیغمبرﷺ د شفاعت ډولونه وواياست.
٣. د پیغمبرﷺ په شفاعت به کوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟
٤. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بیان یې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د احادیثو کتابونو ته مراجعه وکړي او د پیغمبرﷺ د شفاعت کبرى قصه دې پوره ولیکي.

د حدیثو
برخه

غیبت لویه ګناه ده

عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَتَدْرُونَ مَا الْغِیبَةُ }؟. قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا یَكْرَهُ }. قِیلَ: أَفَرَأَیْتَ إِنْ كَانَ فِی أَخِی مَا أَقُولُ؟ قَالَ {إِنْ كَانَ فِیهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ یَكُنْ فِیهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ }. (رواه مسلم).

د راوي لنډه پېژندنه

د حديث شريف راوي حضرت ابو هريره رضي الله عنه دی چې نوم يې عبد الرحمن، د پلار نوم يې صخر، د دوس له قبيلې سره يې تړاو درلود، په کنيه (ابوهريره) سره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال يې اسلام قبول کړ. ډېر احاديث يې له رسول الله ﷺ څخه ياد او روايت کړي دي، تر دې چې د حديث امام ورته ويل کيږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معنا

أَتَدْرُونَ: آيا تاسې پوهيږئ ؟
الْغِيبَةُ: د يو چا يادونه په کمۍ سره دهغه په غياب کې.
بِمَا يَكْرَهُ: په هغه څه سره چې هغه يې بد ګڼي.
أَفَرَأَيْتَ: خبر راکړه .
بَهَتَّهُ: توراو تهمت دې پرې ولګاوه.

د حديث شريف ژباړه

له حضرت ابي هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: ايا تاسو پوهيږئ چې غيبت څه ته وايي؟ هغوی په ځواب کې وويل: الله او د هغه رسول ښه پوهيږي. رسول الله ﷺ وويل: د خپل مسلمان ورورپه هغه څه سره يادول چې بد يې ګڼي غيبت بلل کيږي. له پيغمبر څخه پوښتنه وشوه: که چيرې زما په ورور کې هغه څه شتون ولري چې زه يې يادونه کوم؟ پيغمبر ﷺ وويل: که چيرې په هغه کې هغه څه وي چې ته يې يادونه کوې، بې له شکه تا يې غيبت وکړ او که چيرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته يې يادونه کوې، نو يقيناً تا هغه پورې تور وتاړه.

د حديث شريف حکمت

په دې حديث کې پيغمبرﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځو کې يو د بل عزت او پت ته په ټينګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان بايد خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نيمګړتياوو او کميو له څرګندولو څخه وژغوري، او په خاصه توګه مسلمان بايد له غيبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غيبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپيدا کوي او د مسلمانې ټولنې وحدت او يووالي ته زيان رسوي، پردې اساس زموږ پيغمبرﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان يې دې ته متوجه کړي دي چې په مسلمانه ټولنه کې بايد څوک د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صميميت په فضا کې به ژوند تيروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حديث شريف ګټې

۱ – د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زيار ايسته چې ترڅو په سمه توګه دين زده کړي، له دې کبله يې له پيغمبرﷺ څخه وغوښتل چې د غيبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه يې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي تر څو د دين احکام په سمه توګه زده کړي.

۲ – له ناروا وو څخه ځان خبرول

مسلمان بايد د دين له اوامرو او نواهيو دواړو څخه ځان خبر کړي ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳ – دغيبت معنا: د مسلمان ورور په غياب کې هغه نيمګړتياوې په ګوته کول چې هغه يې بدې ګڼي او پرې خپه کيږي، دې ته غيبت ويل کيږي.

۴ - غيبت ناروا عمل دی

غيبت کول د مړ مسلمان ورور د غوښې خوړلو په څير دي، لکه چې په حجرات سورت کې، الله تعالى فرمايي: ﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحجرات:۱۲]

ژباړه: او يو د بل غيبت مه کوئ آيا يو له تاسو څخه د خپل مړ ورور غوښه خوړل خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد يې ګڼئ او له الله تعالى څخه ووېرېږئ، يقيناً الله تعالى ښه توبه قبلوونکى مهربان ذات دى.

۵ – مسلمانان سره ورونه دي

يو مسلمان د بل مسلمان ورور دى، **لکه** څرنګه چې په حجرات سورت کې الله فرمايي:
﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات:۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره ورونه دي، نو تاسې د خپلو وروڼو ترمنځ صلحه راولئ، او له الله تعالى څخه ووېرېږئ چې تر څو پر تاسې رحم وشي.

مؤمنان تل د ديني ورورئ پر اساس په خپلو منځو کې مينه او لورينه لري او يوبل ته د ښيګڼې رسولو په فکر کې وي اوهريو د خپل مسلمان ورور مرسته کوي او د زيان ور رسولو څخه ځان ساتي.

٦ – تهمت (تور) لګول لويه ګناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه څرګندونه ده چې په هغه کې دغه نيمګړتيا نه وي، او ورپورې تړل کيږي داسې څرګندونه تهمت بلل کيږي.

تهمت لويه ګناه ده او په پورتني حديث کې له غيبت کولو څخه يې وبال زيات ښودل شوی دی.

ځينې څرګندونې غيبت نه بلل کيږي

د دين علماء د دلايلو په رڼا کې لاندې څرګندونې غيبت نه بولي:

۱ – له ظالم څخه د مظلوم شکايت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکايت کوي، د هغه د تيرې څرګندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غيبت نه بلل کيږي.

۲ – د ناروا او د مخنيوي په موخه يادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک ترېنه منعه شي.

۳ – د فتوی غوښتنه

په یوه مسئله کې یو څوك له عالم څخه پوښتنه کوي ترڅو پرې پوه شي، د مثال په توگه وایي: چې دغه کس پر ما تیری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښایه.

٤ – د مشورې د غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت ویل

چا ته د یو کس په اړه د حقیقت ویلو په ترڅ کې د هغه نیمگړتیاوې په گوته کول چې اهلیت لري او که نه او یا د اعتماد وړدی او که نه، غیبت نه بلل کیږي.

۵– د یو کس بې دیني څرگندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

٦ – په هغه صفت او نښې سره د یو کس یادونه چې پرې شهرت لري

که چیرې څوك په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پیژندل کیږي او له یادونې څخه یې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پیژندنه یې هدف وي چې له نورو څخه یې توپیر وشي، لکه هغه فلانی چې گوډ دی.

پوښتنې:

١ – د غیبت معنا وواياست.

٢ – د غیبت اوتهمت ترمنځ توپیر وواياست.

٣ – غیبت کول په قرآن کریم کې له څه سره تشبیه شوی دی؟

٤ – په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرگندونې غیبت نه بلل کیږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حدیث: عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلی الله علیه وسلم: إِنَّ أَحَدَکُمْ مِرْآةُ أَخِیْهِ ، فَإِنْ رَأَی بِهِ أَذیً فَلْیُمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معنا

مِرْآةُ: هنداره (آیینه)

اذیً: عیب (نیمګړتیا)

فلیُمِطْهُ عَنْهُ: لرې دې کړي له هغه څخه

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: تاسې هر یو د خپل مسلمان ورور هنداره یاست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عیب ولید، ورڅخه دې لرې کړي.

د حدیث حکمت

انسان په عامه توګه کمزوری مخلوق دی، له نیمګړتیاوو څخه خالي نه وي، پرهمدې اساس په پورتني حدیث کې مسلمان ته لارښوونه کیږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دین له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کیدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او دهغه نصایحو ته غوږ کیږدي او ویې مني چې په ځینو حالاتو کې دده، د کمزورۍ اصلاح د نورو په مرسته کیږي او همدا راز د بل مسلمان دیني دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وګوري باید ور په ګوته یې کړي، تر څو مسلمانه ټولنه له ناروا وو څخه پاکه اوسي او ژوند یې هوسا وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځوکې یوبل ته اړتیا لري، ځکه چې هغه عیبونه چې یو مسلمان یې لري اوپرې نه پوهیږي، بل مسلمان ورور یې ورته اصلاح کوي، لکه څرنګه چې انسان خپل ځان هنداري ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورورته هغه څه

غواړي چې پر خپل ځان يې لوريږي او خپله دنده ګڼي چې د بل مسلمان نيمګړتياوې ور په ګوته کړي، پدې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کيږي چې د بل مسلمان نصيحتونو قبلولو ته تياروي، همداراز هرمسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده کمي ورپه ګوته کړي، ځکه دا زمونږ د نيکو خلکو تګ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملګرو ته اعلان کاوه چې دده کمزورئ ور وښيي.

٢ – مسلمان د مسلمان وروردی

بايد هرمسلمان د خپل مسلمان ورور په هکله خير وغواړي او يو پربل پوره باور ولري چې څه وړانديز کوي اساس يې ښيګڼه او اصلاح ده نور څه مادي ګټې اويا ده ته زيان رسول نه دي.

٣ – د منکر له منځه وړل

د هرمسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره دناروا وو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان کاميابي په همدې پورې تړلې ده، اوپه يواځې ځان اصلاح کولو باندې څوک نشي کاميابيدلی ترڅوچې نورخلک يې د دين لوري ته دعوت اوله بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي ، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر:٣] **ژباړه:** او (له زيان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

٤ – مسلمان د هنداړې په څير پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د هنداړې په څيرپاک ساتي، هر وګړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خير غوښتونکی دی او هيڅکله د چا په تاوان نه خوښيږي، نو پدې اساس هر وګړی د ده نظر د سر په سترګو مني، ځکه هغه عملاپه خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خير غوښتنه ښود لې ده.

٥ – مسلمان د خپل مسلمان ورور عزت غواړي

د هنداړې سره د مسلمان تشبيه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توګه کوي لکه هنداره، د هغه رسوا کول يې هدف نه وي چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې په راز ساتلو سره دهغه اصلاح راولي، څرنګه چې انسان خپله څيره په هنداره کې ګوري خپلو نيمګړتياوو ته متوجه کيږي، هنداره د ده څيره بل چاته نه رسوا کوي.

ځینې زرینې ویناوې

یوه ورځ عمر بن عبد العزیز رحمة الله علیه ته وویل شول چې په خپل رعیت کې مشر ته د پلار په سترګه وګوره اوکشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حیث وګوره، ټول رعیت به دې خپل شي.

یحیی بن معاذ رازي –رحمة الله علیه– وایي: یومسلمان پر بل مسلمان حق لري که چیرې مرسته ورسره نشي کولای، باید ضرر ورته ونه رسوي او که چیرې خوشحالي نشي ورکولای غم خو ور ونه رسوي اوکه چیرې یې ستایلی نشي بدې خو یې ونه وایي.

پوښتنې

۱– لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرْآةُ :

اذیً :

فلیُمطهُ :

۲ – د حدیث ګټې په خپل عبارت کې ووایاست.

۳ – څرنګه کیدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح یې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نیولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

ځوارلسم لوست

د مشورې اهميت

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.
[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

الْمُسْتَشَارُ: هغه کس ته ويل کيږي چې له هغه څخه د مشورې ورکولو غوښتنه کيږي.

مُؤْتَمَنٌ: هغه څوک چې امين ګرځول شوی وي.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: هغه کس چې دمشورې ورکولو غوښتنه ورڅخه کيږي داسې دی لکه چې امانت ورسره ايښودل شوی وي.

د حديث شريف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کيږي، له مسلمانانوڅخه په کلکه غوښتنه شوې چې په خپل ژوند کې يې پلې کړي اوپدې حديث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د مشورې ورکول يو امانت دی، نو لازمه ده چې هرمسلمان پدې اړه پوره متوجه اوسي او خپل مسلمان ورورته هغه مشوره ورکړي چې د هغه پکې ګټه اوخير وي، همداراز د هر مسلمان ديني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل ځان عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کيږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشورې نه وروسته هر کار معقول اونتيجه يې مثبته وي.

د حديث شريف ګټې

۱- د مشورې ورکولو اهميت

مشوره ورکوونکی د يوامين حيثيت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زيار باسي ترڅو ورڅخه ضايع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل ورور ته مشوره ورکوي په پوره غوراو فکر سره يې ورکوي ، د دې لپاره چې په ګټه يې خوشحاليږي او په تاوان يې خپه کيږي، ځکه مسلمان خپل ورور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره يې خوښوي.

۲ – د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلمانۍ له ښکاره نښو څخه یوه نښه شمیرل کیږي، خیانت د منافقت او ټګۍ له نښو څخه یوه نښه ده چي مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خیانتول د الله تعا لی له حکم څخه سرغړونه بلل کیږي، الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا﴾ [النساء:۱۲]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسوته امر کوي چي امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ. له همدې امله مسلمان یو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤلیت ګڼي او پوره غور پکې کوي.

۳ – مشوره اخیستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دین اودنیا په کارونو کې په خپلو منځو کې همیشه مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کریم کې مؤمنان داسې ستایلي دي: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشورى : ۳۸]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همدارازالله تعالی خپل پیغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملګرو سره مشوره وکړي: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

خپلو ملګرو(اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آیت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او د هر مسلمان مکلفیت ګڼل کیږي.

له حضرت ابوهریره ﷺ څخه روایت دی چې فرمایي: رسول الله ﷺ به له هر چا څخه زیات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه یې مشوره غوښتله.

٤ – په مشورې سره کارسر ته رسول نیکمرغي ده

مونږ مسلمانان پدې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د بریالیتوب لوی لامل دی لکه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «مَا خَابَ مَنِ اسْتَخَارَ ، وَلاَ نَدِمَ مَنِ اسْتَشَارَ ، وَلاَ عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ». **ژباړه:** څوک چې استخاره کوي هیڅکله نه ناکامیږي، او څوک چې کارونه په مشوره کوي هیڅکله نه پښیمانه کیږي او څوک چې په ژوند کې میانه روي اختیار کړي نه خواریږي، یعنې له اسراف او بې ځایه امساک (بخیلۍ) څخه ډډه کوي.

مشوره باید له چا څخه واخیستل شي؟

هغه څوک با ید د مشورې اخیستلو لپاره غوره کړای شي، چې باوري، په نظر ورکولو کې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کیږي پوره معلومات ولري، او مشوره غوښتونکی یې له دیانت څخه ډاډمن وي.

پوښتنې

۱ - مشوره په چارو کې څه اهمیت لري؟

۲ - له چا څخه باید مشوره واخیستل شي؟

۳ - په حدیث کې مشوره ورکونکی له چا سره تشبیه شوی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچوکې ولیکئ.

پنځلسم لوست

د بېوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَرضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ { السَّاعِى عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللَّهِ }. وَأَحْسِبُهُ قَالَ: { كَالْقَائِمِ لاَ يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لاَ يُفْطِرُ }. [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تېر لوست کې شوې ده.

د کلمو معنا

السَّاعِى: پالونکی اومرسته کوونکی

الأَرْمَلَةِ: کونډه

كَالْقَائِمِ: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لاَ يَفْتُرُ: نه ستومانه کېږي

لاَ يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نیسي

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: د کونډې اومسکین پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څېر دی. او راوي وايي چې ګومان کوم: پیغمبر ﷺ وویل: اجر یې د هغه نه ستومانه کېدونکي مسلمان په څېر دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تېروي او د هغه تل روژه نیوونکی په څېر ثواب لري چې هیڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نیسي).

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د نیکمرغۍ دین دی، د انسان د دنیا اوآخرت بریالیتوب ورپورې تړلی دی او ټول انسانیت ته د سمې لارې ښوونه کوي، یعني په سمه توګه د خپل رب پېژندنه ، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږۍ دین دی. څرنګه چې د متعا ل رب عبادت کول لازم دي، همدارنګه په انسانانو باندې ترحم او زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتني حدیث کې پیغمبر ﷺ، د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان یې په ډېرې سختۍ سره سرته رسولی شي، دا د دې

ښکارندوی دی، یواځینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی، او توپیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارک دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اړو خلکو د پالنې ثواب

له حدیث شریف څخه دا څرګندیږي چې که څوک د کفایي جهاد کولو څخه عاجز وي اوغواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه وګالي، دا ټول پدې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلک الله تعالی ته نږدې خلک دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲ – له مخلوق سره ښېګڼه عبادت دی

په پورتني حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکوسره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوې ده.

له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادی چې مؤمن خوشحاله وساتې، په جامویې پټ کړې، لوږه یې ختمه کړې او اړتیا یې پوره کړې.[1]

۳ – له اړو او کمزورو خلکوسره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله اوکامیاب وي، ځکه له دې سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول اللهﷺ فرمایي: «هَلْ تُنْصرُونَ وتُرْزَقُونَ إلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ»[2] **ژباړه:** ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

---

۱ - طبراني

۲ - رواه البخاري

نو کله چې انسان د کونډو، یتیمانو، اومسکینانو په پالنه کې بوخت وي الله تعالی یې په ژوند اوکار کې برکت اچوي.

پوښتنې

۱ -لاندې کلمې معنا کړئ:

السَّاعِي:

الأَرْمَلَةِ:

لاَ يَفْتُرُ:

لاَ يُفْطِرُ:

۲ – د حدیث شریف معنا ووایاست.

کورنۍ دنده

له بېوزلو سره د مرستې تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

د لوڼو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسَ بْنِ مَالِكٍ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

انس د مالك زوی د نضرلمسی، كنيه يې ابوحمزه ، د انصارو د خزرج لـه قبيلې ښځه و، لس كاله يې د رسول اللهﷺ په خدمت كې تير كړي دي. رسول اللهﷺ ورتـه پـه عمـر او مال كې د بركت دعا كړې وه او په وړوكوالي كې يې د بدر په غزا كې ګډون وكړ. په لمانځه كې يې له رسول اللهﷺ سره ډير ورته والى درلود. يو لـه هغـو صـحابه وو ښځه دى چې زيات شمير احاديث يې روايت كړي دي. د پيغمبرﷺ لـه وفـات ښځه وروسـته د جهاد او فتوحاتو په لړ كې عراق ته لاړ اوپه بصره كې ميشت شو. هغه وروستى صـحابي و چې د سلوكلونو په عمر په بصره كې وفات شو.

د كلمو معنا

١ – عَالَ: پالنه وكړه
٢ – جَارِيَتَيْنِ: دوه كوچنۍ لورګانې
٣ – تَبْلُغَا: دواړه بلوغ ته ورسيږي
٤ – ضَمَّ: نيږدې او يو ځاى كړې
٥- أَصَابِعَهُ: خپلې ګوتې

د حديث شريف ژباړه

له انس ﵁ ښځه روايت دى چې رسول اللهﷺ وويل: څوك چې د دوو لورګـانو پالنـه او روزنه تر بلوغه پورې وكړي، د قيامت په ورځ به زه او هغه (پالونكی) سره يوځاى يـو- او خپلې (دوه) مباركې ګوتې يې سره نيږدې كړې.

یعنې د دوو لوڼو پالونکی او پیغمبرﷺ به په جنت کې سره نیږدې اوسي، اودا نیږدې کیدل یې د دوو گوتو ترمنځ له فاصلې سره تشبیه کړل.

د حدیث شریف حکمت

دا یوڅرگند حقیقت دی چې اسلام نه یوازې د انسان د ژوند ساتنه کوي، بلکې د ټولو مخلوقاتو حقوق پکې خوندي دي، په دې حدیث کې د کوچنیانو د حقوقو په هکله مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانگړې توگه د نجونو پالنه او روزنه ډیره د پام وړ ده، د دوی تربیې اوساتنې ته یې د هلکانو په پرتله غوره والی ورکړی دی، آن تردې چې پیغمبر(ص) د دوی پالونکي له ځان سره نیږدې بللي دي او د نجونو شتون یې په کور کې نیکمرغي ښوولې ده.

او دا ځکه چې ښځې له پیل څخه تر واده پورې لـه خطرسره مخ وي، اسلام د دوی د مصوونیت په موخه پلار اومورته دنده سپاري چې تر ازدواج پورې ورته پوره پاملرنه وکړي، ترڅو په ټولنه کې د بدو خلکو ښکار،او په ټولنه کې د تجارت د سامان په توگه استعمال نشي.

د حدیث شریف گټې

۱ - د لورگانو د پالنې اجر

د لوڼو اوخویندو پالنه، روزنه او د هغوی اړتیاوې پوره کول د دې لامل گرځي چې پالونکی یې د آخرت له عذاب څخه خلاص او هغه غوښتنه تر لاسه کوي چې هر مسلمان ورته لیوال دی چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوی د تربیت په اهمیت باندې دلالت کوي.

دا اجر یوازې پلار ته نه دی ځانگړی شوی، بلکې مورهم لـه دې اجـر څخه برخمنه ده، دعایشې رضی الله عنها روایت چې وروسته راځي پر دې دلالت کوي.

۲ – پر پلار باندې د لورگانو حقوق

لـور پـه پـلار او خـور پـه ورور بـانـدې حق لـري چـې د هغـو پالنـه او روزنـه وکـړي، دا مسؤولیت تر ځوانۍ محدود ندی، بلکې وروسته له بلوغه هم دوام لـري چې حق یې په نکاح ورکولو سره ساقطیږي، له هغه څخه یې وروسته ساتنه او پالنه په خاوند باندې لازمیږي.

۳ – د لورګانو سره ښېګڼه

که څه هم په حديث کې دلورګانو يادونه شوې ده ، خو علماء د نورو رواياتو په رڼا کې وايي دغه ثواب د لورګانو په هکله ځانګړی نه دی، بلکې هغه څوک چې د خويندو اوتروروګانو سره ښېګڼه اوپالنه يې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دي.

۴ – د دوو لورګانو شمېر ضروري نه دی

پدې حديث کې د دوو لورګانو يادونه شوې ده، خو د يوې لورپالنه او روزنه هم همداراز ثواب لري، له حضرت عايشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايي: يوه ورځ زما کورته يوه مسکينه ښځه راغله، دوه لوڼې ورسره وې، له ما څخه يې د مرستې غوښتنه وکړه، ماورته درې دانې خرما ورکړې، يوه يوه يې هر ي لورته ورکړه، دريمه يې غوښتل چې په خپله يې وخوري، خو هغه يې هم په منځ کې دوه ځايه کړه اوپه لورګانو يې وويشله، ما دغه کيسه پيغمبرﷺ ته وکړه هغه وفرمايل: «مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هـٰذِهِ البَنَاتِ بِشَيْءٍ فَأحْسَنَ إلَيْهِنَّ ، كُنَّ لَهُ سِتراً مِنَ النَّارِ».(۱)

ژباړه: څوک که د داسې لوڼو په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره يې ښېګڼه وکړه، دوی(پالونکي) يې د دوزخ له اور څخه وژغورل.

۵ – د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهليت په زمانه کې لور او خورپه کورنۍ کې عيب بلل کېده، کله به چې په کورکې نجلۍ وزيږيده خلکو به د خوشحالۍ پر ځای ماتم کاوه، قرآن کريم دغه واقعيت داسې بيان کړی دی: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ [النحل : ۵۸]

ژباړه: کله به چې له دوی څخه يو تن ته د نجلۍ د زيږېدو خبر ورکړای شو، د مخ رنګ به يې تور وګرځيده او هغه به له غوسې غمجن شو.

د اسلام په برکت سره خلک د دغه ناوړه عمل څخه وژغورل شول، ورته لار ښوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پا لنه يې د دنيا او آخرت نيکمرغي ده.

---

۱ – مُتَّفَقٌ عَلَيهِ

٦ - په دین باندې سم پوهول

پیغمبرﷺ د دې لپاره چې خلک سم پوه شي، خپلې ګوتې یې نیږدې کړې، ترڅو مسلمانان د لوڼو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسیله په جنت کې د پیغمبرﷺ سره د یو ځای کیدو لوړ مقام وګټي.

پوښتنې

١ - لاندې کلمې معنا کړئ:

- عَالَ:
- جَارِيَتَيْنِ:
- تَبْلُغَا:
- ضَمَّ:
- أَصَابِعَهُ:

٢ - د لورګانو پالنه څه اهمیت لري؟

٣- آیا د خویندو تربیت هم د لورګانو په څیر ثواب لري؟

٤- د جاهلیت په دوره کې د نجونو ژوند څرنګه و؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نیولو سره د ښځود حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د حلالې روزۍ ګټل

عَنْ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:" مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د رواي پېژندنه

مقدام د معديكرب زوی، كنيه يې ابو كريمه الكندی د كندې قبيلې سره تړاو لري چې شمېر يې كم، د رسول اللهﷺ نيږدې ملګری، له يمن څخه په داسې حال كې راغی چې وړوكی و، د رسول اللهﷺ سره يې په ټولو غزاګانوكې ګډون كړی و، وروسته بيا په شام كې مېشت شو او د هجرت په (۸۷) كال د (۹۱) كالو په عمر په همدې خاوره كې وفات شو.

د كلمو معنا

١ – قَطُّ: هيڅكله اوهيڅ وخت

٢ – يَأْكُلَ: خوړل يې

٣ – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له كارڅخه

د حديث شريف ژباړه

له مقدام رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: هغه خوراك چې د خپل لاس د كار (ګټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراك چا خوړلی نه دی او د الله د پيغمبر داوودعليه‌السلام روزي د خپل لاس له ګټې څخه وه.

د حديث شريف حكمت

په پورتني حديث كې پيغمبرﷺ هغه بنده غوره ښودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زيار، په حلاله توګه ګټي او دا د غوره انسانانو كړنلاره ده، داود عليه‌السلام همداسې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق ګټل ستايلي او مسلمانان يې كار كولو ته هخولي دي، بيكاري ډېرې ناخوالې زېږوي او د وزګار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

وي، پدې اساس د پیغمبرﷺ پورتنۍ وینا په مسلمانانوکې حرکت پیدا کوي، څکه کار او زيار د نیکو او پیاوړو خلکو نښه ده، نو په مسلمانه ټولنه کې هر وګړی د څان لپاره د بوختیا په لټه کې وي، ترڅو په څان کې د بهترینو خلکو صفت پیدا کړي او پر چا پیټی نه اوسي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – په خپل لاس ګټلې روزي

په حدیث شریف کې د خپلې خوارۍ او زيار په نتیجه کې لاس ته راوړې روزي له ټولو غوره روزي بلل شوې ده، څکه دا د غوره خلکو کړنه او د الله تعالی د نیکو بندګانو سنت دی.

۲ – روزي ګټل ستایل شوی عمل دی

د روزۍ لاس ته راوړلو په موخه کسب او کار کول عیب نه دی، بلکې د پیاوړو خلکو کړنه ده، لکه چې پیغمبرﷺ په بل حدیث کې فرمایي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ منعه»[1] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کې دی، یوله تاسو څخه چې خپله رسۍ راواخلي او په خپله شا لرګي بار راوړي، له دې لارې خپل څان ته حلال رزق وګټي، دغه کس لـه هغه کس څخه غوره دی چې سؤال کوي او څوک ورته څه ورکړي یا نه.

۳ – د داوود ﷺ یادونه

پدې حدیث کې د داؤد ﷺ د یادونې څانګړتیا داده چې هغه سره لـه دې چې د وخت واکمن و اوکسب ته یې اړتیا نه درلوده ، خو بیا هم هغه دا غوره ګڼله چې پـه خپل لاس ګټلې رزق وخوري، کار او کسب یې د څان لپاره عزت ګاڼه.

٤ – د کسب زده کړه

د کسب زده کړه ښه صفت دی، د الله تعالی غوره بندګانو دکسب له لیارې خپل څان تـه رزق پیدا کاوه، په مستدرک کې له ابـن عباس ﷺ څخه روایـت دی چې: د الله پیغمبر داود ﷺ زغرې جوړولې، اوآدم ﷺ کښت کاوه، اوزکریا ﷺ ترکاڼ وو.

---

۱ - رواه بخاري

٥ – کار کول د توکل منا في نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، ځکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا څخه ښه پوهیدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پریښودل ښودلي دي.

٦ – د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی، او الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته په دې لړ کې داسې فرمایلي دي: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾
[الانبیاء: ٨٠]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوود‎عليه السلام ته، ستاسې د ګټې لپاره د زغرې د جوړولو صنعت ورښود لی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له ګوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر ویستوونکي یاست؟.

په پورتني آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

پوښتنې

لاندې کلمې معنا کړئ:

١ – قَطُّ:

ب – يَأْكُلَ:

ج – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ:

٢ – داود عليه السلام څه ځانګړتیا درلوده؟

٣ – په خپل لاس ګټلی رزق څه اهمیت لري؟

٤ – د پورتني حدیث څو ګټې ووایاست.

کورنۍ دنده

د لوست حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اته لسم لوست

په دين کې آسانتيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَسِّرَا وَلَا تُعَسِّرَا وَبَشِّرَا وَلَا تُنَفِّرَا وَتَطَاوَعَا وَلَا تَخْتَلِفَا. [رواه البخاري]

د راوي پيژندنه

سعيد چې د معتمدو تابعينو څخه شميرل کيږي، د پلار نوم يې عامرچې په کنيې(ابوبردة) سره يې شهرت درلود، په کوفه کې قاضي پاتې شوى دى، د نيکه نوم يې ابوموسى عبدالله بن قيس الاشعري ﷺ چې مشهور صحابي دى، نوموړي (سعيد) په (۱۶۸)هجري کې له دنيا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا

يَسِّرَا:	آساني وکړئ.
وَلَا تُعَسِّرَا:	سختي مه کوئ.
وَبَشِّرَا:	زيرى ورکړئ.
وَتَطَاوَعَا:	په خپلو منځوکې دوستي ولرئ اويو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعيد د خپل پلار په ذريعه له نيکه څخه روايت کوي چې: رسول الله ﷺ معاذ او ابوموسى رضي الله عنهما يمن ته استازي وليږل، اورته يې وويل: له خلکوسره آسانتيا غوره کړئ، سختي مه کوئ، خلکوته د خوشحالۍ زيرى ورکړئ، نفرت مه خوروئ، يو د بل منونکي اوسئ، او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

د حديث شريف حکمت

د اسلام دين د انسان له سليم فطرت سره سم راغلی دی، هيڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولوېې انسان ونه توانيږي، يا د فطرت دغوښتنې پر خلاف وي، دا ځکه چې زموږ د دين اساس پر آسانتيا ولاړ دی، په هر وخت اوهر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کيږي اونشي کولای چې هغه پر ځای کړي اسلام ورځخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او يا يې په کې آساني راوستې ده، دا يوازې د اسلام ځانګړتيا او وړتيا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حديث شريف ګټې

۱ – په د ين کې آسانتيا

په اسلام کې سختي نشته، ځکه الله تعالی خپل بندګان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا يې په دين کې لوی اصل اينبی، الله تعالی فرمايي: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللهُ نَفْساً إلاَ وُسْعَهَا﴾ [البقرة : ۲۸٦]

ژباړه: الله تعالی هيڅ يو نفس نه دی مکلف کړی مګر د هغه د توان په اندازه.

پيغمبرﷺ به په دووکارونو کې اسان غوره کاوه که چيرې به يې ګناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمايي: «إنَّ الدِّين يُسْرٌ ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه .. » [۱]

ژباړه: بې له شکه د اسلام دين د آسانی دين دی او څوک چې په خپل ځان باندې دين سخت کړي ارومرو مغلوبيږي، اونشي کولای چې بيا ورته ادامه ورکړي.

۲ – په دعوت کې له نرمی څخه کار اخيستل

په حديث شريف کې مسلمانانو ته لارښوونه کيږي چې له خلکو سره په نرمی چلند وکړئ چې دا د ټولو انبياوو تګ لاره ده، الله تعالی موسی اوهارون عليهما السلام ته لارښوونه کوي:

﴿اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَقُولا لَهُ قَوْلاً لَيِّناً لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى ﴾ [الطه : ٤٣ – ٤٤]

---

۱ – رواه البخاري

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشئ، یقیناً هغه طغیان غوره کړی او ورته په نرمۍ سره وینا وکړئ، ښایي چې نصحیت قبول کړي او یا له عذاب څخه وویریږي.

د ژوند په هر اړخ کې باید دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه که دعوت وي، زده کړه وي، اصلاح راوستل وي او که له خلکو سره خبرې اترې وي.

۳ – له کرکې خپرولو څخه ډډه کول

د اسلام دین د رحمت دین دی، د کرکې او تنفر دین نه دی، لـه همدې امله پیغمبر ﷺ خپلو استازو ته هدایت ورکړ چې خلك د دین لوري تـه وهخوي او لـه دیـن څخه یې متنفر نه کړي، په یو بل حدیث کې راغلي پیغمبرﷺ فرمایي: «إنَّ الله لم يبعثني معنِّتًا ولا متعنِّتًا، ولكن بعثني معلِّمًا ميسِّرًا». (۱)

ژباړه: رسول اللهﷺ فرمایي: الله تعالی زه په خلکو او په خپل ځان سختي راوړونکی نه یم رالیږلی ، بلکې ښوونکی او د آسانۍ راوستونکی یې رالیږلی یم.

٤ - زیرې ورکول

د مسلمان دعوتګرلپاره دا ښایي چې خلکوته د اسلام دنیوي او اخروي ښېګڼې په مخ کې کیږدي، د اعمالو فضیلتونه ورته بیان کړي، څرنګه چې په رښتیا هم د اسلام مبارک دین د انسان د دواړو جهانو نیکمرغۍ لپاره راغلی، د هغه ګټې خلکوته وښیي او کومې بدبختۍ چې په نورو لاروکې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وکړي ترڅو خلك په شوق او رغبت هغه پلي کړي.

۵ – له اختلاف څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې لـه اختلاف څخه د ډډې کولـو حکـم شوی دی، ځکه اختلاف دښمني، بغض، او کینه زیږوي د ټولنې اړیکې تخریبوي اوناخوالې رامنځ تـه کـوي، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ [الانفال : ٤٦]

ژباړه: او اختلاف مه کوئ چې بیا کمزوري کیږئ او قوت موله منځه ځي.

---

۱ - صحیح مسلم

یادونه

په پورتني حدیث کې له اختلاف څخه د منعې معنا دا ده چې که چیرې په یوه مسئله کې نظریات مختلف وي، باید د مسلمانانو تر منځ د دښمنۍ او تفرقې لامل ونه ګرځي ، د عمل په میدان کې ټول سره په اتفاق ژوند تیر کړي، یود بل د نظر احترام وکړي اوپه پای کې په یوه نظر راټول شي.

پوښتني

۱ – لاندې کلمې معنا کړئ:

یَسِّرَا:

وَلَا تُعَسِّرَا:

وَبَشِّرَا:

وَتَطَاوَعَا:

۲ – په دین کې آسانې څه معنا لري؟ واضح یې کړئ.

۳– د اختلاف زیانونه ووایاست.

٤ – له نفرت څخه څرنګه ډډه کیدای شي؟

کورنۍ دنده

د لوست څخه په استفادې د یووالي په هکله یوه مقاله ولیکئ.

لعنت (ښيرا) ويل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَرضي الله عنه قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: { إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً }. [رواه مسلم]

د ځينو کلمو معنا

١ – **لَعَّانًا**: ډير لعنت ويونکی او ښيرا کوونکی

٢ – بُعِثْتُ: راليږل شوی يم.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ ته وويل شول: ای د الله رسوله!، مشرکينو ته ښېرې وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ويونکی(ښيرا کوونکی) نه يم راليږل شوی ، بلکې زه رحمت راليږل شوی يم.

د حديث شريف حکمت

زمونږ د پيغمبرﷺ راوړی پيغام (اسلام) د رحمت پيغام دی چې په عامه توگه د ټولو مخلوقاتو د ترحم اوشفقت ذريعه وگرځيد، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې ټاکل شوی او له تيري څخه يې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنيا اوآخرت د بريالیتوب يوازينی لاره ده او يوازينی دين دی چې د نړۍ خلک پرې له ناخوالو څخه نجات مومي.

د حديث شريف گټې

١ – لعنت ويل لويه گناه ده

لعنت ويل گناه ده، له ويلو څخه يې اسلام منعه کړيده، د پيغمبر ﷺ په وړاندې يوصحابي په باد(هوا) باندې لعنت وويل. پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: په هوا لعنت مه وايه، ځکه د الله تعالی لخوا ورته امر شوی دی، ځوک چې پر چا بې ځايه لعنت وايي، د لعنت وبال يې بيرته ويونکي ته راگرځي.(١)

په يو بل روايت کې پيغمبرﷺفرمايي: «لا تَدْعوا على أنفسكم ، ولا تدعوا على أولادكم ، ولا تَدْعوا على خَدَمِكم ، ولا تَدُعوا على أموالكم، لا تُوافِقُوا من الله عَزَّ وجلَ ساعة نَيْلٍ ، فيها عطاءٌ ، فَيَسْتَجيبَ لكم»(٢)

---

١ – سنن ابو داوود.

٢ – سنن ابو داوود

ژباړه: خپلو ځانونو ته ښیرې مه کوئ، همداراز خپلو بچو، مزدورانو اومالونو ته ښیرې مه کوئ، داسې نشي چې تاسې ښېرې په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالی سوالونه قبلوي ستاسې ښېرې به قبولې کړي.

په بل حدیث شریف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ویل د مسلمان د قتل په څیر دي.[1]

٢ - ښیرې کول لعنت بلل کیږي

له پورتني حدیث څخه څرګندیږي چې سپکې، سپورې، او ښېرې هم لعنت بلل کیږي، مسلمان باید خپله ژبه له بدو وېناوو څخه وژغوري، ځکه مسلمان د خپلو وېناوو په وړاندې مسؤول ګڼل کیږي، نو له همدې کبله اسلام مسلمان د بدو وېناوو، سپکو، اوکنځلو څخه منعه کوي، رسول اللهﷺ فرمايي: « لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الْفَاحِشِ وَلاَ الْبَذِىءِ ».[2]

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تړي او نه لعنت ویونکی دی او نه بې حیا، سپکې او سپورې خبرې کوي.

٣ – د رسول الله راتګ رحمت دی

بې له شکه د پیغمبرﷺ رسالت د هغه باران په څیر دی چې مړې ځمکې ژوندۍ کوي، اوژوند ته ښایست وربښي، نو همدارنګه د پیغمبرﷺ په راتګ سره مړه زړونه د اسلام په نور ژوندي اوروښانه شول، ړندې سترګې بینا شوې، او کڼو غوږونو اوریدل پیل کړل، بلکې الله تعالی د پیغمبرﷺ په راالیږلو سره دنیا رڼا کړه، د مینې اومحبت وړانګې یې خورې کړې، ظلم اوجهل یې په علم اوعدل بدل کړ، اود دې صفت په درلودو سره د نړۍ خلک پرې راټول شول، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ..﴾ [آل عمران : ١٥٩]

ژباړه: نو د الله تعالی د رحمت په سبب دوی ته نرم شولې، اوکه چیرې سخت زړی او تند خویه واې، نو خلک به له تا څخه خواره شوي وای.

په ځینوځایونو کې د ګناه کولو له کبله لعنت ویل شوی دی

په شریعت کې د ځینو ناوړو اعمالو سرته رسوونکي ملعون (د الله تعالی له رحمت څخه لرې) بلل شوی، چې بیلګې یې په لاندې توګه بیانیږي:

١ – هغه ښځه چې په مړي ویر کوي، اوچیغې پرې وهي، اود شریعت خلاف ناروا وېنا کوي، په حدیث کې راځي: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِﷺ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ لها...»[3]

١- صحیح مسلم

٢ - مسند احمد

٣ - سنن ابو داوود.

ژباړه: رسول الله ﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چيغې وهي، اوهغه ښځه چې ورته غوږ باسي لعنت ويلى دی.

۲ – هغه ښځې چې خالونه لګوي، هغه ښځې چې د خال لګولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وريځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول الله ﷺ فرمايي: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَ الْمُوتَشِمَاتِ والنامصات وَالْمُتَنَمِّصَاتِ»[1]

په خال لګوونکو ښځو او هغه ښځې چې لګول يې غواړي او هغه ښځې چې وريځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو يې غوښتنه کوي، د الله تعالى له لوري پر دوی لعنت دی.

۳ – د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکی او سود ورکوونکي او د سود سند ليکونکی او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لرې دي.[2]

پوښتنې

لومړۍ پوښتنه:

۱ - د حديث راوي څوک دی ؟ معرفي يې کړئ.

۲ - لعنت څه ته ويل کيږي؟

۳ – پر کومو کسانوباندې دخپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوی دی؟

دويمه پوښتنه:

لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ – لَعَّانًا:

۲ – بُعِثْتُ:

۳ – لَعَّانًا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوی حديث په پام کې نيولوسره (زموږ پيغمبر رحمت دی) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

---

۱ - صحيح مسلم

۲ - صحيح مسلم

شلم لوست

په چارو کې منځنی حالت غوره کول

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِﷺ عَنِ النَّبِيِّﷺ أَنَّهُ قَالَ: « إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلاَ تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لاَ أَرْضًا قَطَعَ، وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى ». [رواه البيهقي]

د راوي پېژندنه

حضرت جابر جليل القدر صحابي دی، د پلار نوم يې عبد الله، نيکه يې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله يې د بدر او اُحد په غزاگانو کې گډون نه درلود، د اُحُد له غزا څخه وروسته يې خپل ژوند د رسول اللهﷺ خدمت ته وقف کړ، په کوراوسفر کې به د پيغمبرﷺ ملگری و، لدې کبله يې زيات شمېر احاديث له پيغمبرﷺ څخه روايت کړي دي، په خپل وروستني عمر کې شام ته لاړ او د څه مودې لپاره هلته ميشت شو او دهجرت په۷٤ کال د ۹٤ کلونو په عمريې له فاني دنيا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقيع) کې خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

مَتِينٌ:	ډير سخت او کلك
فَأَوْغِلْ فِيهِ:	ورننوځئ، تگ لاره غوره کړئ
بِرِفْقٍ:	په آسانی سره
الْمُنْبَتَّ:	هغه څوك چې خپله سورلی د تيز ځغلولو له کبله له کاره وباسي.
وَلاَ تُبَغِّضْ:	ځان لپاره يې بد مه گرځوه
لاَ أَرْضًا قَطَعَ:	نه يې سفر پوره کړ
وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى:	او نه يې سورلی روغه پريښوده

د حديث شريف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله ﷺ د رسول اللهﷺ څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: بې له شکه دغه دين ډير قوي دين دی، په آسانی سره پکې ورداخل شه، خپل ځان ته د الله تعالی په عبادت کولو کې کرکه مه راپيدا کوه(په ځان باندې د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه) ځکه تيز ځغلوونکي مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی، اونه يې سپرلی روغه پريښي ده.

د حديث حکمت

په پورتني حديث کې د اسلام د مهم اصل يادونه شوې ده، هغه د دين اودنيا په چاروکې منځنى حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعايت سره د مسلمان ژوند له افراط اوتفريط څخه لرې کيږي، د تل لپاره يې هر اقدام په دليل او معقوليت باندې ولاړ وي، خپلې ديني چارې داسې عياروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

اودا راز متوسط حالت غوره کول د کاميابۍ راز دی او کله چې مسلمان په خپلو ديني مکلفيتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هيڅکله پکې پاتې نه راځي، خوکه چېرې په عباداتو کې يې افراط وکړ، يو وخت به اورمرو داسې راځي چې دی به ستړی کيږي ، اوعبادت به ورڅخه پاتې کيږي.

د حديث شريف ګټې

۱ – د اسلام دين قوت لري

د اسلام دين غښتلي احکام لري چې مسلمان يې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځينو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې يوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول ، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دين ټول نوافل لکه تل روژه نيول، د حد نه زيات هميشه نفلي لمونځونه کول، تل ترتله په تلاوت اوذکر کې مشغوليدل او داسې نور، دا ټول سره له دې چې ديني اعما ل دي، خو هغو ته په يوځل غيږ ورکول انسان ستړی کوي او بيا يې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲ – په دين کې ميانه روي او تدريج

امام غزالي وايي: هرهغه څوک چې د دين په مرتبوکې له دمې اخيستلو پرته منډې وهي، حتماً په ده باندې د دين احکام سخت پريوځي، بايد مسلمان د فرايضو نه وروسته په تدريج سره په خپل نفلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو نفلي عبادت پرې درووند تمام نشي.

۳ - هغه عبادت غوره دی چې هميشه وي

د اسلام دين مسلمانان دې ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي، اوهغه عبادت چې د څه وخت لپاره يې په زياته اندازه وکړي او بيا يې پريږدي، نه دی ستايل شوی.

د مسلمان لږ نیک عمل چې همیشه یې کوي، له هغه نیک عمل څخه غوره دی چې د ځو ورځو لپاره وي او بیا یې پریږدي، په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمایلي دي: د خپل وس په اندازه نیک عملونه کوئ او غوره هغه عمل دی چې تل وي، که څه هم هغه لږ وي.[۱]

٤ – اسلام د میانه روۍ دین دی

د اسلام دین د مسلمان لپاره ټاکلی حد ایښی دی او ورته یې خپل فرایض ښودلي دي چې پرته له کومه عذره یې سرته ورسوي، پر دې سر بیره مسلمان ته یې د میانه روۍ غوره کولو لارښوونه کړې ده ترڅو په ده باندې دروند تمام نشي، پیغمبر ﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه کوي چې: په چارو کې غوره حالت منځنی حالت دی.[۲]

ځکه چې دا د اعتدال حالت له کمي او زیاتي څخه لرې دی.

پاملرنه

په اعمالو کې د منځني حالت له غوره کولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو کې لاره ټاکل شوې ده، څوک یې د پرېښودو واک نه لري.

پوښتنې

١- لاندې کلمې معنا کړئ:

مَتِينٌ:

فَأَوْغِلْ:

بِرِفْقٍ:

الْمُنْبَتَّ:

٢ – اسلام مسلمانان د کوم حالت غوره کولو ته هڅولي دي؟

٣- آیا په اسلام کې سختي شته؟ واضح یې کړئ.

کورنۍ دنده

د راوي له پېژندنې سره د پورتني حدیث ژباړه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

---

١ – مسند احمد

٢ – رواه البیهقي

په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده ګي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځينو کلمومعنا

١- سَبْعَةٌ: اووه.

٢- فِي ظِلِّهِ: ظل سيوري ته وايي دلته د الله ﷻ لـه سيوري څخه د هغه د عرش سيورى مراد دى.

٣- يَومَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : له دي ورځې څخه مراد د قيامت ورځ ده.

۴ـ إِمَامٌ: هرهغه څوك چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.

۵ـ شَابٌّ: ځوان

۶ـ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ: چې د الله ﷻ په بنده ګی کې لوی شوی وي.

٧ـ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ: پر مسجدونو پورې يې(زړه) تړلی وي.

٨ـ تَحَابَّا فِي اللَّهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يوله بل سره محبت ساتي.

٩ـ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يوله بل سره يوځای شي.

١٠ـ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يوله بل څخه جلا شي.

١١- دَعَتْهُ: بلنه ورته ورکړي.

١٢ـ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ: د عزت او ښايست څښتنه.

١٣ـ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ: له سترګو څخه اوښکې توی شي.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریرهؓ څخه روایت دی، پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: اووه کسان دي چې الله ﷻ به یې په هغه ورځ د عرش ترسیورې لاندې ساتي چې بل هیڅ سیوری به نه وي مګر یوازې دده د عرش سیوری به وي: یو عادل بادشاه، بل هغه ځوان چې د الله ﷻ په عبادت کې لوی شوی وي، بل هغه څوک چې زړه یې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې یو د بل سره د الله ﷻ په خاطر مینه کوي، کله چې یوځای کیږي هم د الله ﷻ د رضا لپاره یو ځای کیږي او چې کله یو له بل څخه جلا کیږي هم د الله ﷻ د رضا په خاطر یو له بل څخه بیلیږي – یعنی یو د بل سره ناسته او ولاړه یې یوازې د الله ﷻ د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنیوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې ښځه د بدکارۍ غوښتنه وکړي چې په خلکو کې د مقام خاوندہ او ښایسته وي او دی ورته په ځواب کې ووایي: زه له الله ﷻ څخه وېرېږم. بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ په لاره کې مال خیرات کوي نو داسې په پټه یې ورکوي چې کیڼ لاس یې دې نه پوهیږي چې ښي لاس څه شی خیرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ یادونه په تنهایۍ کې کوي نو له سترګو څخه یې اوښکې بهیږي.

د حدیث حکمت

الله ﷻ د خپلې مهربانۍ له مخې د ځینو نیکو اعمالو د سرته رسولو ډیرې زیاتې ښېګڼې ذکرکړې دي تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له یوې خوا د ډیر خیر زیری ورکړي، او له بل پلوه، د داسې اشخاصو،او د نورو تر منځ توپیر په ګوته کړي، دا په حقیقت کې د الله ﷻ له لوري خلک نیکیو ته رابلل، او هڅول دي په همدې غرض پیغمبر ﷺ په دې حدیث کې د هغو اووکسانو ستاینه کړې چې د ډیرو غوره اعمالو څښتنان دي، اګرچې دغه مقام په نورو احادیثو کې د نوروکسانو لپاره هم ذکر شوی دی، لکه د الله ﷻ د لارې غازي، پوروړي ته مهلت ورکوونکی، له پور وړي سره مرسته کوونکی، مسجد ته زیات پل وهونکی او داسې نور.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ د عادل امام فضیلت

په اسلامي شریعت کې عدل او انصاف ډیر لوې فضیلت لري، د اسلام مقدس دین عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان ، لکه: قاضیان، وزیران، والیان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان باید په کورنۍ کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو بیبیانو تر منځ عدالت.

دا چې د عادل بادشاه د عدل لمنه ډېره پراخه وي او پر ټول رعیت د ترحم سیوری وي، او ټول وګړي ورڅخه ګټه اخلي، همدارنګه د ده د ظلم په صورت کې ټول خلک متضرر وي، ځکه نو عادل بادشاه له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲ـ په ځوانۍ کې بنده ګي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډېره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله جل جلاله په بنده ګۍ اوعبادت کې مصرف کړي. ځوک چې خدای ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځای د الله جل جلاله په عبادت کې مصرفوي د ډېر لوی فضیلت او ستاینې وړ دی.

۳ـ له مسجدونو سره زیاته علاقه

جماتونه د الله جل جلاله کورونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله جل جلاله د تسبیح، ذکر، د تعلیم او تعلم او د نورو غوره کارونوځایونه دي، نو د هر چا اړیکه چې د الله جل جلاله له کورونو سره زیاته وي، هغه الله جل جلاله ته ډېر نژدې او د لوی مقام څښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مینه انسان د منکراتو او هر ډول بدیو څخه لرې ساتي.

۴ـ د الله جل جلاله لپاره مینه

د خلکو ترمنځ اړیکې زیاتره په مادي، جنسي، او د خپلولۍ پر بنسټونو ولاړې وي ، مګر په اسلام کې غوره اړیکې هغه دي چې د الله جل جلاله پرمحبت ولاړې وي ، او د اړیکو لامل د الله جل جلاله اطاعت وي یعنې دهغه چاسره دوستي او ملګرتیا کول چې د الله جل جلاله څخه ویره لري، او هغه ته نژدې وي. ځوک چې یوازې الله جل جلاله ته د قرب او نږدیوالي په اساس یو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله جل جلاله ته ډېر خوښ وي.

۵ـ تقوی او پرهیزګاري

هر انسان یو لړ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارک دین د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په ګوته کړي دي ، خو شیطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راګیر کړي او له همدې لارې څخه یې په ګمراهۍ کې اخته کړي.

یوله هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زیات میلان کوي، ښځه ده، دا میلان هغه وخت زیات وي چې کله ښځه ښایسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هرکله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بدکارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله جل جلاله څخه ویره اختیار کړي او له قدرت سره سره ورڅخه ډډه وکړي الله جل جلاله به یې په خپل رحمت کې ونغاړي. همدارنګه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښایسته ځوان چې مال هم زیات لري دې ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورڅخه انکار وکړي او ورته ووایي چې زه له الله جل جلاله څخه وېرېږم، بې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړ.

۶ـ په پټه خیرات ورکول

صدقه او خیرات ورکول لوی فضیلت لري.خیرات ورکول داسې عبادت دی چې گناهونه رژوي، د مسلمان اجرونه زیاتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندی سبب گرځي.

صدقه ورکول په پټه اوښکاره په دواړو حالتونو کې غوره کار دی، خو اجر او غوره والی يې هله زيات وي چې په پټه ورکړل شي آن تر دې چې کيڼ لاس په دې پوه نه شي چې ښې لاس په خيرات کې څه ورکړل مگر دا چې په ښکاره ورکولو کې يې کوم شرعي مصلحت وي.

۷ـ د الله ﷻ له ویرې ژړل

د الله تعالی ذکر او یاد هغه ستر نیک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسيږي. څه ځانگړې شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او بې اودسه د الله یاد اجر لري، خو که یو څوک له نورو څخه گوښه د الله تعالی لويي رایاده کړي او خپل تقصیر او بې پروایی ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترگو کې یې له ویرې څخه اوښکې راشي، دا د ده د پوره ایمان او اخلاص څرگندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړې.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

اـــ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:

ب ـــ تَحَابَّا فِي اللَّهِ:

ج ـــ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:

۲ـ خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

} د اسلام مقدس دین......................پرهرچا لازم کړی دی.

} د صدقې اوخیرات اجر هله زیات وي چې په......................... ورکړل شي.

۳ـ په اسلام کې د غوره اړیکو اساس په څه ولاړ دی؟

کورنی دنده

حدیث په یادو زده کړئ.

په لار کې د کښیناستلو آداب

«عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِیَّ ﷺ قَالَ: { إِیَّاکُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ }. فَقَالُوا: یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِیهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا أَبَیْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِیقَ حَقَّهُ }.قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِیقِ؟ قَالَ: {غَضُّ الْبَصَرِ وَکَفُّ الأَذَى وَرَدُّ السَّلاَمِ وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْیُ عَنِ الْمُنْکَرِ» [رواه البخاری]

د راوي پېژندنه

ابو سعید چې نوم یې سعد د پلار نوم یې مالك نیکه یې سنان، د مدینې د الخدري قبیلې اصلي اوسیدونکی، کنیه یې ابوسعید چې په همدې سره یې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دی چې په زیاتو غزاګانوکې یې ګډون کړی، یو له هغو اصحابوڅخه شمیرل کیږي چې په فقه اواجتهاد کې یې شهرت درلوده، په کال ۷۴ هجري کې یې له فاني دنیا څخه سترګې پټې کړې.

د ځینو کلمو معنا

إِیَّاکُمْ:	لرې اوسئ
الطُّرُقَاتِ:	لارې
أَبَیْتُمْ:	نه یې منئ
غَضُّ الْبَصَرِ:	د سترګو پټول
وَکَفُّ الأَذَى:	له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حدیث شریف ژباړه

له ابو سعید الخدری رضي الله عنه څخه روایت دی چې نبي کریم ﷺ فرمایلي دي: په لاروکې کښیناستلو څخه ډډه وکړئ. اصحابو وویل: ای د الله رسوله! په لارو کې له کیښیناستلو څخه زمونږ چاره نشته، موږ په کې خپلې خبرې کوو. نبي کریم ﷺ وفرمایل: هوکې! چې داسې نشئ کولای، باید لارې ته د هغې حق ورکړئ (دلارې آداب په پام کې ونیسئ) اصحابو وویل: دلارې حق کوم یودی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل: د سترګو

کښته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدیوڅخه خلك منعه کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنگه چې په لارو اوعامو سرکونو کې د خلکو تگ راتگ کیږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډیره اړتیا لري، نو پردې اساس په حدیث کې بې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه اکثراً داسې پیښیږي چې په لاره تلونکي خلك د ناستو خلکو له اړخه ځورول کیږي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منعه کړې ده، که چیرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې نا سته اړینه گوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تیریدونکو احترام اوعزت وسا تل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تیریدونکو د ځوریدلو لامل گرځي.

د حدیث شریف گټې

۱– په لار کې کیښیناستلو څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې پرته له اړتیا په لارو کې ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکوته د گټې او ښیگڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر، او لاس څخه څوك متضرر نشي او که چیرې په لار کې نا ستې ته اړکیږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي ترڅو د ده دکښیناستلو له کبله څوك متضرر نشي.

۲ – د ناروا کتلو(نظر)څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر(کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د نارواوو په لورې کتل انسان په گناه کې ښکیلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي اومسلماني ښځې دواړوته متوجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...... " -: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ – ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترگې کښته وسا تي، اومسلمانو ښځوته ووایه چې خپلې سترگې کښته کړي.

٣ – له ضرررسولو څخه ځان ژغورل

کله چې په لار کې نا سته اړينه وي، په داسې حالت کې بايد لازمې لارښووني په پام کې ونيول شي، ځيني يې دادي چې د مجلس له کبله په لارويو لار تنګه نشي، مجلس بايد د خلکو د سپکا وي لامل ونه ګرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ويل کيږي چې د هغه له لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانګړې توګه د ښځو د ځورونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

٤ – د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امن اومحبت پيغام لري او اطمينان ورکوي چې په ډاډه توګه ژوند وکړي، له دې کبله سلام اچول د ايمان نښه بلل کيږي او ځواب يې واجب دی، با يد د سلام ځواب په ښه توګه ورکړای شي، دا د قرآن کريم لارښوونه ده. الله تعالى فرمايلي دي: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ [الانساء : ٨٦]

ژباړه: اوڅوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته له هغې نه په ښه توګه ځواب ورکړئ او يا لږ تر لږه همغه شان.

٥ – دښو کارونوپه لوري بلنه اوله بديوڅخه منعه کول

د قرآن کريم له مسلمان څخه دا غوښتنه ده چې په هر حا ل کې په خپله نيک اوسي، نور خلک د نيکى لوري ته را وبلي، الله تعالى فرمايي: ﴿وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران : ١٠٤]

ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک اورمرو داسې وي چې د نيکى لوري ته بلنه وکړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کوم خلک چې دا کار وکړي هغوی به بريالي شي.

په زياتو احاديثو کې د ښوکارونو په لور، د بلنې او د بديو د مخنيوي په هکله يادونه شوې ده، دا د هر مسلمان مسؤوليت دی چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دنده سرته ورسوي، رسول الله ﷺ فرمايي: «مَنْ رَأَى مِنكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ».[1]

---

[1] - صحيح مسلم.

ژباړه: تاسو نه چې څوک ناروا وګوري، سم دلاسه دې په لاس سره منعه کړي، که چیرې یې وس نه وي، په ژبه دې منعه کړي اوکه چیرې په ژبه یې نشي منعه کولای ، په زړه کې دې ورسره کینه ولري او دا کمزوری ایمان دی.

د ښو چارو په لور بلنه او له ناروا وو څخه منعه ډیره ضروري ده، ځکه په دنیا کې دخلکو ژوند په بېړۍ کې د ناستو خلکوپه څیر دی، که چیرې یوکس بیړۍ سوری کړي ټول سپاره خلك ورسره ډوبیږي، نو د بدیو مخنیوی د خپل ځان اود ټولنې دساتنې معنا لري.

پوښتنې

۱ – د حدیث راوي په لنډه توګه معرفي کړئ.

۲ – لاندې کلمې معنا کړئ:

إِيَّاكُمْ:

الطُّرُقَاتِ:

أَبَيْتُمْ:

غَضُّ الْبَصَرِ:

كَفُّ الأَذَى:

۳ – د نېکیو په لور بلنه او د بدیو مخنیوی څه اهمیت لري؟

کورنۍ دنده

له لوست څخه په استفادې سره په لارکې د کېنیناستلو د آدابو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د فقهې برخه

کورنۍ

کورنۍ څه ته وايي؟

ښځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنۍ ویل کېږي.

د کورنۍ بنیاد ښځه او خاوند بږدی، اولاد ترې پیدا کېږي چې بیا په ټولنه کې د ژوند پړاو پیلوي.

د کورنۍ جوړولو بنسټ

کورنۍ د دوو عمده موخوپه بنیاد جوړېږي.

لومړی: واده کول انسانی فطرت ته لبیک ویل دي: د اسلامي شریعت د څرګندو ارزښتونوڅخه یو دادی چې د ځان ګوښه کولو له اصل سره یې مبارزه کړی، انساني فطرت او بشري غریزو ته یې مثبت ځواب ویلی، په حدیث شریف کې چې طبرانی او بیهقی روایت کړی رسول الله ﷺ فرمایي:"څوک چې مال ولري، عمر یې د واده عمر ته ورسیږي او واده ونکړي زما له ډلې څخه ندی" په بل حدیث کې راغلي، هغه دری تنه چې د رسول الله ﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هیڅ ښکاره شو، نو د ځان سره یې وویل: مونږ رسول الله ﷺ ته نشو رسېدای، ده ته ټول وړاندیني او وروستني ګناهونه ببنل شوي، ددې دری واړو څخه یو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دویم وویل: ټول کال به روژه نیسم، دریم وویل: زه به ځان د ښځو څخه ګوښه کوم او هیڅ واده به نه کوم، کله چې رسول الله ﷺ د دوی په تصمیم خبر شو ويې فرمایل:"قسم په الله چې زه ستاسې په پرتله د پاک پروردګار نه ډېر ویرېږم، ولی سره ددې لمونځ هم کوم او ویدیږم هم، روژه نیسم او کله یې نه نیسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی."

د پورتنیو نصوصو څخه څرګندیږي چې واده کول په اسلام کې ځانګړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤولیت چې د دده په غاړه دی پخپلو اوږو واخلي.

دویم: په واده باندې ټولنیزې ښیګڼې تر لاسه کېږي:

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې ښېګڼې لري چې مهمې به يې په لاندې کرښوکې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتيږي چې دا لړۍ په واده دوام مومي، پاک الله ﷻ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايي او فرمايي:﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً﴾ [النحل ۷۲] الله ﷻ تاسوته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسی درکړل. په بل ځای کې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ «ای خلکو! د هغه خدای ﷻ څخه وويريږئ چې تاسو يې د يو نفس څخه وزيږولې اوله همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي، چې دا وياړ اولادونو ته د ذهني آرامی، په ځان باوري او انساني کرامت لامل ګرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وګړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني، چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه داسلامي ټولنې خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولنې وګړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کيږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مړيږي ټول امت -څه فرد او څه ډله- په غوره اخلاقو سمباليږي ، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنګه خدای ﷻ غوښتي وي، د همدې لويو اخلاقي ښېګڼو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصيه کوي، فرمايي:" ای ځوانانو! هر څوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري بايد چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترګو د ټيټولو(د شهوت څخه د سترګو مړولو) او د شرمګاه د ساتلو لپاره غوره لاره ده، څوک چې د نکاح طاقت نلری، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، تر څو په ده کې د شهوت لمبه سړه کړي"

د- د ناروغیو څخه د ټولنې روغوالی: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغیو لکه ایډز، سوزاک او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغی د زنا، فحشا او نا مشروعو تړاونو زیږنده ده او په نکاح سره ددې مخنیوی کیږي.

هـ - روحي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د ښځې او خاوند ترمنځ د محبت، دوستي او رحمت حس رامنځته کیږي. کله چې خاوند د ورځې په پای کې د کار څخه وزګار او کور ته ستړی ستومانه ولاړ شي، خپلې ښځې او ماشومانو سره کښیني، ټول هغه غمونه چې د ورځنې کار په لړ کې ورته پیدا شوي هیریږي. په همدې توګه ښځه او خاوند د یو بل په څنګ کې د آرام او نیکمرغه ژوند څخه خوند اخلي.چې الله ﷻ ورڅخه په خپل کلام کې په ډیرښکلی تعبیر داسې یادونه کوي، فرمایي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [روم ۲۱] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلایلو څخه یو دا دی چې تاسې لپاره یې ستاسو له جنس څخه جوړه پیدا کړه، تر څو(د هغو په څنګ کې) سکون تر لاسه کړئ، بیا یې ستاسې ترمنځ دوستي او لورېینه پیدا کړه، په یقین سره دې کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلایل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- ښځه او خاوند ددې لپاره یو له بل سره مرستندویه دي چې یوه نیکمرغه کورنی جوړه او **صالح اولادونه وروزي:** د واده تر سیوري لاندې ښځه او خاوند دواړه د کورنی په جوړولو او مسؤولیت په اوږه کولو کې یو له بل سره مرسته کوي، پدې معناچې لومړی د دویم کارپوره کوي. ښځه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه یې وتلای شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونوته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړی هغه کارونه کوي چې توان یې لري او له طبیعت سره یې برابر وي، لکه د مالی امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنی حمایت او د ورځنې مصیبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندویه انسانانو تر سیوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤولیته نسل رامنځته کیږي چې بیا به ټولې کورنی د محبت، صلحې آرامی‌او سوکالی په فضا کې ژوند تیروي.

ز- پلرنۍ او مورنۍ عاطفه را پارېږي

د واده په اغېز د ښځې او خاوند په منځ، په دوي کې د عاطفې او مسؤولیت روح راڅوکېږي، بیا دې ته اړ کېږي چې د خپلو بچو د آرام او استقرار لپاره ډېر زیار وباسي بې خوبۍ او ستونزې ګالي، تر څو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، ګټو او ټولنیزو مثبتو آثارو باندې خپل منځ کې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱- کورنۍ څه ته وایي؟
۲- د کورنۍ جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟
۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غږ ته لبیک ویل دي، یو حدیث وواياست.
۴- دا څنګه ثابتوی چې په واده سره انسانی نسل ساتل کیږي؟
۵- پدې باندې څه دلیل لري چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کیږي.
۶- واده د روح د آرامۍ سبب ګرځي، پدې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړئ.
۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره ښځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟
۸- په واده سره ښځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کیږي؟

نکاح

مخکې مو وویل چې الله تعالی په انسان کې جنسي غریزه ایښې ده تر څو د انساني نسل د پایښت سبب شي دې مقصد لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شریعت د نر او ښځې د یو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح ګرځولې ده.

د نکاح تعریف

په لغت کې: نکاح یو ځای کولو ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې

۱.نکاح هغه عقد ته ویل کیږي چې سړي او ښځې ته له یو بل څخه جنسي ګټه اخیستل روا کوي.

د نکاح حکم

د نکاح حکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدلیږي:

أ- سنت مؤکد نکاح: د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دادی چې د جماع، مهر، نفقې وس ولري او په زنا کې د لویدلو ویره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمایي: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»[۱] «نکاح زما له سنتو څخه ده، او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»

نو که له حرامو څخه د ځان ساتنې لپاره نکاح وکړي، الله تعالی ثواب ورکوي.

---

۱ - مسند الصحابة في الکتب الستة.

ب- واجب نکاح: د هغه چا لپاره نکاح کول واجب دي چې د ډېرې اشتها سره د مهر او نفقې وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لويدو ويره ولري.

له واجب څخه مراد لازم والی دی نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شامليږي.

ج- مکروه[1] نکاح: د هغه چا لپاره چې ويره ولري چې نکاح وکړم نو د نفقې د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او ځورونه وشي، يعنې د زوجيت مادي او معنوي حقوق به مراعات نه شي کړای، نو د ده لپاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنی لپاره روا شوې ده نه د ظلم او ځورونې په خاطر، ځکه د حرامو کول ورڅخه ترسره کيږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصيل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او يا د ضروري شيانو لکه د اوسيدو ځای او د واده مصارف تامينول، دا څه باک نه لري لکه په ياد شوي حديث کې چې لارښوونه شوې (يا معشر الشباب....) نو ځوانان دې دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بيا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډېرې ښېګڼې دي چې په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعاليت

زده کوونکي دې د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

---

۱ - له مکروه څخه تحريمي مکروه مراد ده.

پوښتنې

١. نکاح تعریف کړئ.

٢. د نکاح د مشروعیت (رواتوب) حکمتونه بیان کړئ.

٣. د نکاح حکم څه دی؟ تفصیل ورکړئ.

٤. آیا د نکاح ځنډول پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

پنځه ویشتم لوست

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې لـه واده څخه د مخه بـه دهلـك دکـورنی لخـوا د نجلي کورنی ته يو څوك د خواستګارۍ لپاره ور استول کيده، همدغه عـادت د شـريعت له خوا هم د تائيد وړ وګرځيد چې په عربی کې ورته خِطبه ويل کيږي.

د خِطبې تعريف

په لغت کې: خِطبه د خاء په کسرى (زير) د نکاح غوښتني ته وايي.

په اصطلاح کې: له يوې ټاکلې ښځې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خِطبه ويل کيږي، که د هغه يادونه ښځې ته وکړي او يا دهغې ولي ته.

د خِطبې حکم: خطبه د نکاح لپاره يوه وسيله ده چې فقهـاء کرامـو رحمهـم الله مـستحب ګڼلې ده.

په يوې ښځې مرکه کول چې شرعي ايحاب او قبول پکې نـه وي د وعـدې پـه معنـا ده او رښتينى عقد نه دى، ځکه د نکاح عقد د ايجاب او قبول له لارې تر سره کيږي.

د ښځې غوره کول

د اسلامي شريعت له مخې په دې کې شك نشته چې کاميـاب واده د سـړي لخـوا د ښې ښځې په انتخاب او همدا شان د ښځې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پـورې اړه لـري او د ښې ښځې اختيارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونيول شي:

١- ديندارى

سړي ته پکار ده چې ديندارہ او د ښو اخلاقو څښتنه ښـځه غـوره کـړي، ځکـه دينـداري ښځه دې ته اړباسي چې د خپل خاونـد اطاعـت وکـړي، د هغه د نيکمرغـی او هوسـاينې لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د ميړه پت او عزت وساتي، د خپلې تقـوا، ريښتينولي او اخلاص څخه يې هر وخت خوښ او ډاډمـن وګرځـوي، کـه ښـځې د ځـان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د ديـنداري صفت پـه نظر کـې ونيـسي نـو د روښـانه راتلونکي په لور به يې ګام ايښې وي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ»[1]

د حدیث ژباړه: خلک له ښځې سره د څلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي:

د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهمیت) لپاره، د هغې د ښایست لپاره او د هغې د دینداري لپاره، نو ته د دین په واله پسې وګرځه، که دې داسې ونکړل لاسونه دې سپيره شه.

۲- پیغله

غوره داده چې پیغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مینې دوه اړخیزې اړیکې ټینګیږي او د ګډ تفاهم او د بچیانو د تولد لپاره مناسبه وړتیا لري. له حضرت جابر ﷺ څخه روایت شوی دی چې رسول الله ﷺ ما ته وفرمایل: (ای جابره! له پیغلې سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وویل: له کونډې سره. هغه ﷺ وفرمایل: ولې دې له پیغلې سره واده نه کاوو چې دواړو به مینه او لوبې سره کولې). خو که د یو چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه یا پخه ښځه باید په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، یا د خپلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وغواړي یا نورې ګټې په نظر کې ونیسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دي.

۳- مینه ناکې او اولاد راوړونکې: سړي ته پکار ده چې مینه ناکه او اولاد راوړونکې ښځه خوښه کړي، ځکه همداسې ښځه له خپل سړي سره مینه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دمینې کول د زوجیت د ژوندانه د پایښت، خوشحالی او د ښو اولادونو لپاره ډیر اغیزمن دي، رسول الله ﷺ فرمايي: (تاسو له مینه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قیامت په ورځ ستاسو په ډیر والي فخر کوم)[2]

۴- عزتمنه کورنی: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمنې کورنی څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنی غړي يې په نیکو اخلاقو او ښو خویونو پیژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورڅخه دغه ځینې صفتونه او یا ټول خپل کړي، دا طبیعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او میندو ډیر صفتونه اولادونو ته په میراث نقلیږي، په دې خبره ډیر

---

۱ - متفق علیه.

۲ - سنن أبی داود.

احاديث دلالت کوي، له عائشې رضی الله عنها څخه روايت دی وايي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «تَخَيَّرُوا لِنُطَفِكُمْ فِإنَّ النِّساءَ يَلِدْنَ أشْباه إخْوَانِهِنَّ وأخَوَاتِهِنَّ»[1]. "تاسو د خپلو نطفو لپاره ښه ځایونه غوره کړئ، ځکه ښځې خپلو ورونو او خويندو ته ورته زيږوي".

۵- په نسب کې لرې والی: غوره داده چې ښځه له لرې نسب څخه وي، له نژدې خپلوانو څخه نه وي، ځکه په نسب کې لرې ښځه غښتلي او صحتمند اولادونه زيږوي، ويل شوي دي چې: "له ليرې کورنيو څخه ښځې وکړئ څو مو اولادونه کمزوري نه وي".

علمي تحقيقاتو دا منلې چې نږدې خپلوانو سره واده کول په ماشومانو کې د ارثي نـاروغيو د څرګنديدو لامل ګرځي.

د خاطب غوره کول

لکه سړي ته چې لازم دي چې نيکه ښځه خوښه کړي، همدا شان د ښځې اولياوو ته هـم لازم دي چې د سړي په هکله ښه انتخاب وکړي او خپلې پېغلې تـه مناسب سـړی غـوره کړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

۱- **دينداري:** پکار ده چې خطبه کوونکی سړی ديندار، د ښو اخلاقـو، او ميرانـې څـښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شميرل کيږي، نو کـه سـړی پرهيزګـاره وي د الله جل جلاله ويره يې په ښځه له ظلم کولو څخه راګرځوي، د ښه ژوندانـه او د ښـځې د حقوقـو د تأمين خواته يې راکاږي، رسول الله ﷺ له ديندار او د ښو اخلاقو له څښتن سره د نکـاح کولو امر کوي ولو که مسکين هم وي، فرمـايي: "إِذَا جَاءَكُمْ مَـنْ تَرْضَـوْنَ دِينَـهُ وَخُلُقَـهُ فَزَوِّجُوهُ، إلا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأَرْضِ، وَفَسَادٌ عَرِيضٌ."[2] "کله چې تاسـو تـه داسې څـوک راغی چې دين او اخلاق يې غوره ګڼئ نو د واده کولو غوښـتنه يـې ومنـئ او کـه دا کـار ونکړئ، نو په ځمکه کې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي."

په ريښتيا هم که ديندراه سړي ته نجلۍ په نکاح ورنه کړل شـي، د غريبـی پـه وجـه خـالي لاس ولاړ شي نو ددې ويره ده چې پارونې به يې په زړه کې پريـوزي او پـه فتنـو کـې بـه ولويږي، همدا شان که ښځه بې دينه او بد اخلاقو ته پـه نکـاح ورکـړل شـي، يـا د مالـدار سړي په انتظار کې پريښودله شي نو ددې ويره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو کـړو وړو

---

۱ - سنن ابن ماجه.

۲ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

به اخته شي او په دې کار سره د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷻ امانت دی خیانت کوي او په خپل لاس خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او ډیرو خطرونو کې اچوي.

۲- د خاطب او مخطوبې تر مینځ د عمر نژدیوالی: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا ښه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکړل شي چې په عمر کې یې ډیر توپیر وي په داسې ډول چې دهغه عمر دهغې د پلار او نیکه سره برابر وي، ځکه کامیاب واده هغه دی چې د مینې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی یو له هغو اسبابو څخه دی چې د ښځې او خاوند تر مینځ د مینې او محبت اړیکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډیر عمر لرونکی سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکه عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې دعمر نژدې والی په نظر کې ونیول شي ترڅو ازدواج نیکبخت او دوامداره شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شریعت دا رواکړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه ووینې، په دې کې حکمت دادی چې خاطب د ښځې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکې ده او دده د ژوند شریکه جوړیدونکې ده معلومات ولري.

کله چې څوک وغواړي له کومې ښځې سره واده وکړي تر واده کولو دمخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمايي: «ابصرها فإنه احرى أن يؤدم بينكما»[1]

" ویې گوره دا ستاسې تر مینځ د مینې پیدا کیدو غوره لاره ده".

د یو چا په مرکه کې د بل چا له لورى مرکه

کله چې کومه نجلۍ یو چا وغوښته او د پلار یا کورنۍ له لوری ورته کوم ځواب ونه ویل شو بل چا ته دا نده روا چې پدې نجلۍ باندې جرگه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده. خو که چیرې د نجلۍ د کورنۍ له لوری ځواب شوی وو، بیا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سبل سلاسه ٤٣٧/٤ النظر الي المخطوبة

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت

په دې کې شک نه شته چې یوه ښځه یو چا غوښتې وي او د ځواب په انتظار وي، بل څوک مداخله کوي او ځان ته یې نکاح کول وغواړي دا د لومړي خاطب لپاره زیان دی کله داسې هم پیښیږي چې همدا کار د کینې، دښمنیو او شخړو باعث شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنیوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنیو سبب ګرځي.

فعالیت

۱. د غوښتلو رواجونه بیان او له شریعت سره یې پرتله کړئ.
۲. ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو وویشي چې د نکاح د خطبې په تعریف، مقدماتو، د مخطوبې او خاطب په ښیګڼو خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. د خِطبې تعریف څه دی؟
۲. د خِطبې حکم بیان کړئ.
۳. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نیول پکار دي؟
٤. د خاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟
٥. آیا د خاطب او مخطوبې تر مینځ د عمر نژدېوالی ضروري دی؟
٦. آیا مخطوبې ته کتل روا دي؟

شپږ ویشتم لوست

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه اېښودل شوي دي چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، پدې لوست کې یې موږ بیانوو.

د نکاح ارکان

دنکاح عقد په دوو ارکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب
۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو[۱] څخه د یوه له خوا وویله شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولی لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولي لخوا وویله شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووايي: ما خپله لور په نکاح درکړه او دویم لوری ووايي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تملیک وربانديې راځي په هغې باندې نکاح هم تړل کیږي. لکه دنکاح، تزویج، هبې، صدقې، او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظو څرنګوالی

۱- نکاح به په داسې الفاظو تړي چې په تیره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلی پلار ته ووايي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووايي: مادرکړې وه.

۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي بیا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلی پلار سړي ته ووايي: ما لور درکړه سړی ورته په ځواب کې ووايي: ما په شرعی نکاح قبوله

---

۱ - عاقدین : (دتړون داړه اړخونه).

کړي وه، یا داسې: هلك د نجلۍ پلار ته ووایي: ماته دې لور په نکاح راکړه، د نجلۍ پلار ورته په ځواب کې ووايي، ما درکړې ده.

مسائل

- په لیک سره هم نکاح تړل کیږي پدې شرط چې غائب وي، همداراز د استازي په استولـو هم صحیح ده.
- د ګونګي نکاح په لیك او اشارې سره تړل کیږي.
- له عربی څخه پرته په نورو ژبو د نکاح تړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانیو ته اعتبار ورکول کیږي او کله چې د عربي له ویلو عاجز وي نو هغه ورڅخه ساقطیږي لکه د ګونګي په لیك او اشاره چې نکاح تړل کیږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د تړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بیانیږي:

۱. ایجاب او قبول به په یوه مجلس کې ترسره کیږی یعنې د عقد په مجلس کې به وي.

۲. ایجاب او قبول به په لوړ غږ سره کوي چې یو بل یې واوري، تر څو رضایت ښکاره شي.

۳. د ایجاب او قبول الفاظ به دائمي وي او په مؤقت وخت پورې به تړلي نه وي، لکه میاشت، کال او داسې نور، ترڅو د مُتعې نکاح ورڅخه ووزي، د متعې نکاح په ځلورو مذاهبو حرامه او باطله ده.

٤. عقد کوونکي بـه دواړه د عقل خاوندان وي، نو د لیوني او غیر ممیز ماشوم نکاح صحیح نده.

٥. عقد کوونکي به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرایطو څخه دي.

٦. شاهدان: شاهدي د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه تړل کیږي. نکاح د دوه نارینه شاهدانو او یا د یو نارینه او دوه ښځینه شاهدانو په شته والي او مخ کې تړل کیږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

- عقل، نو د لیونی په شاهدي د نکاح تړل صحیح نه دي.
- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدي باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.

- آزادي، نو د غلام په شاهدي باندې د نکاح تړل صحيح نه دي.
- اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذميانو شاهدي صحيح نه ده.
- شاهدانو به د دواړو عاقدينو خبره اوريدلې وي، يعني د خوب وړو شاهدي صحيح نه ده.

۶- د ښځې رضايت: په نکاح کې د ښځې رضايت او خوښه شرط ده که هغه پيغله وي او که کونډه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.

۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که يو څوک چې دوه لورګانې ولري يو چاته ووايي چې ما يوه لور په نکاح درکړه، دا صحي نه ده ځکه معلومه نه شوه چې کومه يې مراد ده.

پوښتنې

۱. نکاح څو رکنه لري؟ بيان يې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو تړل کيږي؟ څرنګوالی يې بيان کړئ.
۳. آيا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح تړل جواز لري؟
٤. په ليک سره د نکاح تړل څه حکم لري؟
٥. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
٦. د شاهدانو شرطونه بيان کړئ.

اوه ویشتم لوست

ولایت

د ولایت تعریف

ولایت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ویل کیږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهې په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او میراث وړونکي شخص ته ویل کیږي چې په یوه کارکې د تصرف کولو واک او اختیار ورسره وي.

د فقهې په اصطلاح کې: د چا له اجازې پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک لرلو ته ولایت وايي. او دې متصرف شخص ته ولي وايي.

د ولایت ډولونه

ولایت په درې ډوله دی:۱- د نفس ولایت.۲- د مال ولایت.۳- د نفس او مال ولایت.

زموږ دبحث موضوع د نفس ولایت دی.

دنفس ولایت په دوه ډوله دی

۱- **د اِجبار ولایت:** په بل چا د خبرې د قبلولو واک لرل.

د اجبار د ولایت سببونه درې دي: ۱- وړوکوالی.۲ - لیونتوب. ۳- معتوه(د عقل کم والی).

۲- **د اختیار ولایت:** د ښځې په نکاح ورکولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختیار

د امام ابوحنیفه او امام ابو یوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح ورکولای شي، همداشان کولای شي د خپلې نکاح اختیار وکیل ته ورکړي او یا که چا په نکاح ورکړې وي دا ورته اجازه وکړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختیار ولي ته ورکړي، څو دنیکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغوغوښتنه کوي مراعات وشي او که یې له کف او سیال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه نو ولي بیا اعتراض کولای شي.

په حديث کې راغلي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «الأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا»[1] "کومه ښځه چې مېړې يې مړ شوې وي او يا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډېره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پيغلې ښځه به د هغې دنکاح اجازه اخيستله کيږي او د هغې اجازه دهغې سکوت او چوپتيا ده"

پيغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبورېدای

بالغه نجلی اوبالغ هلك نکاح کولو ته نشي مجبوريدای، يعنې د هغې له رضايت څخه پرته د ولي په نکاح ورکول نافذ او عملي نه دي، دا سنت ده چې ولي له پيغلې ښځه د هغې د نکاح کولو څخه د مخه د هغې خوښه واخلي او ورته ووايي چې فلانی سړی له تا سره نکاح کول غواړي، نو که يې چوپتيا غوره کړه دا يې خوښه بلل کيږي او که د هغې خوښه وانخلي نو د سنت خلاف کار يې وکړ او نکاح به بيا هم ددې تر اجازې پورې موقوفه وي، خو د کونډې ښځې او د ځوان هلك سکوت دهغوی موافقه نه شميرل کيږي بلکه هغوی به خپله خوښې او ناخوښې په خبره څرگندوي.

د ولي شرطونه

١. بشپړ اهليت به لري چې هغه بلوغ، عقل او حريت دی نو د ماشوم، ليوني او معتوه (کم عقله) لپاره ولايت نه شته.

٢. ولي او د مولی عليه دِين به سره يو وي نو د غير مسلم لپاره په مسلمان ولايت نشته.

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً﴾ [النساء: ١٤١] «الله د کافرانو له پاره پر مسلمانانو د بر لاس کيدو هيڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.»

د اولياوو ترتيب

١- زوی، د زوی زوی، همداسې ښکته.

٢- پلار، نيکه، همداسې پورته.

٣- سکه ورور، دهغه زامن، همداسې ښکته.

---

١ - صحيح مسلم

۴- سکه تره، د هغه زامن.
۵- د پلار تره، دهغه زامن، بیا د نیکه تره بیا دهغه زامن، همداسې.
لـه دې وروسته بیا سببي عصبې ته ولایت او واك دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکی ولي جوړیږي.

فعالیت
زده کوونکی دې په دریو ډلو وویشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلې له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

پوښتنې
۱. ولایت څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ؟
۲. ولي څوك دی؟
۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟
٤. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.
٥. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.
٦. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کیدای شي؟
٧. د ولي شرطونه کوم دي؟
٨. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

کفاءت

د کفاءت تعریف

کفاءت په لغت کې مساوات او برابرى ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سړي او ښځې برابروالى په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دى کفاءت بلل کيږي.

۲ – د چا کفاءت معتبر دى

په نکاح کې د سړو د لورې کفاءت معتبر دى او د ښځو له لورې اعتبار نلري، معنا دا چې خاوند بايد د ښځې سيال وي او ترينه ټيټ نه وي.

۳ – دکفاءت د غوښتنې حق

د کفاءت حق د ښځې او د هغې د اولياوو حق دى نو ښځه په خپلو وليانو حق لري چې سيال ته يې ورکړي او وليان هم حق لري څو د دوى خور يا لور سيال سړى په نکاح واخلي يعنى د ديني التزام، ټولنيز حالت او دود له پلوه بايد دواړه سره برابر وي او که غير سيال يې وکړ نو دوى دنکاح دفسخې غوښتنه کولاى شي.

په نکاح کې د کفاءت د شرط ګرځولو دليل

د کفاءت د شرط کيدلو او مراعات کولو دليل عرف د ميړه او ښځې تر مينځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، ځکه شريفه ښځه نه غواړي چې له خسيس سړي سره خپل ژوند تير کړي، عادت ثابته کړې چې که چيرې خاوند د خپلې ماندينې سيال نه وي د هغوى ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لورې کې کفاءت مراعات شي، نه د ښځې په لورې کې او که دا مراعات ونه شي نو د نکاح عقد به د اولياوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي تر څو له ځان څخه د شرم زيان ليرې کړي.

د کفاءت اوصاف

کفاءت يا د ښځى او ميړه ترمنځ برابر والي په پام کې نيول، درونـد د نظام او قانون په توګه د اسلامي شريعت يوه ځانګړتيا ده؛ ځکه د واده د دوام او د اړيکو د پياوړتيا لپاره د دين، کلتور، ټولنيز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او ميړه نږديوالى ډير مهم او ارزښتمن دى.

د کفاءت احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلۍ ځانته غیر سیال سړی غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخې حق لري، یعنی قاضي ته به یې د جلا کیدو دعوی وړاندې کړي او قاضي به ددوی تر مینځ بیلتون راولي.

۲. او که یې له غیر سیال سړی سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمیږي، ځکه واده او نکاح کول د ښځې خپل حق دی خو اولیاء یواځې د کفاءت دنه شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه ګڼل کیږي.

۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی وو، پداسې حال کې چې د ښځې کف نه و، نو د نکاح د عقد د فسخې حق هم ښځې او هم د هغې ولي ته حاصل دی.

۴- کله چې عاقله او بالغه نجلۍ د خپلې نکاح لپاره وکیل و نیسي او بیا یې دا وکیل غیر سیال سړي ته ورکړي دا نکاح ددې نجلۍ په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولې کفاءت معتبر ګرځول شوی دی؟ زده کوونکې دې د کفاءت په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

پوښتنې

۱. کفاءت تعریف کړئ.
۲. د چا کفاءت معتبر ګڼل کیږي؟
۳. دکفاءت د غوښتنې حق د چا دی؟
٤. په نکاح کې دکفاءت د شرط ګرځولو دلیل بیان کړئ.
۵. دکفاءت اوصاف بیان کړئ.
٦. که بالغې او عاقلې نجلۍ غیر سیال سړی غوره کړی وي، آیا ولي یې د فسخې حق لري؟
۷. که د نجلۍ وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلۍ د فسخې حق لري؟

کورنۍ دنده

شریعت په کفاءت کې کوم اوصاف غوره ګڼلي، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

د نكاح محرمات

له محرماتو سره نكاح كول حرام دي او د نكاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې ښځه به نكاح غوښتونكي سړي ته روا وي.

د محرّماتو تعريف

په لغت کې: محرّمات د محرّم جمعه ده او محرّم، حرام (منعه) گرځول شوې ته ويل كيږي.

په اصطلاح کې: هغه ښځينه او نارينه ته ويل كيږي چې د قرابت او خپلوۍ په وجه ورسره نكاح كول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

١ – ابدي محرمات.

٢ – موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدي محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړي نكاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: نسبي محرمات

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوۍ له امله په سړي حراميږي او هغه اووه دي:

أ- مورگانې او تر هغوی پورته(دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.

ب- لورگانې او تر هغوی ښکته (د لور لور، د زوی لور همداسې ښکته) چې د انسان فروع دي.

ج- د مور او پلار اولاده لكه خويندې او د هغوی اولاد.

د- د نيا او نيكه زامن او لوڼه، لكه الف: تريندی او ترونه. ب: توړی گانې او ماما گان

ه- وريرې او د هغوی اولاد.

ز- خورزې او د هغوی اولاد.

الله تعالی جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاَتُكُمْ وَبَنَاتُ الأَخِ وَبَنَاتُ الأُخْتِ﴾ [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې مېندې، لوڼې، خويندې، ترينديې، تورې ګانې، وريرې، خورزې".

دويم: د مصاهرت حرمت

د مصاهرت حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حراميږي او دا محرمات په څلور ډوله دی:

أ- د ښځې مور: په مجرد عقد ترلو سره د خپلې ښځې مور او ددې نياګانې په سړي باندې د تل لپاره حراميږي او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالي فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] {او(پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د ښځو مېندې}.

ب- د ښځې لوڼې (پرکتې): د پرکتيو، د دوی لوڼې او تر هغو ښکته، پدې شرط چې خاوند له ښځې سره کوروالی کړی وي د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي، که چيرې يې کوروالی ورسره نه وي کړی يوازې دده په نامه شوې وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق يا وفات جلا شوه، بيا ورته رواده چې ددې ښځې لورګانې او لمسيانې په نکاح کړي.الله تعالی فرمايي: ﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللاَّتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ اللاَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې د ښځو هغه لوڼې چې ستاسې په غيږو کې پالل شوې وي البته د هغو مېرمنو لوڼې چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي "

ج- د زامنو ښځې يا نګيندی: (د اولادونو او لمسو ښځې) همداسې تر ښکته، برابره خبره ده چې زوی او لمسي له خپلو ښځو سره کوروالی کړی وي او يانه، بلکه په نوم کيدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه يې وروسته هم نشي په نکاح کولای، يعنې يو سړی د خپلې اولادې له ښځو سره په هيڅ صورت نکاح نشي کولای ؛ ځکه چې دا د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالی جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي: ﴿وَحَلاَئِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلاَبِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي".

په زنا کولو د مصاهرت حرمت

په زنا کولو د مصاهرت حرمت واجبيږي، که يو څوک له کومې ښځې سره زنا وکړي، نو دهغې ښځې اصول او فروع يعنې مور، نيا همداسې پورته، لور، او د لور لور همداسې

ښکته ورباندې حرامیږي او په نکاح یې نه شي اخیستلای، همدا شان همدغه ښځه د زانـي سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعالیت:
زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي، نسبي او د مـصاهرت د حرمـت پـه ډولونـو دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. محرمات تعریف کړئ.
٢. د محرماتو ډولونه په ګوته کړئ.
٣. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصیل یې بیان کړئ.
٤. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
٥. د مصاهرت حرمت څه ته وایي؟ ډولونه یې بیان کړئ.
٦. آیا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتیږي؟

دیرشم لوست

رضاعي محرمات

په مخکيني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دريو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی يې نسبي او دويم يې د مصاهرت وو، بيان کړل، اوس غواړو چې دريم ډول يې چې رضاعي محرمات دي، بيان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حراميږي، نو هغه ښځې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کېږي، هم هغه ښځې د رضاع په سبب هم وربانديې حراميږي.

څکه شيدې خوړونکی داسې شي لکه د شيدې ورکوونکې نسبي زوی، نو کوم محرمات چې يې په نسبي اولاد حراميږي هم هغه په شيدې خوړونکي هم حراميږي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللاَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ﴾[النساء: ۲۳] ″ او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې هغه ميندې چې تاسې ته يې شيدې درکړې وي، او ستاسې دتې شريکې خويندې ″

په يوه حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايي: «يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ». څه چې په نسب حراميږي هغه په رضاع(تي خوړلو) حراميږي″.

د شيدې ورکوونکې او خوړونکي تر مينځ دحرمت دحکم تو پير

د شيدې ورکوونکې خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نيا همداسې پورته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، توړی، ترور، رضاعي وريرې او خورزې، دا ټول په شيدې خوړونکي حرامې دي.

دا حرمت شيدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی خو دده قريبانو او خپلوانو ته بيا دا حرمت نه شامليږي. نو د شيدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور يا خور په نکاح کړي او همداشان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او يا خور په نکاح کړي، څکه خپلوي يواځې له ده سره ده. د بيلګې په توګه احمد رضاعي مور لري، د هغه حيثيت په رضاعي کورنۍ کښې داسې دی لکه چې خپل نسي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ د نسبي کورنۍ په څير دي خو احمد د

کورنۍ له خوا رضاعي کورنۍ ته يواځې د ده ښځه او اولادونه محرم ګڼل کيږي نور پاتي کورنۍ يې اجانب دي.

يو فارسي شعرددې خبرې ښه وضاحت په لنډ ډول داسې کوي:

(از جانب شيرده همه خويش شوند - و از جانب شير خواره زوجان وفروع).

" د شيدې ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شيدو خوړونکې خواته يواځې زوجان(د رضاعي زوى ښځه يا د رضاعي لور خاوند) او د هغوى اولادونه، لمسيان همداسې ښکته حراميږي "

هغه شيدې چې حرمت وربانديې ثابتيږي

دشودو خوړلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتيږي چې ماشوم شيدې د تي رودلو په زمانه کې وخوري او د تي رودلو موده تر ديرشو (۳۰) مياشتو ده او د ماشوم عمر چې له ديرشو مياشتو زيات شو په شيدو رودلو يې حرمت نه ثابتيږي.

لږ او ډيرې شودې

د حرمت په ثابتيدلو کې د لږ شيدو او د ډيرو شيدو فرق نشته، نو که ماشوم لږ شيدې وخوري او يا ډيرې حرمت وربانديې ثابتيږي.

فعاليت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:

(از جانب شيرده همه خويش شوند - و از جانب شير خواره زوجان و فروع)

پوښتنې

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟

۲. د شيدې ورکوونکي او خوړونکي تر مينځ د حرمت د حکم توپير په دقت بيان کړئ.

۳. هغه شودې چې حرمت وربانديې ثابتيږي، کومې دي؟

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يو ځانګړي سبب له امله ورسره نکاح کول ناروا دي او کله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده کول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(۱)_ له ښځې سره د هغې د خور په نکاح کې يو ځاى کول حرام دي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَأَن تَجْمَعُواْ بَيْنَ الأُخْتَيْنِ﴾ [النساء: ۲۳] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نکاح کې دوه خويندې يو ځاى کړئ "

(۲)_ له ښځې سره توړى، يا ترور، همدا شان بله داسې ښځه يوځاى کول چې يوه ورته نر فرض کړاى شي له دويمې سره يې نکاح جواز ونه لري، حرامه ده.

روايت دى چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لاَ يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلاَ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»[۱] " په نکاح کې د ښځې او د هغې د توړى او د ښځې او د هغې د ترور يو ځاى کول نه کيږي ".

(۳)_ **پنځمه ښځه کول:** سړي ته په اسلام کې دا جواز نه لري چې په يو وخت کې له څلورو ښځو څخه زياتې په نکاح کړي، نو که يو څوک پنځمه ښځه په نکاح کول وغواړي تر څو چې يوه طلاقه نه کړي او د هغې عدت تير نه شي تر هغو د پنځمې د نکاح عقد صحت نه پيدا کوي.

له ابن عمر رضی الله عنها څخه روايت دی چې غيلان بن سلمه الثقفي مسلمان شو او لس ښځې يې درلودې چې هغوی هم مسلمانې شوې، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څلور وساته او نورې ټولې جلا کړه (طلاقې کړه).[۲]

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالى ﷻ له يوې څخه زياتې ښځې رواکړې دي، الله تعالىﷻ فرمايي:

---

۱ - صحيح مسلم

۲ - سنن ترمذی.

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ فِي الْيَتَامَى فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلاَّ تَعُولُواْ﴾ [النساء: ٣] كه تاسي وېرېږئ چې له يتيمو (نجونو) سره به عدالت ونه شئ کړای، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښېږي د هغو له دوو دوو، دريو دريو، څلورو څلورو سره نکاح وکړئ، خو که له تاسې سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ، يا له هغو (وينزو) نه کار واخلئ چې تاسې يې مالکان ياست په دې توګه له بې عدالتۍ نه په ښه شان ژغورل کيدای شئ).

سره له دې چې په عام ډول له يوې ښځې سره واده دی او په اسلامي نړۍ کې مسلمانان په يوه واده اکتفا کوي، د متعددو ودونو فيصدي دومره زياته نه ده، خو د فردي او ټولنيزو اړتياوو لپاره له يوې څخه زياتې ښځې که په نکاح اخلي نو دوو خبرو رعايت بايد په پام کې ولري:

لومړی: سړی به دا وړتيا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ٣] خو که له تاسې سره دا انديښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ".

که چيرې له کومې يوې سره د زړه مينه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده په اختيار کې نه ده، رسول کريم ﷺ له عائشې بي بي سره مينه لرله او دعاء به يې کوله: ای الله ته ما په هغه څه مه نيسه چې زما په واک کې نه دي.

اسلام په ښځو ظلم او د هغو تر منځ عدالت نه کول حرام کړي دي، رسول الله ﷺ فرمايي: څوک چې دوه ښځې ولري او دهغو ترمينځ عدالت نه کوي او يوې خواته يې ميلان وي، نو د قيامت په ورځ به يې يو اړخ فلج او له کاره لويدلی وي.[1]

دويم: سړی به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نه شتون له کبله پر ښځه ظلم ونشي.

(٤)_ د بل چا ښځه او له طلاقه او يا مرګه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالیﷻ فرمايي:

١ - مسند احمد.

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاء﴾ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او یا د مېړه له مرګ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چېرې د خاوند له طلاقه وروسته او یا د خاوند له مرګه وروسته عدت یې تیر شو، بیا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي.

الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوَءٍ وَلاَ يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [البقره: ۲۲۸] «کومو ښځو ته چې طلاق ورکړای شوی وي، هغوی دې د دریو حیضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله ﷻ د دوی په رحم کې پیدا کړي وي هغه پټ کړي هغوی ته هیڅکله نه ښایي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ایمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دین باور نه لري

د مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستې ښځې سره نکاح وکړي، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَلاَ تَنكِحُواْ الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾[البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هیڅکله نکاح مه کوئ ترڅو یې چې ایمان نه وي راوړی، یوه مسلمانه وینځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتابیاتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ایمان لري لکه یهودي او نصراني ښځې نکاح ورسره جواز لري، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلاَ مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [المائدة: ۵] «او پاک لمنې ښځې هم ستاسې له پاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغو ته له تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی وو، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادې شهوت رانی لاس پورې کړئ یا په پټه په غلا یارانې وکړئ.»

سره له دې چې له کتابیاتو سره نکاح جواز لري خو له تنزیهي کراهیت څخه خالي نه ده، او په هغه وخت کې خو تحریمي کراهیت ته رسیږي که همدا کتابي ښځه په داسې قوم

پوري اړه ولري چې له مسلمانانو سره يې جګړه روانه وي، يا له هغې سره واده کول ددې باعث وګرځي چې په کفري وطن کې استوګن شي او اولادونه يې د کافرانو په خويونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نکاح له کافر سره

د مسلمانې ښځې نکاح کول له کافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي که هغه يهودي، نصراني، ملحد، او يا بل کافر وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ [الممتحنة: ١٠] {بيا کله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوی مومنې دي نو هغوی بيرته کافرانوته مه ليږئ، نه هغوی د کافرانو له پاره روا دي او نه کافران دهغو له پاره روادي}.

فعاليت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو وويشي او له يوې څخه د زياتو، د کتابياتو، اوکافرو ښځو د نکاح په اړوند دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. موقت محرمات کوم دي؟
٢. له يوې ښځې څخه د زياتو ښځو په نکاح کولو کې کومې خبرې ضروري دي؟
٣. په عدت کې د ښځې نکاح څه حکم لري؟
٤. ايا له هغو ښځو سره چې په اسماني دين باور نه لري نکاح جواز لري؟
٥. له کتابياتو سره د نکاح کولو حکم څه دی؟
٦. ايا له کافر سره د مسلمانې ښځې نکاح جواز لري؟

مُتعه

اسلامي شريعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډيره پاملرنه کړې ده، له همدې امله يې صحيحه نکاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا گرځولې او لـه مؤقتې نکـاح څخـه چې له زنا سره ورته والى لري منعه کړې ده.

موقته يا دمُتْعې نکاح

مُتعه په لغت کې: اسم مصدر دى چې له تمتع څخه اخيستل شوى او متاع هر هغه شي تـه ويل کيږي چې د هغې نه گټه اخيستله کيږي.

په اصطلاح کې: د څه وخت لپاره له ښځې سره واده کولو ته وايي او د نکاح مقاصد پـه کې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوى تربيه ده، بلکې د يوې معلومې مودې لپـاره د گټې اخيستلو او شهوت پوره کولو لپاره وي، هغه داسې چې سړى لـه ښـځې سره د يـوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه کـال او يا دې تـه ورتـه وخـت لپـاره نکـاح وتړي.

د متعې نکاح حکم

د متعې نکاح باطله او حرامه ده، څکه په يوه حديث کې حضرت علي کـرم الله وجهـه فرمايي: (نبي کريم ﷺ د مُتعې له نکـاح څخـه منعـه کړيـده[1]) او منعـه کـول د حرمـت او بطلان مقتضي ده.

د متعې نکاح د اسلام په اول کې د محدود وخت لپاره روا شوې وه، وروسته بيا باطلـه او د تل لپاره حرامه وگرځيده، څکه دا له زنا سره ورته والى لري چې بې لـه شـهوت پـوره کولو بل مقصد ورځخه نه اخيستل کيږي، نه د کـورنۍ ثبـات او ټينگښت، نـه د اولادونـو راوړل او نـه دهغـوى ساتنه، او دا يـواځې د دوامـدارې نکـاح پـه صـورت کـې پـه لاس راتلاى شي.

د موقتې نکاح او متعې توپير

د موقتې نکاح او متعې تر مينځ توپير يواځې پـه الفـاظو کـې دى، کـه يـې د متعې لفـظ اسـتعمال کړ متعه ده او که يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نکاح لفظ وکاراوه موقته ده.

---

[1] (رواه البخاري)

د شِغار (بدل) نکاح

د شغار تعریف

په لغت کې: شغار د شَاغَرَ مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم لـه عـوض څخه چې مهر دی خالي وي.

او شرعا: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور یا خور بل چا ته په دې شـرط پـه نکـاح ورکړي چې هغه خپله لور یا خور ده ته د هغې په بدل کې پـه نکـاح ورکـړي بې لـه دې چې مهر یاد کړي، یعنې چې یوه نجلۍ د بلې مهر وګرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفي مذهب کې د غه ډول نکاح ترل له کراهیت سره سره صحت لري او مهـر مثـل ورباندې لازمیږي.

په حدیث شریف کې چې له شغار څخه منعه شوې، له هغې منعې څخه مطلب تحریمـي کراهیت دی، ځکه چې مهر پکـې نـه دی ایـښودل شـوی او پـه کراهیـت بانـدې فساد نـه مرتب کیږي.

فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلو سیمو په هکله معلومات وړاندې کـړي چـې هلتـه د شـغار نکـاح رواج ده که نه، او که وي کیفیت یې څه دی؟

پوښتنې

۱. د متعې نکاح تعریف کړئ.
۲. د متعې نکاح حکم څه دی؟
۳. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
٤. د شغار نکاح تعریف او حکم یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د مُتعې نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته یوه مدللـــه مقاله ولیکئ.

مهر

کله چې یوه ښځه د چا په نکاح کې راځي نو د نکاح د عقد له کېدلو سره سم په مېړه مهر لازمیږي چې خپلې ښځې ته به یې ورکوي.

دمهر تعریف

مهر هغه مال ته ویل کیږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح دعقد په اساس په سړي واجب ګرځي.

د مهر مشروعیت

مهر په قرآن کریم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کریم: الله ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ٤] «ښځو ته د هغو مهرونه په خوښۍ ورکړئ»

۲- حدیث: نبي اکرمﷺ یو سړي ته چې د نکاح اراده یې درلوده وفرمایل: «الْتَمِسْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ»[۱] "که د ګوتې یو غمی وي هم ویې لټوه". معنا داچې د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهمیت او غوره والي، د ښځې شخصیت ته د عزت او احترام او د نارینه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نیت او صداقت ښکاره کول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو دلاس ته راوړلو لپاره د ښې زمینې برابرول دي، ادا مادي تړاو ددوی تر مینځ معنوي تړاو ټینګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شویو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تصرف چې یکې وغواړي کولای یې شي، د هغې ولي ته شرعا جواز نه لري چې هغه ددې له

---

۱ - صحیح البخاري

خوښې پرته ورڅخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې يې پلرونه ، اولياء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او دهغې حق تلف کوي، الله تعالی ﷻ ميړونو ته په خطاب کې فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ [النساء: ٤] «او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ، البته که هغوی يې په خپله خوښه يو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلا ل او بې ضرره دی».

د مهر حکم

د خاوند له لوري ښځې ته مهر ورکول واجب دي.

په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له يادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبيږي.

د مهر اندازه

د مهر کمه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ ګرامه سپين زر کيږي) ده او ډيره يې حد نلرې، په څومره چې سره راضي شول همغومره خپلې ښځې ته ورکولای شي.

يو شرعي درهم ۲،۹۷۵ ګرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ ګرامه وزن کيږي دغه مجموعي وزن د ورځني قيمت پر اساس معلوميږي.

څه شی مهر واقع کيدی شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل يې د سړي په واک کې وي د ښځې مهر کيدی شي، که هغه سره زر، سپين زر، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شيان وي، ښځې ته يې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازميږي؟

کله چې مهر کيښودل شي نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازميږي:

۱. يو چې سړی له خپلې ښځې سره يوځای شي.

۲. او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

۱- مهر مسمی.

۲- مهر مثل.

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وايي چې په عقد او يا له عقد څخه وروسته د ښځې او خاوند په خوښه وټاکل شي.

۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوې خور يا تروړی اخيستی وي، يعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصروسيالو څومره مهر اخيستی يا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کيږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبيږي.

۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.

۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وی لکه شراب.

۳- کله چې ښځې او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وويل د مهر زياته اندازه حد نه لري، په څومره د جانبينو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا يو مادي رمز دی چې د ښځې د عزت لپاره ورکول کيږي، همدا شان د ښځو تر مينځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپيرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کېښودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې اساني کول د برکت سبب بللی دی فرمايي: «خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ»[۱] "ښه مهر هغه دی چې کم او اسانه وي". او فرمايي: «أعظم النساء بركة أيسرهن مؤنة»[۲] "هغه ښځې ډيرې برکتې وي چې د واده لګښت يې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والی غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجينو او هم ټولنې ته ډيرې ښيګڼې دي. ډيرې داسې ښځې شته چې د مهر د زيات والي په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډير داسې ځوانان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د ښځې او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کلهددې باعث ګرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

---

۱ - سنن بيهقی.
۲ - مسند احمد.

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې بایــد واده اسان شــي او ټــول هغه موانع لکــه د مهــر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو ځوانانو ته ازدواج لاره برابرې شي.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکې په دریو ډلو وویشي، څو په خپل منځ کې د مهر د مشروعیت، حکمت، مهر دښځې حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب په حالاتو سره ځان پوه کړي.

پوښتنې

۱. مهرڅه ته وايي؟
۲. د مهر د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
٤. ایا مهر د ښځې خپل حق دی.؟
۵. د مهر حکم څه دی؟
٦. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کیدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبیږي؟

وليمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شريعت نکاح رواکړې ده نو د هغې د اعلانولو لپاره يې وليمه سنت کړې، پدې لوست کې په وليمه غږېږو.

د وليمې تعريف

په لغت کې: وليمه له ولمه څخه اخيستل شوې چې د يوه شي يو ځای کيدلو او بشپړيدلو ته وايي.

په شريعت کې: هغو خوړو ته وايي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د وليمې حکمت

د وليمې د مشروعيت حکمت دادی چې له يوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راګټه او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خلک په نکاح خبر شي تر څو د روا نکاح او ناروا او پټو يارانو تر منځ بيلتون راشي.

د وليمې حکم

وليمه سنت مؤکد ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله يې واده وکړ وفرمايل: «أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ»[1] "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که يو پسه وي هم".

د وليمې دعوت قبلول

د وليمې دعوت قبلول سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې شرکت پکې وکړي، په خپل ګډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروبښي او که ورنه شي ګنهګاريږي، په يوه حديث کې ر سول الله ﷺ فرمايي: «وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»[2]

" څوک چې بلنه ونه مني نو د الله او دهغه د رسول نا فرماني يې وکړه.

«إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةِ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ»[3] "څوک چې د واده خوړې ته وبلل شي نو پکار ده چې هغه بلنه دې ومني او ګډون دې پکې وکړي".

---

١ – صحيح البخارى.

٢ – صحيح مسلم.

٣ – صحيح مسلم.

هغه ولیمه چې منکرات پکې وي

که د ولیمي په مجلس کې منکرات او ناروا کارونه (لکه ناروا سازونه، ګډا او نڅاوې ترسره کیدل) وي بیا د دعوت قبلول پکار نه دي، ځکه د دعوت قبلول او په کې ګډون کول پداسې حال کې سنت دي چې په هغې کې منکرات نه وي.

که چیرې له منکراتو او ناروا کارونو څخه خبر نه وي او ګډون پکې وکړ، نو که یې د هغو مخه نیولای شوای مخه دې ونیسي او ګډون دې وکړي او که یې مخه نشوای نیولای بیادې په دسترخوان ورسره نه کیني.

دواده او ولیمې په وخت کې باید دا لاندې ځینې آداب رعایت شي:

۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، ځکه مال د الله تعالی نعمت دی باید په مناسب ځای کې ولګول شي، د تفاخر، ریا او لویې ښکاره کولو لپاره د مال لګول د ګناه لامل جوړیږي.

۲. په واده کې د نامحرمو نارینه او ښځینه وو تر مینځ اختلاط او ګډ وډ کیدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت کې لازمه ده، که نه کیدای شي ډول ډول فسادونه رامینځ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځای دی، خو دا خوښي باید په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.

٤. ولیمې ته که مالداره خلک غوښتل کیږي، باک نه لري، خو فقیران هم باید له خوراک څخه بې برخې نه شي. په یوه حدیث کې چې له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی رسول اللهﷺ فرمايي

«شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ»[۱] "په خوړو کې بد خواړه د هغې ولیمې دي چې بلدای او مالداره خلک ورته غوښتل کیږی او فقیران پریښودل کیږي".

۵. په مسجد کې د نکاح تړل سنت دي په دې هکله رسول الله ﷺ فرمايي: «أَعْلِنُوا هَـذَا النِّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ»[۲]

تاسو دغه نکاح په ښکاره ډول او په مساجدو کې تر سره کړئ.

---

۱ - صحیح البخاري

۲ - السنن الکبری للبیهقي.

فعالیت

زده کوونکې دې په خپل مینځ کې وڅیړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده.

پوښتنې

۱. ولیمه تعریف کړئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کړئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
٤. آیا د ولیمې دعوت قبلول پکار دي او که وي ولې؟
۵. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورتګ پکار دی؟
٦. د ولیمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کـونکی دې د ودونـو هغـه دودونـه چې د شـریعت سـره مخـالف دي، ددې سـره د مبارزې په هکله یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

د ښځې او خاوند حقوق

د واده په ترسره کیدلو اسلامي شریعت د ښځې او د هغې د خاوند تر مینځ ځینې حقوق او واجبات ټاکلي دي چې د هغو په پام کې نیول لازمي دي، چې په دې لوست کې وړاندې کیږي.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

ښځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکول: کله چې د نکاح عقد تر سره شو په خاوند باندې مهر لازمیږي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النَّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ۴] "او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ".

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسیدو ځای ته وايي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ [الطلاق: ٦] "هغو ته (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوګنه ورکړئ چیرته چې تاسې اوسیږئ، هر راز ځای چې تاسې ته میسر وي او دهغو د تنګولو لپاره هغوی مه ځوروئ". نو چې له طلاقه وروسته په عدت کې ورباندې نفقه لازمه ده، د نکاح په حالت کې په طریقه اولی ورباندې لازمه ده ځکه ښځه د خاوند د اړتیاوو لپاره خپل ژوند ځانګړی کړی دی، نو نفقه یې هم ورباندې لازمیږي.

الله تعالی فرمايي: ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ۷] «شتمن دې له خپلې شتمنۍ سره سمه نفقه ورکړي، او چاته چې روزي کمه ورکړه شوې وي هغه دې له هماغه مال څخه لګښت وکړي چې الله ﷻ هغه ته ورکړی دی، الله ﷻ چې چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زیاتو هغه نه مکلفوي، لیرې نده چې الله له تنګلاسی نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د نفقې اندازه د کفایت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې دهغې نفقه په بل چا ده، که لور وي پلار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي ورور یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، خو په لاندې شرطونو مقید:

أ- که واده شوې ښځه وي د میړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوې وي.

ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.

ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکتري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده څو ښځې په شاقه کارونو ونه گماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، تر څو یې له هغو سره مشابهت را نه شي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یواځې همدا یې د تصرف حق لري، میړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

۳- احسان او په نیکۍ سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترگو دده کورته راغلې ده، نو په سړي واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوك او ښه معامله وکړي، ترڅو په محبت او نیکمرغی سره گډ ژوند تیر کړي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾[النساء: ۱۹]

«له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږي نو کیدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښیږي، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېگڼې ایښې وي».

په یوه حدیث شریف کې رسول اللهﷺ فرمايي:

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ»[1] "د کامل ایمان څښتن هغه دی چې اخلاق یې ښه وي او ښه ستاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

---

۱ - متفق علیه

د حسن معاشرت ځیني موارد په لاندې ډول دي:

- سړی دې دښځې په خطا ګانو باندې صبر کوي، په حدیث کې راغلي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «لَا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ»[1] "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کینه دې نه ورسره کوي، که یې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به یې ورڅخه خوښ شي".
- د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په وړاندې کولو دې کله کله نازوي، په حدیث کې راغلي چې سوغات د زړه کینه له منځه وړي.
- له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کلامي کوي، د احادیثو له مخې دا ثابته ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو ازواجو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.
- خپلې ښځې ته دديني امورو وربښودل ترڅو ښځې له ضروري مسائلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توګه پر مخ بوځي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ٦]

"ای مومنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تیږې وي".

- د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عائشې رضی الله عنها څخه روایت راغلی چې نبي کریم ﷺ به دکور په کار کې ورسره مرسته کوله.[2]
- د شریعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که یې له یوې څخه زیاتې ښځې درلودې.

که سړي موجه عذر ونه لري نو ترڅلور میاشتې زیات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کیږي، حضرت عمر رضی الله عنه یوه شپه په مدینه منوره کې د حالاتو دځارنې لپاره ګشت کاو، چې دیوې ښځې غږ یې واورید د کومې چې میړه جهاد ته تللی و، ښځې یې د میړه د فراق له کبله شعرونه ویل او شکایت یې کاوو.

نو حضرت عمر رضی الله عنه له خپلې لور بي بي حفصې رضی الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې یوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وویل: څلور میاشتې، نو حضرت عمر رضی الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو میاشتو څخه زیات دې له کوره نه لیرې کیږی او که تر څلورو میاشتو زیاته موده مضره نه وای نو الله تعالی به په ایلاء کې د ښځې او خاوند تر مینځ جلا والی روا نه ګرځاوه.

---

١ - صحیح مسلم.
٢ - صحیح البخاري.

د امام مالك رحمه الله او امام احمد رحمه الله په وړاندې په څلورو میاشتو کې بایـد سـړی کور والاته راشي. دا راتګ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج، او یا د رزق پیدا کول نـو بیـایې راتـګ لازمـي نـه دی.

فعالیت

زده کوونکې دې دا واضح کړي چې ددوی په سیمو کې د ښځو خاوندان له خپلـو ښـځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

پوښتنې

۱. لاندې حقوق چې ښځه یې په خاوند لري په تفصیل بیان کړئ:

أ- ښځې ته مهر ورکول.

ب- ښځې ته نفقه برابرول.

ت- له ښځې سره احسان او نیکي کول.

۲- نفقه برابرول د سړي مکلفیت دی، خو که ښځه کـار کـول وغـواړي کـولای یـې شـي که څنګه؟

۳- که ښځه څه وګټي خاوند یې له نفقې خلاصیدای شي؟

۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شاملیږي؟

کورنۍ دنده

د ښځې د حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د خاوند حقوق په ښځه باندې

خاوند په ښځه باندې دا لاندې حقونه لري

۱ – **د خاوند تابعداري:** اسلام په ښځه باندې دمېره اطاعت په هغو چارو کې چې شریعت رواکړي او ګناه په کې نه وي واجب ګرځولي دی. ځکه کورنی د انساني ټولنې یوه برخه ده او د وګړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه مکتب، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت یو مشر او سرپرست ته اړتیا لري، نو سړی چې له یو پلوه له جسمي او ذهني پیاوړتیا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي ډګر کې تل په تمرین او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنی مشر ټاکل شوی. همدا راز سړی د کورنی تمویل کوونکی دی. د ټولو د نفقې بار دده په اوږو پروت دی، ځکه باید ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء بِمَا فَضَّلَ اللّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُواْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ [النساء: ٣٤] «نارینه پر ښځو واکمن، اداره چیان دي، له دې امله چې اللهﷻ د هغو څینو (نارینه وو) ته پر څینو نورو (ښځو) لوړتیا وربښلې ده، او له دې کبله چې نارینه خپل مالونه لګوي».

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتِ»[1]

"کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداء کړي، د روژې د میاشتې فرض روژه ونیسي، خپل دشرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وویل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ورداخله شه".

په یوه بل حدیث کې حضرت عائشې رضی الله عنها له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زیات حق کوم خلک لري؟ دوی ﷺ وفرمایل: دهغې مېړه، بیایې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارینه ډېر حقدار دي، ویې فرمایل: دهغه مور.[2]

---

۱ – مسند أحمد .

۲ – السنن الكبرى للنسائي – (۸ / ۲۵٤)– فتح الباري – ابن حجر – (۱۰ / ٤۰۲).

۲- په کورکې پاتې کېدل او بې ضرورته د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل:

خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه دکور کار او د اولادونو تربيې ته فارغه او په فتنو کې له لويدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ "په خپلو کورونو کې مېشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غوندې سينګار کړې بې ستره مه ګرځئ".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «إِنَّ الْمَرْأَةَ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتِ اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ، وَأَقْرَبُ مَا تَكُونُ مِنْ وَجْهِ رَبِّهَا وَهِيَ فِي قَعْرِ بَيْتِهَا»[۱]

"ښځه ټوله عورت ده (پرديو نارينه وو ته ځان ورښکاره کول ښه نه دي)، نو چې کله له کور څخه بهر وځي شيطان يې استقبال کوي (فاسقان ورته ګوري او د ضرر هڅه يې کوي)، او تر نور هر څه زيات د الله رضا په دې کې ده چې د خپل کور په انګړ کې واوسي".

د سرپو سرپرستي دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په ګډو چارو کې به مشوره کيږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کيږي، له تصميم نيولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي او د مشورې د عملي کولو اداره به د سړي په لاس کې وي.

۳- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او بچو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کريم ﷺ فرمايي: (ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤوله ده)[۲]

او الله تعالی ﷻ د صالحو ښځو په هکله فرمايي: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ [النساء: ۳٤] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان منونې خوی لري او د نارينه وو په غياب کې د الله تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرّته، وإذا أمرها أطاعته، وإذا غاب عنها حفظته»[۳] "نيکه ښځه هغه ده چې کله (يې خاوند) ورته وګوري خوښ يې کړي چې امر ورته وکړي ويې مني او چې ورڅخه پناه شي نو (په هر څه کې) دده ساتنه کوي".

۱ - مسند البزار.
۲ - صحيح مسلم.
۳ - سنن أبی داود.

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار پخپله وکړي او د دې کوښښ وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې له خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسیدل کله کله د مصیبتونو سبب ګرځي، رسول کریمﷺ د خپلې لور فاطمې بي بي او دهغې دخاوند حضرت علي کرم الله وجهه ترمینځ دکار تقسیم داسې وکړ چې فاطمې رضی الله عنها ته یې وفرمایل: ته به د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به دکور د باندې کارونه کوي.[1]

٤- د سړي لپاره زینت کول: د میره په ښځه دا حق دی چې د ده لپاره زینت وکړي، په ښایسته او ښه بڼه چې دده د خوښې سبب شي ورته ښکاره شي، ترڅو د سړي ورسره مینه پیدا، د نورو ښځو له کتلو څخه مستغني او په فتنو او حرامو کې له لویدلو څخه ساتلی وي، رسول کریم ﷺ فرمایي: «الدُّنْيَا مَتَاع، وخَيْرُ مَتَاعِهَا المرْأةُ الصَّالحَةُ، إنْ نَظَرَ إلَيْهَا سَرَّتْهُ، وإنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْه، وإنْ غَابَ عَنْها حَفِظَتْه فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ»[2]. "دنیا متاع(ناچیزه شی) ده چې ګټه ورڅخه اخیستل کیږي او د دنیا ښه متاع او ښه شی صالحه او نیکه ښځه ده چې سړی ورته وګوري خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي نو اطاعت یې کوي او چې کله ورڅخه چیرته ولاړ شي نو د خپل ځان او دده دمال حفاظت کوي".

په یوه بل حدیث کې جابر رضی الله عنه وایي مونږ په یوه غزا کې له رسول الله ﷺ سره ملګري وو چې کله بیرته راوګرځیدو غوښتل مو چې کورونو ته ولاړ شو، نو رسول اللهﷺ وفرمایل: لږ صبر وکړئ مونږ به ماسختن کورونو ته ځو ترڅو ښځې دسرونو ویښتان سم او ځانونه برابر کړي. کنایه له دې وه چې د خپلو سړیو لپاره د زینت کولو وخت ورته پیدا شي.

د ښځې او خاوند ګډ حقوق

١- دواړه به له یو بل سره په نیکۍ کې ژوند کوي، یعنی ښه او خوښ ژوند به تیروي، الله ﷻ فرمایي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [النساء: ١٩] **ژباړه:** له هغو سره په ښه چلند ژوند تیر کړئ.

---

١ – مشکاة المصابیح.
٢ – سنن ابن ماجه.

او فرمايي: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [البقرة: ۲۲۸] "د ښځو له پاره هم په معروفه توګه هماغسې حقوق دي لکه څنګه چې د نارينه وو پر هغو حقوق دي".

۲- چې څه شرعي مانع لکه حيض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبيعت د غوښتنې مطابق له يو بل څخه مشروع خوند او ګټه اخيستل.

۳- د کور د ننه کارونه کول، د ماشومانو پالل، او د يو بل مرسته کول او يو بل ته په نيکۍ او تقوی نصيحت کول، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ۲] ژباړه: کوم کارونه چې د نيکۍ او خدای پالنې دي په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د ګناه او تيري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

٤- د وراثت حق: زوجينو ته شرعا د وراثت حق ثابت دی، کله چې يو له دوی څخه مړ شي بل ورڅخه ميراث وړي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دريو ډلو وويشل شي او په خپلو منځونو کې دې په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

۱. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري کول په کار ده، او دليل يې څه دی؟
۲. په حديث کې د نيکې ښځې صفت څه ښودل شوی دی؟
۳. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

پوښتنې

۱. هغه کومې چارې دي چې ښځه به پکې د خپل خاوند اطاعت کوي؟
۲. ايا ښځه د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندې وتلای شي؟
۳. آيا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه دکور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه وکړي؟
٤. ايا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه لپاره زينت وکړي؟
۵. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

کورنۍ دنده

د خاوند د حقوقو په هکله يوه مقاله له دلايلو سره وليکئ.

حجاب

اسلام د فطرت دين دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې يې د انسان جسمي او روحي سلامتيا ته پاملرنه کړې، لباس او پرده يو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شريعت ورته پام اړولی. اسلامي شريعت نارينه او ښځينه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې، په ځانګړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځايونو ته د ورتګ په وخت کې په پردې کولو او د حياء په ساتلو امر کړی.

لکه څنګه چې نارينه نشي کولای د عورت د پټولو پرته يا هم د حياء او عفت څخه مخالف لباس کې په عامو ځايونو کې ښکاره شي، ښځې هم مکلفې دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځايونو کې د ښکاره کيدو او د نامحرمو افرادو سره د مخامخ کيدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعريف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وايي.

په شريعت کې: دې ته وايي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارينه وو سره له بې ځايه اختلاط او له پرديو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کريم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانګړې لارښوونې لري: الله تعالی فرمايي:

﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُوْلِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٣١]

" او ای پيغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووايه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځايونو ساتنه کوي او خپل ښايست او سينګار دې نه ښکاره کوي، مګر هغه چې ښکاره وي (مخ، او دلاسونو او پښو پنجې)، او پر خپلو سينو دې خپل پړونې واچوي او خپل سينګار دې نه ښکاره کوي هيچاته، مګر خپلو ميړونو ته، پلرونو ته، دميړونو پلرونو ته،

زامنو ته، دميرونو زامنو (بنزيانو) ته، ورونيو ته، وريرونو ته، خوريونو ته، خپلو اصيلو ښځو ته، خپلو مرييانو ته، خپل هغه لاس لاندې نارينه وو ته چې شهوت والا نه وي اوهغو ماشومانو ته چې لاتر اوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره آشنا شوي نه وي، او هغوی دې خپلې پښې دومره په زوره نه وهي چې دهغوی پټ کړی سينګار خلکو ته څرګند شي او ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه سره الله ته توبه وباسئ، ښايي چې بری درپه برخه شي"

بل ځای فرمايي

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{ای پيغمبره ! خپلو ميرمنو او لوڼو او د مومنانو ښځوته ووايه چې پرخپل ځان باندې د خپلوټکريو پلوونه خواره کړي. دا ډېر مناسب کار دی، ترڅو چې هغوی وپېژندلی شي او ونه ځورول شي. او الله تعالی غفور او رحيم دی}.

د سنت نبوي دليل:

حضرت عائشه رضي الله عنها وايي چې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ, فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنْ الْمُؤْمِنَاتِ , مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ , مِنْ الْغَلَسِ»[1]

"د سهار په لمانځه کې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو ښځو هم ګډون کاو، په داسې ډول چې په خپلو حجابونو کې به سر تر پايه پټې وې، بيا به بيرته کورونو ته ستنيدلې، د جامې ديټ والي او د سهار د اول وخت د تيارې له امله به چا نه پيژندلې چې نارينه دي که ښځينه".

په يوه بل حديث شريف کې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضی الله عنها ته چې باريکې جامې يې اغوستې وي وفرمايل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»[2].

" ای اسماء! ښځه چې حيض ته ورسيږي (بالغه شي)هغې ته پکار نه دي چې دبدن کومه برخه دې ښکاره شي، له دې او له دې څخه پرته، مخ او دواړو لاسونو ته يې اشاره وکړه".

---

١ – صحيح البخاری.

٢ – سنن الکبری للبيهقی.

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاګه څرګندیږي چې حجاب ته پاملرنه د هرې مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سړیو واجب ده چې پردیو ښځو ته له ضرورت پرته ونه ګوري او د تهمت له ځایونو څخه لیرې وګرځي.

د حجاب د مشروعیت حکمت

د محمدي شریعت د اخلاقو له مکارمو څخه یو هم حیاء ده، رسول الله ﷺ هغه د ایمان جز او یوه برخه بللې ده او هغه حیاء چې شرعا او عرفا یې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه باید دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه یې له فتنو او د شک له ځایونو څخه لیرې وساتي، په دې خبره کې کوم شک نه شته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او ګاڼه ده چې د بې حیا خلکو له تیري او نورو فتنو څخه یې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصؤنیت دی نه محرومیت.

د حجاب مراعاتول یوازې په میړه او ښځه پورې د جنسي اړیکو او دهغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولنې له نفسیاتي سلامتي سره ډېره مرسته کوي، د میړه او ښځې تر منځ د بشپړ صمیمیت د پیدا کیدلو سبب کیږي او یو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړیدو باعث جوړیږي.

د حجاب رعایت په ښځو باندې لازم ګرای شوی دی نه په سړو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره همیشه د سړي مرغوبه او د مینې د غوښتلو مورد ده.

په ښځه کې همدا فطري زړه راښکون او کشش ددې سبب کیږي، ترڅو سړی د ښځې طلب کونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطری حقیقت په نظر کې نیولو سره، اسلام د واقعي او فطري دین په حیث ښځې پدې مکلفی کړې دي چې خپل بدنونه د پردو نامحرمو سړو څخه پټ کړي ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې یو درناوی او عزت دی نه تبعیض او محدودیت د ښځو.

دحجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځایونو د ساتنې امر

الله تعالي ﷻ ښځوته دخپلو شرم ځایونو د ساتنې امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتنې وسیله ګرځي، ځکه دعورت لوڅول ددې سبب کیږي چې سړي ورته وګوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

او فحشاء ته لار پیدا کوي. رسول الله ﷺ فرمايي: ″سترګې هم زنا کوي او دهغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمايي: ″او فرج بیا یا د هغو تصدیق او یا تکذیب کوي″.

په تیر شویو ایتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترګې ښکته، ځان له فواحشو لیرې وساتي او ښځې هم د سړيو په شان همداسې ماموري دي.

د سترګو ښکته ساتل

نر او ښځې ته لومړنی امر د سترګو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد له زنا د مقدماتو څخه د سترګو ساتل دي چې په احادیثو کې یې بیان راغلی دی، لکه چې دښځو له لوري سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړيو له لوري ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخیستل د سړيو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شریعت حکم دادی چې که نظر تصادفي وي هغه ګناه نه لري، خو د دویم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «څوك چې د ښځو محاسنو او ښایست ته ګوري، الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه په سترګو کې سرپ واچوي»[۱]

نو اسلامي شریعت دجمال او ښایست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته یوه ښځه غوره کړي چې خوښه یې وي هغه په نکاح کړي او هغه د توجه او ذوق مرکز وګرځوي او د هغې له ښایست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او ناروا وو کې ونه لویږي.

د زینت له ښکاره کولو څخه منعه

د سترګو د ښکته ساتلو حکم هم نارینه و او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکلا ښکاره کول ښځې ته حرام ګرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پردیو سړيو ته یې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زینت چې ښکاره کولای شي

هغه زینت چې ښکاره کولای یې شي، هغه په معین چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترګو رنجو، نکریځو، زیوراتو لکه د لاس د ګوتو زینت دی او ددې

---

۱ – سنن ابی داود.

زينت ښکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسائلو سره مينه نه لري.[(۱)]

له نومړو سړو پرته هيڅوک ددې حق نه لري چې د ښځې زينت ته وګوري، حتى ښځو ته د دې ممانعت دى چې د تګ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوى د زيوراتو غږ څرګند شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وويل د زينت ښکاره کول په يوه محدود او کوچني چوکاټ کې دى، او هغه دادى چې له ارادې پرته ښکاره شي.

ښځه خپل زينت خپلو هم جنسو ښځو ته ښکاره کولاى شي، خو که ښځه نا پيژندل شوې وي او يا د بد شهرت خاونده او يا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زينت ښکاره کول پکار نه دي، چې د روايتونو له مخې د فتنې سبب کيږي.

د عورت پټوالى

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له ديني فرايضو څخه دى، حتى که هيڅوک هم نه وي بايد چې عورت يې پټ وي، په يوه حديث کې يوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې يا رسول الله که موږ يواځې يو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: الله تعالى تر ټولو ددې حق دار دى چې خلک ورڅخه حيا وکړي.[(۲)]

د عورت پټولو مسائل

۱. د ښځو او سړيو يو بل ته بې ضرورته بيا بيا کتل جواز نه لري، بلکې يواځې لومړى کتل روا دي. خوکه ضرورت و لکه د ګواهي په وخت کې، يا د مرض ځاى ته د ډاکټر کتل روا دي.

۲. نا محرمو سړيو ته د ښځې له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دى.

۳. محرمو سړيو ته يې له نامه تر ځنګنو، خيټه او شا عورت دى. يعنې مخ، سر او ويښتانو ته يې کتل جواز لري. د مخ، سر، سينې (ګريوان) لينګو، مټو او ويښتانو ته د نارينه

---

۱ - تفسير ابن کثير.
۲ - سنن الترمذى .

محارمو کتل ځکه جواز لري چې دغه ځایونه د ګاڼو د زړولو ځایونه دي، خو د سینې څخه د لاکټ د زړولو ځای مراد دی.[1]

٤. سړی د خپلې ښځې ټول بدن ته کتلای شي او هم یې مسه کول ورته جواز لري.

٥. یوه ښځه د بلې ښځې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلای شي او له نامه تر زنګنونو(خیټه او شا هم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکتره ښځه د ښځې فرج ته د ضرورت له مخې کتلای شي.

٦. د سړیو عورت د ښځو او نارینه وو په حق کې له نامه څخه تر ځنګنونو پورې دی.

٧. د ښځو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټیټ ځایونه یې ورڅخه څرګند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کیږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کیږي.

باید په پام کې ولرو چې د اسلام مبارك دین د پردې حکمونه د ټولنې د سلامتیا او خوندیتوب لپاره ایښی او موخه یې له هر ډول اخلاقي او ټولنیزو مفاسدو مخنیوې د یوې پاکې او سالمې ټولنې رامنځ ته کول دي، د ښځو له خوا د پردې مراعتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حیاء او ټولنیزو ادابو مراعتول هیڅکله په انسانانو کې د محدودیت او بندیز لګولو په معنا نه وي.

دا حکمونه نه یوازې دا چې د ټولنې د پرمختګ مخه نه نیسي بلکې د ټولنې د روحي او جسمي آرامی او ډاډ لامل کیږي او د ټولنې ودې او پرمختګ ته لاره هواروي.

پوښتنې

١. حجاب تعریف کړئ.
٢. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟
٣. د حجاب د مشروعیت حکمت څه دی؟
٤. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟
٥. ښځه کوم زینت ښکاره کولای شي؟

---

[1] ـ الاختيار لتعليل المختار

د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبیعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر مینځ ستونزې او غلط فهمي پیدا کیږي، اسلام د هغو د حل لارې مونږ ته ښودلې دي.

د نیکمرغه مسلمانې کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دین له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځو کې ښه چلند وکړي او دې ته یې هڅوي چې یو په بل ښې لورینې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند یې متقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. یو بل ته د زیان نه رسولو حکم کوي سړي ته له ټولو نژدې شخص دهغه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په نیکمرغۍ کې ژوند تیر کړي، یو بل ته نه یواځې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د یو بل لپاره سربښندنه او تیریدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شریعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانګړې لارښوونه کړې، مېړه ته امر دی(وعاشروهن بالمعروف) په ښه توګه ژوند ورسره وکړئ. په حدیث کې راغلي: د الله ﷻ په نزد په تاسو کې ډېر ښه هغه څوک ده چې خپلې کورنۍ ته ډېر ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره یم.(۱)

له عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هیڅ هم ګذار ندی کړی او نه یې څوک وهلي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حدیث شریف کې راغلي که له الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کیدلای نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو ماموري شوې وای.(۲)

دا ټول د ښیرازه ګډ ژوند لپاره دي، ځکه چې نیکمرغي په مینه، محبت، زړه سوي او اطاعت کې ده، په مقاومت او سختي کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ړنګیدو سبب جوړیږي.

خو څرنګه چې د طبیعي او محیطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځینو کورنیو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنیو په اړیکو کې ستونزې راولاړیږي، نو اسلامي

---

۱ - شرح صحیح البخاری.
۲ - سنن أبي داود.

شريعت ددې غير مطلوب حالت لپاره هم د حل لارې راويستلې چې په لاندې توګه بيانيږي:

د ښځې او خاوند تر مينځ د ستونزو د حل لارې

که چيرې په ازدواجي ژوند کې ستونزې پيدا شي او ښځه په ناحقه ډول نافرماني او سرغړونې کوي نو شريعت د هغو د حل لاره ښکاره ښو دلې ده چې په نصيحت، ځای جلا کولو پيليږي او بيا په طلاق پای ته رسيږي. الله تعالیﷻ فرمايي:

﴿وَاللاَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلاَ تَبْغُواْ عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] ″ او تاسې چې د کومو ښځو له سر غړونې څخه انديښمن ياست: هغوی پوه کړئ، د خوب ځايونه ورڅخه جلا کړئ او ويې وهئ، (آسانه وهل داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پريږدي يا يې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان برداري شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بيځايه پلمې مه جوړوئ، يقينا الله تعالی ډير لوړ او لوی ذات دی″.

د حل ددغو لارو د روا کيدلو يواځينی مقصد د کورنی دساتنې هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره يو وقايوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کينې څخه ډک کړي.

د ميړه او ښځې د کورنی مينځګړتوب

که له ذکر شويو لارو د ښځې او ميړه تر مينځ ستونزې حل او محبت پيدا شو، خو ښه او که نه نو بيا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دې مداخله وکړي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلاَحًا يُوَفِّقِ اللّهُ بَيْنَهُمَا﴾ [النساء: ۳۵] ″او که تاسې د ميړه او مېرمنې د اړيکو د خرابيدو په باب انديښمن ياست؛ نو يو منځګړی د ميړه له خپلوانو څخه او يو د مېرمنې له خپلوانو څخه وټاکئ، که هغوی دواړه روغه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مينځ د توافق لاره برابره کړي″.

او په دې کې شک نه شته چې ددغو دواړو اړخونو له مينځګړو څخه خيرخواه او د ښه نيت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوري په خپل ورسپارل شوي کار کې بريالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو ليرې کول او دزوجيت دژوندانه بيرته راګرځول دي.

د حل وروستی لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم نا امیدي راغله نو بیا د ستونزو د لیرې کولو لپاره طلاق یواځینۍ لاره پاتې کیږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّهُ كُلاًّ مِّن سَعَتِهِ وَكَانَ اللّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰]

{خو که مېړه ارتینه یو له بله بېل هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر یو بل ته له محتاجی نه بې نیازه کړي. د الله د لورینې لمن ډېره ارته ده او هغه د حکمت خاوند دی}.

په دې ایت کې مېړه او ښځې دواړو ته، وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجیت) څخه چې الله تعالیﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسلیت او ډاډګیرنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النَّسَاء فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلاَ تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَّتَعْتَدُواْ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [البقرة: ۲۳۱] « او کله چې تاسې ښځو ته طلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو یا یې په ښه توګه وساتئ یا یې په ښه شان رخصت کړئ محض د ربړولو له پاره یې مه ایساروئ چې دا به تیری زیاتی وي او څوک چې دا کار وکړي هغه به په حقیقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي».

که ستونزې دسړي له خوا وي

که چیرې ښځه ووینې چې مېړه یې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخه اړوي او ستونزې ورته پیدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پوه کړي او د هغو د لیرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نو که چیرې دا ستونزه په دې حل کیده چې د سړي د خوښی لپاره ښځه له خپلو ځینو حقوقو څخه ورتیره شي، دا ښه کار دی چې د تاو تریخوالي د ډېریدو مخه ورباندې ونیسي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلاَ جُنَاْحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ [النساء: ۱۲۸] «کله چې کومه ښځه د خپل مېړه له ناوړه چلن یا مخ اړونې څخه په وېره کې وي نو هېڅ باک نشته که مېړه او مېرمن (د څه حقوقو پر کمولو زیاتولو) په خپلو مینځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده».

او که مېړه د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، یا بې دینه وي، ناوړه او ناروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او دخلعې غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُواْ مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا

إِلاَّ أَن يَخَافَا أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾

[البقره : ۲۲۹]

″ او تاسو (میړونو) ته روانه دي چې له هغه څه څخه چې دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلئ، مگر که دواړه د الله پرحدودو په درېدو کې اندېښمن وي په داسې حال کې که ښځه د ځان د خلاصونې لپاره (مېړه ته) څه ورکړي نو په دوی دواړو څه گناه نشته″.

د طلاق اختیار خاوند سره دی

الله تعالیٰ ﷻ د طلاق اختیار یواځې د نارینه په لاس کې ورکړی او په دې کې ډېر حکمتونه دي چې ځینو ته یې په لاندې ډول اشاره کېږي:

۱. سړي تر ښځې په خپلو عواطفو او احساساتو زیات کنټرول او واکمني لري، نو که د طلاق اختیار ښځې ته ورکړ شي، نو ډېرې به په یوه معمولي ستونزه د طلاق غوښتنه وکړي.

۲. سړي د واده په مهال مهرونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او ښځې په واده کې مصارف نه لري، بلکې مهرونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کې سنجول شوی قدم پورته کوي او په اسانه طلاق نه ورکوي.

۳. د اسلام شریعت د طلاق د کمېدلو پلوی دی او له همدې کبله یې په حلالو چارو کې تر ټولو ناوړه کار شمېرلی، خو د نا چارۍ په صورت کې یې یواځې سړیو ته دغه دکارولو حق ورکړی، که ښځو ته یې هم دا حق ورکړی وای نو بیا به طلاق ورکولو پدیده ډېره پېښېده او کورنۍ به د ړنګېدو له تهدید سره زیاته لاس او گرېوان وه.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو وویشي چې لاندې موضوعات یو له بله مناقشه کړي:

۱. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟

۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟

۳. د طلاق اختیار خاوند ته ولې ورکړ شوی؟

پوښتنې

۱. د نيکمرغې مسلمانې کورنۍ انځور بيان کړئ.

۲. د ښځې او خاوند تر مينځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟

۳. د ښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستنۍ لاره کومه ده؟

٤. که ستونزې د سرې له خوا وي نو حل څه دی؟

٥. د طلاق اختيار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

کورنۍ دنده

د مسلمانې کورنۍ اصلي انځور څه دی؟ په دې هکله يوه مقاله وليکئ.

طلاق

د الله ﷻ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د مېړه او ښځې تر مینځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لیرې کولو ته وایي:

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کیږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالیﷻ ته خوښ نه دی، لیکن دا دهغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولې وي او یواځې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طبیب او ډاکتر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي پریکیدو ته اړ کیږي تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د مېړه او ښځې حالت دې حد ته ورسیږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشونی شي نو بیا غوره داده چې په خوشحالۍ سره بیل شي او د خپلې خوښې نوی ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره سره د زوجینو یو ځای اوسیدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې مرض د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکیږي، انساني پاک احساسات یې تغیر پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډیر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدینو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم دمینې، شفقت او مهربانۍ عاطفې ته ځواب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډیره اړتیا لر ي. ناروغه کورنۍ د ټولنې د فساد سبب جوړیږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي بې له دې چې ځان ته به بله ملګرې پیدا کوي او د شهوت غریزه به وربانديې سړوي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول به د

همدې کورنۍ ناروغي د ټولنې نورو وګړو ته سرايت کوي او ټولنه به په فساد اخته کيږي. نو ددې قاعدې له مخې چې: له دوو زيانونو څخه کم او خفيف زيان غوره کيږي، اسلام طلاق رواکړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغيب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم ميړه او ښځه دواړه دې ته هڅولي دي چې له صبراو زغم څخه کار واخلي، سړی يې هڅولی چې د ښځو په طبائعو دې صبر وکړي او دزوجيت دا ژمنه دې نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ۱۹]

«له هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښيږي نو کيدای شي چې تاسې به يو شی نه خوښوئ، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ايښې وي».

همدا شان اسلام ښځه هم دې ته ترغيب کړې چې له ميړه سره په ژوند کولو کې د صبر او تحمل څخه کار واخلي، په اساني دې داسې حالات نه جوړوي چې د کورنۍ جوړښت ته زيان ورسيږي، په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي:

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» "کومه ښځه چې بې موجبه له ميړه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی".

د طلاق حکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتيا لپاره روا شوی دی، چې له امله يې د ښځې او ميړه تر مينځ جلا والی راځي.

د طلاق شرطونه

په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. طلاق ورکوونکی به زوج وي، يعنې په صحي نکاح به دښځې خاوند وي.

۲. طلاق ورکوونکی به بالغ وي، نو د هلک طلاق نه واقع کيږي.

۳. طلاق ورکوونکی به عاقل وي، نو د ليونې طلاق نه صحيح کيږي.

٤. طلاق به په داسې الفاظو ورکوي چې صراحتا یا کنایتا وربانديې دلالت وکړي
٥. د کنایي الفاظو په صورت کې به سړی د طلاق نیت لري.

فعالیت

زده کوونکي دې ووايي چې ددوی په علاقو کې سړي خپلو ښځو ته کوم الفاظ استعمالوي چې له ورایه د طلاق معنا ورکوي؟

پوښتنې

١. طلاق تعریف کړئ.
٢. د طلاق د مشروعیت حکمت بیان کړئ.
٣. اسلام میړه صبر او زغم ته رابولي دلیل یې بیان کړئ.
٤. د طلاق حکم څه دی؟
٥. د طلاق شرطونه بیان کړئ.

څلويښتم لوست

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو به دسنت مطابق دا غوره بلله چې ښځې ته له يوه څخه زيات طلاق ورنه کړي (په يو ځل بايد درې طلاقه ورنکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه اوعدت به يې تيريدو.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو ويشل شوی چې په لاندې توګه بيانيږي:

طلاق د لفظ له مخې: طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنايه.

۱. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلوميږي، په عرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې ښځې ته ووايي: ته طلاقه، يا ته په ما حرامه يې.

د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره بې له نيت کولو طلاق واقع کيږي، نو که ښځې ته ووايي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طلاق نه و، دده دغې دعوې ته اعتبار نه ورکول کيږي.

۲- **کنايه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هم د بل شي معنا ولري خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پيژني، لکه چې ووايي: له خپلې پلار ګنی سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

دکنايي طلاق حکم: د کنايي لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کيږي چې نيت يې د طلاق وي او که يې نيت دطلاق نه وي طلاق نه واقع کيږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډوله دی: سني او بدعي.

۱.**سني طلاق:** سني هغه طلاق دی چې دسنت موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله ښځه د ريښتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وی، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پرېږدي چې عدت يې تير شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلايلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د ښځې طمعه قطعه کړي او په يوه طهر کې يو، په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، داهم سني طلاق دی.

۲. **بدعي طلاق:** هغه طلاق دی چې د سنت طريقې خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې ښځې ته په يو ځل دوه يا دري طلاقه، يا د حيض او يا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي يا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې يې جماع کړې وي، دا طلاق واقع کيږي خو ورکوونکی يې ګنهګار دی.

دريم- د رجعيت او بينونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. **رجعي طلاق:** هغه دی چې زوج له طلاق وروسته ددې واک او اختيار ولري چې خپله ښځه راوګرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتيا پيدا شي، د هغې خوښه وي او يا يې نه وي. دا د اول او دويم طلاق له ورکولو وروسته خو پدې شرط چې د عدت وخت يې لا پاتې وي او که يې دعدت وخت تير شو بيا نو رجعي طلاق په بائن بدليږي او دښځې خاوند له نوي عقد پرته د هغې د راګرځيدو واک نه لري.

۲. **بائن طلاق::** هغه طلاق ته وايي چې په کنايي الفاظولويدلی وي، لکه چې ورته ووايي ته نوره جلا کړای شوې يې، کورته دې ولاړه شه، يا له کوره ووزه او داسې نور، خو په دې شرط چې د طلاق نيت ولري، په دې صورت کې يو باين طلاق واقع کيږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړې ښځه بيرته په نکاح کړي.[1]

۱ - العناية شرح الهداية - (۵ / ۲۷۲).

۳. مغلظ طلاق: هغه طلاق ته وايي چې په درې طلاقه سره خپله ښځه طلاقه کړي، په دې صورت کې زوج نه شي کولای چې طلاقه کړې ښځه ځان ته راوګرځوي، مګر هلته يې په نکاح کولای شي چې دا ښځه له بل چا سره په صحيحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره يو ځای شي، بيايې يا طلاقه کړي او يا ورڅخه مړ شي او عدت يې هم تير شي نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوې نکاح ورسره وکړي.

فعاليت

زده کوونکې دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

پوښتنې

۱. طلاق د لفظ له مخې په څو ډوله دی؟ بيان يې کړئ.
۲. طلاق د بدعت او سنت له مخې په څو ډوله دی؟ شرحه يې کړئ.
۳. د طلاق ډولونه د رجعيت او بينونت له مخې په ګوته کړئ.

د تفريق ډولونه (١)

له طلاق څخه علاوه د ښځې او خاوند تر مينځ د خلع، لعان، ايلاء، او ظهار په ذريعه هم بيلتون را مينځ ته کيږي، غواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.

١. خلع

کله کله د ښځې او خاوند تر منځ ژوند تريخ او ستونزمن شي، ښځه کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعريف

خلع په لغت کې: لرې کولو ته وايي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له ښځې څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ويل کيږي(١)

د خلع مشروعيت

کله کله د طبيعي، اخلاقي، ديني او صحي سببونوله امله د ښځې او خاوند ترمنځ ژوند ستونزمن شي چې په نتيجه کې ښځه، نور نه غواړي د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتيا له مخې اسلامي شريعت خلع روا کړې، څو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکليف څخه خلاص کړي تر څو د الله د حدودو څخه د تيرې او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لويږي.

دخلع د مشروعيت دليل

الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقرة: ٢٢٩]

" نو که تاسې ته دا ويره وي چې هغوی دواړه به د الله پر حدودو ټينګ پاتې نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باک نشته چې ښځه خپل ميړه ته يو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بيل کړي.) "

نبوي حديث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی چې د حضرت ثابت بن قيس الانصاري رضي الله عنه ميرمن (**جميلة** بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله ويې ويل: ای د الله رسوله ! زه د ثابت بن قيس په دين او اخلاقو نيوکه نه لرم، خو نه

---

١ - العناية شرح الهداية - (٥ / ٤٦٥).

غواړم چې د تریخ ژوند له امله په ناروا کار اود کفر په اسبابو کې ولویږم، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: (ته غواړې چې خپل باغ بیرته ورکړې) هغې وویل: هو، نو ده ته یې باغ بیرته ورکړ او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو یې پرېښوده.[1]

د خلع حکم

د خلع په تر سره کیدلو بائن طلاق واقع کیږي او په ښځه د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپیر

طلاق د سړي له لورې ورکول کیږي او خلع د ښځې له خوا د یو څه مال په ورکولو غوښتل کیږي. کله چې د دداړو اړخونو موافقه راغله، خلع تر سره کیږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازمیږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهیت

له کوم موجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په یوه حدیث کې له رسول الله ﷺ څخه روایت شوی چې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسٍ لَمْ تَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»[2] "هره ښځه چې له اړتيا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به یې تر سپږمو نه شي".

او په بل حدیث کې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَـرَامٌ عَلَيْهَـا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»[3] "هره ښځه چې له شدیدې اړتیا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

- که چیرې جفا، نافرماني، او بده کړنه د خاوند له خوا وي نو سړي ته دا مکروه ده چې له ښځې څخه بدل واخلي، خو که نافرماني د ښځې له خوا وي بیا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخیستل روادي.
- هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړیدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کیدای شي.

---

١ – السنن الکبری للبیهقي.
٢ – مسند الصحابة في الکتب الستة.
٣ – السنن الکبری للبیهقي.

- خلع د زوج له موافقې پرته صحت نه پیدا کوي، ځکه طلاق ورکول د سړي حق دی، نو که خاوند يې ونه مني خلع نه واقع کیږي.

۲- لعان

د لعان تعریف

لعان په لغت کې: له لعن څخه اخیستل شوي چې لرې کولو ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: د ښځې او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت ورکولو ته وايي، چې د زنا د شهادت په څير د څلورو شاهدانو ځای نیسي، سړی په دې ډول شاهدی ورکولو سره دقذف له حد څخه خلاصیږي، او قسمونه يې د څلورو شاهدانو حکم پیدا کوي او ښځه په دې ډول شاهدی ورکولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع کوی او له حد څخه ژغورل کیږي.

د لعان مشروعیت

د لعان مشروعیت په قرآن کریم ثابت دی، الله تعالیﷻ فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۞ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَيَدْرَأُ ۞ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ۞ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ٦ – ٩]

«او کوم کسان چې پر خپلو مېرمنو باندې تور لګوي او له هغو سره پخپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي نو له هغو نه د يو تن شاهدي (داده چې هغه) څلور ځله په الله باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي، چې هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی دی او پنځم ځل ووايي چې پر هغه باندې دې د الله لعنت وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) دروغجن وي او له ښځې نه د سزا مخنيوی په دې ډول سره کيدای شي چې هغه څلور ځله په الله باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې دغه سړی (په خپل تور ويلو کې) دروغجن دی او په پنځم ځل کې ووايي چې پر هغې باندې دې د الله غضب وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی وي.»

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د انصارو د يوه سړي او دده د ښځې تر مينځ لعان تر سره کړ او دوی يې سره جلا کړل.[1]

د لعان د مشروعیت حکمت

لعان ددې لپاره روا شوی دی چې د تور لګولو په صورت کې سړيو ته د خپل حريم څخه د دفاع وروستی لاره جوړه شي، څو سړی وکولای شي دنورو شاهدانو د نه شتون

---

۱ – صحيح البخاري.

په صورت کې د وروستي وسيلې په توګه له خپلو مؤکدو ګواهيو څخه کار واخلي او ښځې ته دده د حريم د پايمالولو سزا ورکړي. خو ځرنګه چې د اسلامي شريعت بنسټ په عدل اينبودل شوی، ښځې ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د ليري کولو حق ورکړ شوی، ځو په خپلو مؤکدو ګواهيو دا عذاب او پيغور له ځان څخه ليرې کړي.

د لعان کيفيت

کله چې خاوند خپله ښځه په زنا تورنه کړي او يا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صريح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دليل هم ونه لري، ښځه دده تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پريکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کريم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندې وايي، له دې څخه وروسته قاضي ښځه او خاوند سره جلا کوي، چې بيا دا ښځه په دې سړي باندې حراميږي.

د لعان حکم

د لعان د شاهدی په ويلو د ښځې او خاوند تر منځ جلا کيدل واجبيږي، قاضی به ددوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره بائن طلاق واقع کيږي او له ښځې سره جماع او د جماع دواعي حرام ګرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

پوښتنې

۱. خلع تعريف کړی.
۲. د خلع د مشروعيت حکمت څه دی.؟
۳. د خلع د مشروعيت دليل څه دی؟
٤. د خلع حکم څه دی؟
۵. آيا د خلع او طلاق توپير شته؟
٦. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعريف کړئ.
۸. د لعان د مشروعيت حکمت او دليل روښانه کړئ.
۹. د لعان کيفيت څه دی؟ بيان يې کړئ.
۱۰. د لعان حکم وښيئ.

د تفریق پاتې ډولونه (٢)

٣- ایلاء

ایلاء په لغت کې: قسم ته وایي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکید سره داسې قسم کولو ته وایي چې خپلې منکوحې ته به تر څلورو یا له هغه زیات وخت پورې نه ورنږدې کیږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ایلاء کفاره:

کله چې خاوند د څلورو میاشتو نه مخکې خپلې ښځې ته رجوع وکړي کفاره پرې لازمیږي، دغه کفاره د قسم کفاره ده.

د ایلاء مشروعیت

د ایلاء مشروعیت د الله تعالیﷻ پدې قول ثابت دی: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۞ وَإِنْ عَزَمُواْ الطَّلاَقَ فَإِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

[البقرة: ٢٢٦ – ٢٢٧]

"کوم خلك چې له خپلو ښځو سره د نا اړونده لوړې کوي، هغوی ته څلور میاشتې وخت دی، که یې ورته رجوع وکړه، نو الله بښونکی او رحیم دی او که هغوی د طلاق هوډ کړی وي نو ودې پوهیږي چې الله هر څه اوري او په هر څه پوهیږي."

په حنفي مذهب کې ایلا مکروه تحریمي ده؟

د جاهلیت په زمانه کې به عربو د خپلو ښځو د ځورولو لپاره د اکار کاو چې تر یو کاله یا زیات له هغه به خپلو ښځو ته نه ورنږدې کېدل، اسلامي شریعت ایلاء داسې قسم وګرځاوه چې په څلورو میاشتو کې باید پای ته ورسیږي، قسم کوونکی په دې کې مخیر دی چې قسم مات کړي او خپلې ښځې ته رجوع کوي او یا په قسم وفا کوي او ښځه له ځان څخه بیلوي، نو که یې بیرته رجوع وکړه د قسم کفاره به ورکوي او که نه نو ښځه یې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باین طلاق طلاقیږي.

د ایلاء حکم

که چیرې څلور میاشتې تیرې شي نو ښځه یې په بائن طلاق وربانـدې طلاقیـږي، کـه یـې ښځې ته رجوع وکړه اوقسم یې مات کړ، نو د قسم کفاره به ورکوي.

۴- ظهار

د ظهار تعریف: د خاوند لخوا د خپلې ښځې تشبیه کولو تـه وایـي، لـه داسـې ښـځې سـره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورته ووایي ته په ما لکـه زمـا مـور داسـې یې، یا ته په ما لکه زما د مور د شا په شیر یې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کوونکی ورباندې ګناهګاریږي، الله تعالیﷻ فرمایي: ﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُـمْ لَيَقُولُـونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [المجادلة: ۱] "لـه تاسـې نـه چـې کـوم کـسان لـه خپلو ښځونه ظهار کوي (مور ورته وایـي)، د دوی مېرمنـې د دوی میندې نـه دي، د هغـو میندې خو همغه دي چې هغوی یې زیږولي دي. دوی یـوه ډیـره نـاوړه او درواغ خبـره کوي، او حقیقت دادی چې الله ډیر معافي کوونکی او ښښونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او یا د جماع راښکونکي لکـه مـسه کول ښکلول تر هغو حرامیږي څو چې کفاره ورکوي.

د ظهار کفاره

د کفارې په نیت د یوې رقبې (غلام) ازادول او که یې نه درلـوده بیـا نـو دووو پرلـه پـسې میاشتو روژه نیول دي او که د روژو د نیولو قدرت نـه و، بیـا شـپیتو مـسکینانو تـه پـه مـړه ګېډه خواړه ورکول، یا د خوړو قیمت ورکول دي چې سهار او بیګا وربانـدې ځـان مـوړ کړای شي. الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[المجادلة: ۲ – ۳]

"کوم کسان چې له خپلو میرمنو نه ظهار وکړي بیاله خپلې هغې خبرې نه راواوړي چې کړې یې وه، نو مخکې له دې نه چې دواړه یوبل ته لاس ور وړي، یو غلام آزادول به وي، پدې (کفارې) سره تاسې ته نصیحت کیږي او تاسې چې څه کوئ الله ترېنه ښه خبر دی او څوک چې غلام ونه مومي هغه دې دوه میاشتې پرلـه پسې روژه ونیسي. مخکښې له دې نه چې دواړه یوبل ته لاس ورووړي او څوک چې پدې هم قادرنه وي هغه دې شپیتو مسکینانوته خواړه ورکړي د (کفارې) دغه حکم د دې لپاره درکول کیږي چې تاسې پر الله او د هغه پر پیغمبر ایمان راوړئ. دا د الله ټاکلي حدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده".

پوښتنې

۱. ایلاء لغتا او اصطلاحا تعریف کړئ.
۲. د ایلاء د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. د ایلاء حکم بیان کړئ.
٤. ظهار تعریف کړئ.
٥. د ظهار حکم له دلیل سره بیان کړئ.
٦. د ظهار کفاره څه ده؟ تفصیل ورکړئ.